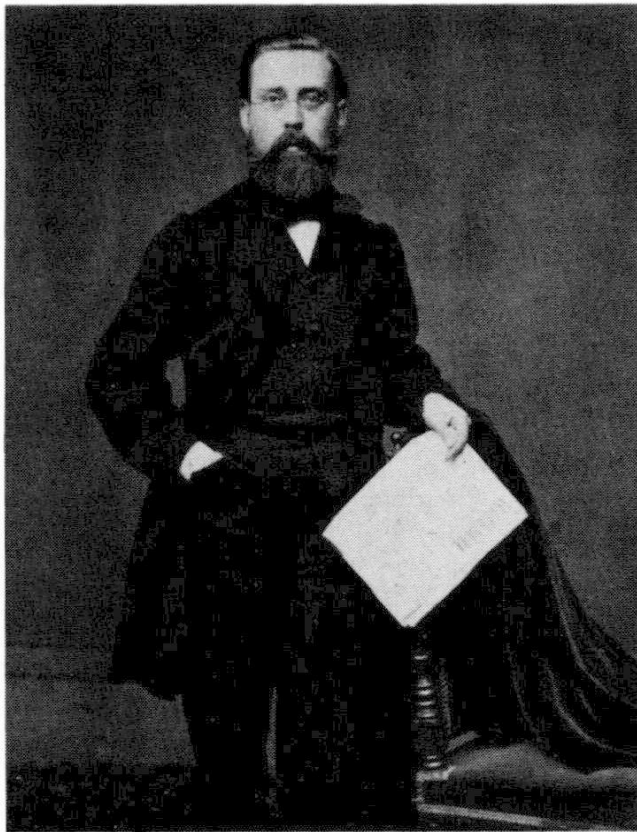

Historiska institutionen, Lund
Ulf Zanders masterseminarium
2 juni 2017
Handledare: Lars Edgren

Pariskorrespondenten Claës Lundin

En studie i 1860-talets "Pariserbref" och mediasystem

CLAËS LUNDIN

Lars Wickman

Inledning

Syfte och frågeställningar 3

Metod och uppsatsens uppbyggnad 4

Del 1 Mediesystemet och korrespondenten

1.1 Mediesystemet 6

1.1.1 Det kulturhistoriska perspektivet 6

1.1.2 Brevet 8

1.1.3 Forskningsläget 8

1.2 Korrespondenten, ett samtida perspektiv 10

1.2.1 Anställningsformer 11

1.2.2 Vem blir korrespondent och varför blir man korrespondent? 12

1.2.3 Hur arbetar korrespondenten? 13

1.2.4 Sammanfattning av korrespondenten i flera mediesystem 14

1.3 Claës Lundin, en kort biografi 15

1.4 Svensk press 18

1.4.1 Göteborgspresen och S.A. Hedlund 18

1.4.2 Stockholmspressen 20

1.4.3 Sammanfattning av svensk press 22

1.5 Frankrike och fransk press 22

1.5.1 Det andra kejsardömet 22

1.5.2 Den kejserliga kontrollen av pressen 24

1.5.3 Pressens utveckling 26

1.5.4 Sammanfattning av Frankrike 28

1.6 Den svenske utrikeskorrespondenten 28

1.6.1 Varför skickar man en korrespondent? 28

1.6.2 Telegrambyråerna – varför behöll man korrespondensbrev? 30

1.6.3 Sammanfattning av utrikeskorrespondenten i mediesystemen 31

1.7 Korrespondenten Lundin 32

1.7.1 Varför skickar man en korrespondent till Paris? 32

1.7.2 Anställningsform och källor: Var hittar Lundin sina nyheter? 33

1.7.3 Arbetsinsats, splittring och deadline 36

1.7.4 Artikelfördelning mellan svenska tidningar och medverkan i fransk press 37

1.7.5 Journalistisk roll och etik, opartiskhet 38

1.7.6 Konflikter med hemmaredaktioner 40

1.7.9 Sammanfattning av korrespondenten Lundin och hans plats i mediesystemen 42

Del 2 Artiklarna

2.1 Brevet 44

- 2.1.1 Genreanalys och redigering 44
- 2.1.2 Nyhetsbrevet och dess oklara genre 45
- 2.1.3 Brevet i tidningarnas produktionsprocess 47
- 2.1.4 Sammanfattning av "brevet" 47

2.2 Storyline och tematisk textanalys 48

- 2.2.1 Storyline i Lundins texter 49
- 2.2.2 Fem artiklar som de mötte läsarna 50
- 2.2.3 Synen på läsarna 51
- 2.2.3.4 Sammanfattning av storyline och läsarens text 52

2.3 Tematisk artikelanalys 52

2.3.1 Flanören i Paris 53

- 2.3.1.1 Bostäder i Paris 54

2.3.2 Det franska politiska systemet 56

- 2.3.2.1 Kejsaren och kejsardömet 56
- 2.3.2.2 Lagstiftande församlingen 58
- 2.3.2.3 Regeringen och Napoleon III:s närmaste män 60
- 2.3.2.4 Statsbudgeten 61
- 2.3.2.5 Valsystemet 63
- 2.3.2.6 Sammanfattning av den inrikespolitiska delen 65

2.3.3 Ekonomi och arbetsrätt 65

- 2.3.3.1 Frihandel 66
- 2.3.3.2 Arbetsrätt 67
- 2.3.3.3 Sammanfattning om ekonomi och arbetsrätt 68

2.3.4 Fransk utrikespolitik 69

- 2.3.4.1 Italien 69
- 2.3.4.2 Mexiko 70
- 2.3.4.3 Polen 71
- 2.3.4.4 Danmark - Preussen 71
- 2.3.4.5 Sammanfattning av utrikespolitiken 72

2.3.5 Kyrkan och religionen 73

- 2.3.5.1 Ernest Renan 74

2.3.6 Fransk press och allmän opinion 75

- 2.3.6.1 Lundin om fransk press 75
- 2.3.6.2 Lundin om den allmänna opinionen i Frankrike 77
- 2.3.6.3 Sammanfattning om press och allmän opinion 80

2.3.7 Frankrike och Sverige 80

- 2.3.7.1 Sammanfattning av Frankrike och Sverige 82

2.3.8 En sammanfattning av artikelanalys 83

Sammanfattning och slutsatser 84

Källor och Litteratur 87

Bilagor 89

Inledning

Syfte och frågeställningar.

Våren 1859 reser Claës Lundin till Paris. Han är ursprungligen stockholmare men har bott något år i Köpenhamn, där han verkat som korrespondent för *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. Han är 33 år och har nyligen gift sig med Augusta Cedervall i Köpenhamn.¹ Till Paris reser han ensam medan Augusta har återvänt till sin hemstad Göteborg med deras nyfödda dotter Anna, men på hösten kommer även hon till Paris och familjen återförenas.² Samtidigt har Lundin gjort överenskommelser med två stockholmstidningar om korrespondenser från Paris.³ Lundin och hans familj kommer att under de närmaste fem åren bo i Paris.

Varför intresserar jag mig för detta? En utgångspunkt var intresset för fransk 1800-talshistoria, där jag dock tidigare mest studerat tredje republiken, som infaller efter Lundins vistelse i Paris. Andra kejsardömet är emellertid en period som alltmer väckt historikernas intresse som en viktig moderniseringsfas ur både ett ekonomiskt och politiskt perspektiv. Lundin kommer till ett samhälle där bl.a. denna process skapar ett brett underlag för hans rapportering, hans "brev" till svenska tidningar.

Jag är också intresserad av den svenska pressen och dess täckning av Frankrike och har upptäckt att Paris var centralt i bevakningen av den europeiska kontinenten. En del av utrikesrapporteringen placerades under rubriker som "utrikesnyheter", där utrikesredaktören ofta gjorde sammandrag men ibland lät införa hela artiklar från olika, ofta utländska tidningar. Tidningarna namngavs oftast men korrespondenterna var i regel anonyma. Vid sidan av detta fanns även spalter med telegram från utlandet. En annan typ av artiklar var "Parisbrevet" som den här uppsatsen kommer att handla om. Här fann jag en korrespondent som jag kunde känna igen och som kontinuerligt och med en förvånande bredd beskrev Paris och det franska samhället. För mig kändes det tillfredsställande att kunna relatera artikeln till en person och hans perspektiv. Det gav mig

¹ Claes J Lundin. Art i *SBL Claës J Lundin*

² Lundins brev till hustrun 1859, april, påskafton odaterat

³ *Den svenska pressens historia* 2001, s 192, *Svenskt porträttgalleri*, 1897, s 143

en kontext att sätta in informationen i och även förutsättningar att beskriva pressens funktion på ett mera konkret sätt vid denna period.

Syftet med uppsatsen är att beskriva Claës Lundin som utrikeskorrespondent och analysera hans artiklar för att därigenom kunna lyfta fram viktiga drag i den bild han ger av 1860-talets Paris. Det innebär att undersökningen inte är heltäckande utan lämnar beskrivningar av konst och teater åt sidan, vilka framförallt kommer till uttryck i artiklar som rubriceras som "pariserkrönika" eller "pariserkurir". Det är Claës Lundin som skildrare av politik, ekonomi, sociala frågor, press, opinion, och förhållandet mellan Frankrike som står i fokus i denna undersökning.

Några viktiga frågeställningar är:

Hur såg de mediasystem ut i där Claës Lundin verkade, det svenska och det franska? Varför skickar man utrikeskorrespondenter och just till Paris?

Hur arbetar en utrikeskorrespondent? Hur påverkar mediasystemet hans arbete? Hur såg utrikeskorrespondenten Claës Lundin på sin roll som korrespondent?

Hur redigerades en tidning under 1860-talet? Hur påverkade den journalistiska genre som "Parisbreven" utgjorde, korrespondentens artiklar?

Hur såg den bild av Paris ut som korrespondenten Lundin förmedlade? Vilka "storylines" framträder i hans artiklar? Förändrades hans synsätt på Frankrike under perioden i Paris och vad berodde det i så fall på?

Uppbyggnad och metod

Min uppsats grupperas i två delar, där den första delen inleds med förklaring av begreppet mediasystem som sedan tjänar till underlag för den vidare undersökningen. Därefter kommer en generell beskrivning av utrikeskorrespondenten, följt av en biografisk framställning av Claës Lundin. Två kontextavsnitt behandlar pressen i Sverige och det franska samhället och pressen. Jag avslutar del ett med en inplacering pariskorrespondenten Claës Lundin i detta mediasystem.

I den andra delen utvecklar jag analysen av form och innehåll i de artiklar Lundin skriver. Även dessa måste ses i den produktionsform och de mediasystem de är utformade i. Jag

kommer här att använda mig av begreppet "storyline" inom en mera strukturell och tematisk analys av Lundins artiklar. Jag återkommer till detta i början av det andra avsnittet. Jag vill emellertid påpeka att båda delarna hänger ihop, vilket jag kommer att visa i en avslutande syntes och sammanfattning.

Under sin tid i Paris skrev Lundin i, vad jag har kunnat finna, fem svenska tidningar, varav mera kontinuerligt i framförallt tre av dem. Den första delen av undersökningen baseras på tryckt material och brev som beskriver hans arbete som korrespondent i dessa tre tidningar. I den andra delen utgår analysen framförallt från artiklarna "Parisbrefen" där jag tillämpar både en kvantitativ och kvalitativ metod. Utifrån referat av cirka 230 artiklar under perioden 1859 till 1865 gjorde jag en tematisk gruppering av innehållet i cirka 15 områden vilka sedan fördes samman i sju huvudområden, vilket framgår av innehållsförteckningen under tematisk artikelanalys. Artiklarna kunde behandla upp till fem-sex olika områden, vilket innebär att ett tematiskt område innehåller uppgifter från flera artiklar. Att göra referat innebär alltid ett visst subjektivt inslag, men jag försöker minimera detta genom att föra samman likartade uppgifter från olika artiklar. Man skulle kunna hävda att jag därigenom hänvisar till olika källor. Artiklarna härrör ur *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning (GHT)*, *Nya Dagligt Allehanda (NDA)* och *Stockholms Dagblad (StD)*.

Jag har i huvudsak undersökt GHT, 188 av artiklarna kommer därifrån, skrivna under åren 1861-1865. 33 artiklar kommer artiklar från NDA skrivna under år 1859–1860, samt sju artiklar från *StD*, skrivna 1863–1864.⁴ Detta innebär att min undersökning inte är heltäckande, Lundin har skrivit betydligt fler artiklar, särskilt i *NDA* och *StD*. Jag har ej gjort en beräkning av hur många brev han skrev i respektive tidning totalt, fast jag menar att man med utgångspunkt i breven kan bedöma att han skrev ungefär lika många i GHT och *NDA* men färre i *StD*. Mitt syfte har ej varit att jämföra innehållet i olika tidningar, utan med det urval jag gjort, har jag velat spegla ett särskilt innehåll, vissa tendenser och tecken på förändringar i parisbreven. Lundin använde två signaturer CL och CM, Clas Malcus, men ofta ingen signatur. Jag har då vid identifieringen utgått från undertiteln, "Från redaktionens korrespondent". Artikelns stil och innehåll ger också, menar jag, tydliga ledtrådar i

⁴ Se bilaga 1

identifieringen.⁵ Utifrån en textanalys, en kvalitativ metod, har jag identifierat ett antal teman, ett likartat innehåll, vilket förekommer i olika artiklar.

Del 1 Mediesystemet och korrespondenten

1.1 Mediesystem

1.1.1 Det kulturhistoriska perspektivet

Inom den mediehistoriska forskningen talar man alltsedan mitten första decenniet av 2000-talet om ett bredare kulturhistoriskt orienterat medieforskningsfält, ett mediesystem. Inspirationen tros komma från den nya kulturhistorien, ”den kulturella vändningen” på 1980-talet.⁶ Man vill bygga upp en alternativ bild till ett traditionellt inriktat massmediestudium, som man menar, inom pressforskningen, inriktat sig på enskilda aktörer eller mediaorganisationers utveckling och inflytande, eller konflikter med konkurrenter eller statlig intervention. Ordet medium, som helt allmänt kan betyda kanal, syftar enligt en definition hos Ulf Hannerz på olika ”kommunikationsteknologier med vars hjälp människor producerar och sprider budskap.”⁷ Dessa teknologier förändras under historiens gång och kan omfatta sådant som vi placerar utanför medieforskningen eller har glömt bort, som ”kistebrevet”, handmålade bilder med texter som klistrades inuti kistor, vilket Harvard/Lundell nämner i boken *1800-talets mediesystem*.⁸

Ett viktigt syfte i den kulturhistoriskt orienterade forskningen var att komma bort från ett generellt utvecklingsperspektiv med teleologiska förtecken och istället studera kontinuiteter, hur gammalt och nytt kunde samexistera och överlappa varandra. Det nya tog plats i en existerande helhet och Julich och Lundell formulerar det i *Mediernas kulturhistoria* så som att istället för att fokusera på tekniska innovationsögonblick intresserar man sig för ”...hur

⁵ Lundin nämner själv detta i brev till Hedlund 18591209: Han kommer att skriva ett par brev till Allehanda, men som en annan person och kan bara identifieras av den som känner till hans skrivsätt.

⁶ Edoff 2016, s 17-18

⁷ Edoff 2016, s 18

⁸ *1800-talets mediesystem* 2010, s 12

nya och gamla medier samverkar med varandra över tid och vilka faktorer som spelar roll i denna process".⁹

Julich och Lundell lyfter fram Raymond Williams som menar: "...att mediekulturer rymmer dominanta, framflyttande och kvardröjande element. Den framflyttande kategorin tar hänsyn till att nya medieteknologier, praktiker, meningar, värderingar och erfarenheter ständigt skapas. Den kvardröjande kategorin lyfter fram medieformer och mediebruk som en gång var dominanta i en kultur och trängdes undan men ändå inte helt försvann."¹⁰

Erik Edoff behandlar mediasystem i sin avhandling "*Storstadens dagbok*" och pekar på att mediasystemet kan innefatta många olika saker och nämner bl.a. personliga relationer och ekonomiska beroenden mellan människor.¹¹ Dessa är fortfarande viktiga men kanske såg annorlunda ut i mitten av 1800-talet, fastän personliga egenskaper, utbildning, förmåga till kontakter, uthållighet och nyfikenhet, då liksom nu, påverkade också hur man kan fungerade i ett mediasystem. Mediasystemen ser olika ut på olika platser, har olika förutsättningar men också innehåller olika hinder. I mitten av 1800-talet var de geografiska avstånden barriärer på ett helt annat sätt än vi upplever dem idag, pariskorrespondenten Lundin får ibland vänta i närmare två veckor innan han får svar från sin hustru i Göteborg om dottern har överlevt sin sjukdom.¹²

Ett drag som återkommer i Edoffs avhandling är storstadens betydelse, i hans fall Stockholm, i mitt fall blir det Paris, ett för pressen naturligt centrum, men också ett imaginärt centrum. Det medierade centrumet är en viktig del i mediasystemet och ofta närmast en förutsättning för korrespondentens verksamhet. Det ger honom betydelse och ett slags legitimation. En annan iakttagelse hos Edoff, visar hur journalisten förstärker sin roll i detta centrum, genom vad Edoff kallar "journalistiska tekniker". Det handlar inte om konkreta hjälpmedel utan om hur "Skribenterna skrev in sig själva och sitt arbete i den journalistiska produkten."¹³

⁹ *Mediernas kulturhistoria* 2008, s 9-10. Julich och Lundell hänvisar till Jay Bolters och Richard Grusins *Remediation*

¹⁰ *Mediernas kulturhistoria* 2008, s 16-17

¹¹ Edoff 2016, s 21

¹² Brev till Augusta 18590524, 18590608

¹³ Edoff 2016, s 21-22

Journalisten blir en "insider", ett "vittne" och en "ambassadör" som ger läsarna tillträde till platser de inte själva kan besöka, vilket det även finns exempel på i min undersökning.¹⁴

1.1.2 Brevet

I min uppsats vill jag fästa uppmärksamheten på den medieteknologi som kallas brev, en gammal kommunikationsform som fortfarande är viktig, men inte längre fungerar på samma sätt inom informationsöverföringen i massmedia idag. För att kunna beskriva korrespondenten och hans funktion och roll i 1860-talets mediesystem måste vi också studera korrespondentens brev, både deras utformning och funktion. Korrespondentens brev var en äldre medieteknologi som blev kvar parallellt med andra nyare teknologier som t.ex. telegrammet. Korrespondensbrevet var emellertid en betydelsefull informationskanal som tenderar att komma bort i beskrivning och analys av mediehistorien.

1.1.3 Forskningsläget

Dessa medieteoretiska beskrivningar och iakttagelser inramar och tjänar som underlag i min uppsats tillsammans med forskning kring utrikeskorrespondenten. Jag utgår också från forskning om utrikeskorrespondenten i ett historiskt perspektiv, men framförallt utifrån ett bredare kulturellt perspektiv som beskriver korrespondentens bakgrund, sociala situation, hur han lever och arbetar, villkor, förutsättningar och möjligheter. Anledningen till att jag väljer detta är att det passar bäst i en undersökning av det breda perspektiv som mediesystemet utgör och att det finns relativt lite forskning om svenska korrespondenter i Paris under denna tid. Det finns däremot omfattande brittiska och amerikanska undersökningar av utrikeskorrespondenter, dock de flesta med ett samtida perspektiv.¹⁵ En del av den historiska forskningen kring utrikeskorrespondenter inriktar sig på krigskorrespondenter, vilka jag anser ligga utanför denna undersöknings ram. Två amerikanska arbeten behandlar utrikeskorrespondenter i ett historiskt perspektiv: John Hohenbergs *Foreign Correspondence: The Great Reporters and their Times* från 1964 och John Maxwell Hamiltons *Journalism's Roving Eye*.¹⁶ *A history of American Foreign Reporting*.

¹⁴ Edoff 2016, s 22

¹⁵ Se i litteraturlistan böcker av Stephen Hess, Philip Seib och antologier av Georgios Terzis samt Abbas Malek och Anandam P. Kavoori

¹⁶ Hohenbergs bok finns i en senare upplaga från 1993

Det äldre verket är intressantast för att det tar ett historiskt sociologiskt perspektiv medan det senare är mycket omfattande men beskriver enbart amerikanska korrespondenter i ett kronologiskt personinriktat perspektiv. Hohenberg behandlar i sin historik de första europeiska korrespondenterna och även inledningen av en professionalisering vid 1800-talets mitt, uppkomsten av heltidskorrespondenter, med en oberoende inställning gentemot den politiska makten. Detta hindrade emellertid inte att korrespondenterna tog ställning för sina respektive nationer, särskilt i krigsrapporteringen.¹⁷ Bland de tidiga korrespondenterna fanns även dem som befann sig i exil, Hohenberg nämner här bl.a. Karl Marx, londonkorrespondent för *New York Tribune*.¹⁸ En reflektion är att även en korrespondent som Claës Lundin befann sig i exil, på flykt från sina fordringsägare.

De forskare jag stödjer mig på, när det gäller korrespondenten, är framförallt den svenske socialantropologen Ulf Hannerz och engelsmannen Kevin Williams, som visserligen båda har ett samtida perspektiv men också ett bredare sociologiskt och kulturellt angreppssätt som ger mig generella verktyg i beskrivningen av utrikeskorrespondenten. Williams ger även en kortare historisk bakgrund där han bl.a. knyter utvecklingen till ett kolonialt arv. Båda utgör underlag och jag kommer att närmare behandla dessa forskare i avsnitten om korrespondenten i uppsatsen första del.

Svensk forskning utgör naturligtvis också underlag för min uppsats. Jag har ej funnit monografier som på ett generellt sätt behandlar utrikeskorrespondenter, eller som behandlar korrespondenter under den period jag undersöker. Det finns däremot flera arbeten som skildrar enskilda korrespondenter som t.ex. Gustaf Hellström¹⁹ och Barbro Alving²⁰. Presshistoriska arbeten, som *Den svenska pressens historia II* innehåller däremot avsnitt, som har uppgifter om svenska utrikeskorrespondenter, skrivna av Dag Nordmark och Eric Johannesson²¹, liksom en artikel i *Svenskt biografiskt lexikon (SBL)* av Eric Johannesson. Johannesson beskriver Lundin som en av sin tids få yrkesjournalister och att hans tid i Paris kom att ”på ett avgörande sätt påverka hans journalistiska ideal och allmänkulturella

¹⁷ Hohenberg 1964, s 42 för amerikanerna i det mexikanska kriget 1847. Philip Knightley har skrivit flera böcker om krigskorrespondenter och beskriver även detta men med det hamnar utanför min undersökning.

¹⁸ Hohenberg 1964, s 37

¹⁹ *Världsreportern från Kristianstad* 2015

²⁰ Arnborg 2010

²¹ *Den svenska pressens historia II 2001, s 191-193, 221-222 SBL: Claës J Lundin*

utveckling".²² I Den svenska pressens historia framställs Lundin som "fingerfärdig" och mångsidig, och citerar vidare ett brev från Lundin 1863, där denne skriver att "hvarje samvetsgrann korrespondent" skulle hålla sig till sanningen och inte "servera med idel töcken och dimmbilder".²³ Johannesson nämner emellertid inte några artiklar från paristiden 1859-1866 och skriver att eftervärlden framförallt uppmärksammat honom som krigskorrespondent och science fiction-författare.²⁴ På flera ställen lyfter Johannesson fram Lundin som kåsör, "...en förmåga att blanda spiritualitet och allvar", en tradition från Orvar Odd, men även påverkad av "...närkontakten med den franska pressen".²⁵ I min uppsats pekar jag också på kåseriets betydelse för Lundin men då dess möjlighet att uttrycka personliga synsätt. Lundins arbeten behandlas också av Alf Kjellén och Michael Gohde, men de berör den senare delen av Lundins liv.²⁶

1.2 Korrespondenten, ett samtida perspektiv

Jag vill inledningsvis presentera några internationella undersökningar som behandlar framförallt det sena 1900-talets korrespondenter, men där jag menar att de kan tjäna som underlag för att förstå 1800-talets och Claës Lundins situation. Ulf Hannerz undersökning från 2004, *Foreign News. Exploring the World of Foreign Correspondents*, kan betecknas som en socialantropologisk beskrivning av korrespondenter i Israel, Sydafrika och Japan under slutet av 1990-talet.²⁷ Hans undersökning bygger mycket på fältstudier och intervjuer i ett samtida perspektiv, där han på ett brett sätt beskriver korrespondenternas villkor, arbete, sociala situation och hur de tänker. En annan undersökning med delvis annorlunda perspektiv är Kevin Williams *International Journalism*, som förutom en kortare historisk återsblick undersöker korrespondenten i globaliserad värld, där den teknologiska utvecklingen skapat nya förutsättningar och frågar sig om utrikeskorrespondenten är ett utdöende släkte. Visserligen har antalet utrikeskorrespondenter minskat och täcker större områden, men han tror att det är en överdrift. Den digitala utvecklingen har förändrat

²² SBL: Claës J Lundin,

²³ Den svenska pressens historia II 2001, s 191-193

²⁴ SBL: Claës J Lundin Han behandlar hans artiklar om krigskorrespondent under Pariskommunen 1871.

²⁵ Den svenska pressens historia II 2001, 221-222

²⁶ Kjellén 1985, Gohde 2004

²⁷ Hannerz 2004, s 7 berättar han att han besöker korrespondenter mellan åren 1995-2000

förutsättningarna för utrikesrapporteringen och inneburit både kraftigt utökad informationsmöjligheter, men ställt större krav på förmågan att verifiera.²⁸

Hannerz och Williams beskriver korrespondentens arbetssätt och yrkeskultur och faktorer som påverkar detta: bakgrund, anställningsformer, kunskaper både om landet och behärskning av dess språk, nätverk, kollektiva strukturer bakom korrespondenten, synen på läsarna.²⁹ En skillnad mellan de båda är att Williams mera undersöker och betonar förändringsaspekten, medan Hannerz tar mera behandlar innehållet i korrespondentens artiklar, men detta behandlar jag på ett annat ställe. Vad som beskrivs i dessa undersökningar behandlar givetvis en annan historisk situation, med andra teknologiska, sociala och politiska villkor, men ändå anser jag att det finns strukturella likheter med den värld Claës Lundin verkade i, eller som kan tjäna som jämförelsematerial.

1.2.1 Anställningsformer.

Hannerz talar om olika anställningsformer: long-timers, med längre placering på platsen, "parachutist", korrespondenter som snabbt flygs in för att täcka en händelse, "stringers" som jag nämnde, "spiralister", karriäristen för vilken uppdragen är ett led i en uppåtgående spiral mellan olika geografiska positioner,³⁰ men även "flingers", risktagare som inte alltid hamnar i journalistyrket till slut. En long-timer lär känna platsen, dess språk och kultur ger möjligheter till bakgrunder och distans till plötsliga händelser, ger överblickar och tillbakablickar. Det finns även en trend inom nyhetsförmedlingen, att man vill ha "generalister", med breda kunskaper och erfarenheter. En annan risk med long-timern är att han allt för mycket identifierar sig med det land eller den kultur han är satt att skildra, och uppfattas som icke objektiv. Det finns också ett utvecklingsperspektiv, som tidningsorganisationen menar utgör både en tillgång och en fara, "[f]irst year you are learning, the second year you are on your feet and can give more texture to stories, the third year you are getting tired".³¹ Detta har varit en bakgrund till omflyttningar av korrespondenter.

²⁸ Williams 2001, ss 94-94 och 168 ff

²⁹ Williams hänvisar på flera ställen till Hannerz, t.ex. s 40-41

³⁰ Hannerz använder en socialantropologisk term som kombinerar socialmobilitet i en hierarki med geografisk mobilitet Hannerz s 82

³¹ Williams 2011, s 101 Citerar Hannerz från 1998

1.2.2 Vem blir korrespondent och varför blir man korrespondent?

Traditionellt har yrket dominerats av män, fastän det fanns undantag och numera ser annorlunda ut. Väldigt få har gått igenom journalistutbildning, skriver Hannerz i ett 1990-talsperspektiv, annars kan man inte se ett tydligt mönster.³² Väldigt få kommer dock direkt från universitet till korrespondentplatser och det finns exempel på korrespondenter utan högskoleutbildning.³³ Väldigt få är just experter på det område de skall bearbeta, Hannerz ger ett exempel från *The Economist*, där få hade akademisk utbildning i ekonomi.³⁴ Förklaringar kan vara att tidningarna föredrar "generalister" i st.f. experter, vilka man menar bättre representerar läsekretsen och dess perspektiv och skriver så att denna förstår. Andra motiveringar hos redaktionsledningarna kan vara att det är dyrt med experter och det finns även uppfattningar att kunskaper i det "inhemska" språket kan minska förmågan till opartiskhet.³⁵ När det gäller svenska förhållanden kan man peka på att svensk journalistutbildning länge byggde på ett s.k. volontärsystem.

Frilanssystemet, som varit relativt vanligt förekommande, har gett som resultatet att korrespondenterna ofta varit unga och det finns exempel på att de ser utrikesrapporteringen som en ingång i journalistyrket och ibland ger sig ut på riskabla uppdrag.³⁶ Svenska exempel är Johan Janzon från 1870-talet och Martin Schibbye och Johan Persson från 2012. Det är inte alldeles ovanligt att yrkesvalet berott på slumpen spelar in och oftast språkkunskaper. Svenska tidiga korrespondenter som Claës Lundin och Gustaf Hellström hade akademiska utbildningar och språkkunskaper, fast Gustaf Hellström placerades i London utan att kunna engelska. De båda hade även litterära ambitioner, vilka de efterhand kom att förverkliga i korrespondentarbetet eller vid sidan av. Men det var tillfälligheter, mötet med journalister eller chefredaktörer som spelade en viktig roll, fastän de båda befann sig vid olika steg i livet, men båda med dålig ekonomi: Hellström fattig författare, Lundin affärsman med stora skulder.

³² Hannerz 2004, s 73

³³ Hannerz nämner t.ex. Leif Norrman på DN. Hannerz 2004, s 73

³⁴ Hannerz 2004, s 72

³⁵ Williams 2011, s 100-102 Det sistnämnda ett tveksamt påstående, menar jag, språkkunskaper ger ju också förmåga till en mera nyanserad förståelse.

³⁶ Williams 2011, s 98

En motivationsfaktor för korrespondenterna har också varit frihetskänslan, att kunna styra sitt arbete själv, vilket dock förändrats i takt med moderna kommunikationsmedel som telegram, telefon etc., som inneburit möjligheten till ökad kontroll från redaktionens sida.³⁷ Williams menar också att frilansaren kan uppfatta sig som friare men samtidigt måste han anpassa sina artiklar till vad marknaden vill ha.³⁸ Kontakter med "hemmaredaktionen" färgar korrespondentens liv på ont och gott. Ofta beskrivs korrespondenterna som kärva individualister och man talar om behovet av "domesticering".³⁹ Korrespondenten har också beskrivits som ensam och isolerad, men detta stämmer inte generellt i alla fall under den tid Hannerz beskriver. Det finns särskilda "communities", klubbar, hotell för journalisterna, som även därigenom håller kontakten med olika informationskällor.

1.2.3 Hur arbetar korrespondenten?

Viktiga faktorer som styr korrespondentens arbetssituation är jakten på nyheter och deadline. Båda påverkar arbetsrytmen, även för 1800-talets korrespondent. Tillgången på nyheter eller allt som korrespondenten finner intressant att skriva om påverkar också korrespondentens vardag. Det kan handla om offentliga källor, men också personliga kontakter och platser där man hittar nyheter liksom lokalpressen. När det gäller offentliga nyheter nämner Hannerz, "Guvernement Press Office", en institution som tar väl hand om och informerar utrikeskorrespondenterna, i motsatt fall kan det handla om förföljelser, bevakning och avlyssning, där man har svårt att kontrollera regeringarnas utsagor. I det första fallet kan kontrollen bestå i att den israeliska pressmyndigheten läser vad korrespondenterna skriver i sina hemtidningar.⁴⁰

Kontakter med medborgare på olika nivåer är betydelsefulla och longtimern kan bygga upp kontaktnät. Annorlunda är det för "fallsärmshopparen" som snabbt måste få vägledning och anlita en s.k. "fixer" för transporter och även i vissa fall behöver en tolk. Språkkunskaper kan vara avgörande för s.k. "street-reporting", intervjuer men även för att kunna avlyssna samtal på olika platser. Det är viktigt att känna till var "informationstäta" personer träffas, det kan både vara lokala medborgare och andra korrespondenter. I länder

³⁷ Williams 2011, s 99

³⁸ Williams 2011, s 26

³⁹ Williams 2011, s 93

⁴⁰ Hannerz 2004, s 170-172

med censur kan korrespondenten också träffa lokaljournalister som har informationer som de inte kan publicera i sitt hemland. Viktiga för long-timern är lokalpressen och det finns yttranden som att "korrespondenten är inte bättre än lokalpressen"⁴¹ eller som rätt kan utnyttja den lokala pressen i sin informationssökning.

Deadline har ofta utgjorts av när tidningen går i tryck, men varierar i takt med den tekniska utvecklingen. Under 1900-talet har den blivit mycket exakt för de radio- och Tv-journalister som medverkar i nyhetsprogrammets direktsändningar vid bestämda tidpunkter. Den var emellertid också påtaglig för 1800-talets korrespondenter, vilken hade mer eller mindre bindande avtal om att leverera ett antal texter varje vecka eller till en viss dag. Postgången styrde också hans arbete eftersom texten måste vara klar innan posten stänger.

1.2.4 En sammanfattning och korrespondenten i flera mediesystem

Korrespondenter placeras ofta strategiskt där tillgången på nyheter är god och lättåtkomlig. Placeringen är också betingad av historiska förhållanden, förändringar i länders maktposition och inflytande förändrar också mediesystemens geografi. Detta liksom teknologiska förändringar i kommunikationsmönster leder till ett mediesystem där förändringar kan ske snabbare än på det nationella planet. Detta påverkar korrespondentens arbetsförhållanden, på vissa platser har man "longtimers", på andra "parachutists", vilka kan arbeta på olika sätt och i sin tur kan påverka kvalitén i rapporteringen. "Long-timern" kan bygga upp kontaktnät och följa lokalpressen, vilket kan leda till ett bättre förgrenat mediesystem.

Korrespondenten kan utveckla en speciell frihetsideologi som i själva verket ofta är en chimär, beroendet av hemmaredaktionen finns trots allt kvar. Frilansanställningar, som under perioder är vanliga, kan leda till att yngre, i alla fall mera obundna rekryteras till yrket och förstärkt en bild av en oberoende journalist. Vem som blir korrespondent har ofta inte med journalistutbildning eller expertkompetens att göra, utan istället föredrar man "generalister" med bredare erfarenheter, men som även kan identifiera sig med sin hemmapublik.

Korrespondenten representerar en förlängning av mediesystemet vilka karaktäriseras av vissa kommunikationsmönster och journalister med en del speciella anställningsformer,

⁴¹ Williams 2011, s 110

arbetsätt och ideologier. Korrespondenten verkar också i flera mediesystem, ett lokalt där han samlar in sina nyheter, och ett annat dit han förmedlar sina nyheter. I kommande avsnitt beskriver jag relevanta drag i svensk och fransk press, inklusive något om det franska andra kejsardömet, men först en kort levnadsbeskrivning av Claës Lundin.

1.3 Claës Lundin, en kort biografi

Claës Lundin, 1825–1908, hade många strängar på sin lyra, han var journalist, stockholmsskildrare och även skönlitterär författare. Han föddes i Stockholm och var son till skräddarmästaren Johan Lundin och dennes hustru Catharina Mellström.⁴² Lundin var inskriven vid Uppsala universitet från 1844 till 1847 då han tog en kameralexamen, sammanlagt fyra terminer, då han enligt examensbeviset studerade filosofi, stats- och rättslära, svensk rätt och folkrätten, aritmetik, och katedral lagfarenhet.⁴³ Examen syftade till tjänstgöring i ”rikets kammar och räkenskapsverk”, och Lundin tjänstgjorde i olika ämbetsverk i perioder mellan 1847 – 1854. Lundin hade även konstnärliga intressen och åren 1852 och 1853 var han elev vid Kungliga konstakademins högre skolor.

Lundins politiska uppfattning kom till uttryck i hans kontakter med den politiskt radikala kretsen kring Stockholms arbetareförening och den socialistiska tidningen *Demokraten*, där han var medarbetare 1850–1851 tillsammans med bl.a. Per Götrek. Intressena för politik visade sig också i hans arbete som kanslist i bondeståndet vid riksdagarna i början på 1850-talet. Senare under 1850-talet och under sin tid i Paris gav han uttryck för entydig liberal hållning. 1854 lämnade Lundin Sverige och var under två år kontorsanställd i Hamburg. Under denna tid utvecklade han ett intresse för affärer och fick kontakter som han sedan utnyttjade som importör och grosshandlare i Göteborg åren 1856–1858.⁴⁴ Affärerna gick emellertid inte så bra och med skulder till företag i Tyskland, Frankrike och England, flydde Lundin från Sverige 1858. Det ska dock tillstås att han sökte gottgöra dessa skulder, via olika

⁴² Uppgifterna om Lundins liv före flytten till Paris bygger i huvudsak på SBL: Claës J Lundin

⁴³ Lundins examensbevis i Lundins arkiv i Stockholms stadsarkiv

⁴⁴ SBL: Claës J Lundin,

avbetalningar under sina år som utrikeskorrespondent, vilket framstår som viktigt i hans brev till S.A. Hedlund.⁴⁵

Redan i Stockholm hade Lundin lärt känna S.A. Hedlund, vilken emellertid sedan början på 1850-talet hade varit redaktör för *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning (GHT)* och denna relation utvecklades under åren i Göteborg. 1858 blev Lundin *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidnings* korrespondent i Köpenhamn där han också gifte sig med Augusta Cedervall och fick en dotter.⁴⁶

1859 på våren flyttade Lundin till Paris för att bli *GHT:s* korrespondent där, medan hustru och dotter flyttar till Göteborg och breven till Hedlund beskriver hur Lundin saknade sin familj och ville att Hedlund hjälper dem att återförenas.⁴⁷ Lundin framförde även ett ekonomiskt motiv för återföreningen, nämligen att det var billigare att ha hela familjen på ett ställe.⁴⁸ De ekonomiska problemen förblir ett återkommande inslag i Lundins brev till Hedlund, delvis hade det att göra med avlöningsformen: han fick betalt per "spalt-alm" och för att kunna kontrollera detta måste han få tidningen sig tillskickad, vilket tydligen inte alltid fungerade.⁴⁹ Han hade inget alnmått som han skriver i ett brev.⁵⁰ Lundin begärde vid ett tillfälle fast lön men detta genomfördes inte och väntan på utbetalningarna ledde till ständiga böner om förskott från Hedlund.⁵¹ Uppenbart är att Hedlund kände ett socialt ansvar för Lundin. Han tog hand om dennes skuldavskrivningar, men även inbetalandet av livförsäkringspremier.⁵² Det personliga förhållandet framträder också i Lundins "bönebrev" om små extra lån eller förskott. Ersättningarna från GHT täckte inte familjens utgifter, när hustru och barn anlände till Paris i slutet av 1859, utan Lundin engagerade sig även som korrespondent för *Nya Dagligt Allehanda, NDA* i Stockholm och efter några år även *Stockholms Dagblad* och senare även *Aftonbladet* och *Illustrerad tidning* under någon tid. Ur ett politiskt perspektiv låg Lundin nära den liberala *GHT*, medan han flera gånger tog avstånd från *NDA:s* mera konservativa inställning, *NDA* var bara ett levebröd för honom.⁵³ Lundin

⁴⁵ Brev till Hedlund t.ex. 18590711,18590831

⁴⁶ *SBL*: Claës J Lundin

⁴⁷ Brev till Hedlund 18590831

⁴⁸ Brev till Hedlund 18590910

⁴⁹ Brev till Hedlund 18590807

⁵⁰ Brev till Hedlund 18601230

⁵¹ Brev till Hedlund t.ex. 18590807, 18590924, 18600124, 18611211 etc.

⁵² Brev till Hedlund t.ex. 18590807, 18590831

⁵³ Brev till Hedlund 18641001, Brev till Dalman 18630818

hade sedan tidigare en uttalat liberal inställning, vilken kommer till uttryck i hans beskrivning och inställning till kejsardömet. Han är anhängare av demokrati och parlamentarism, något som knappast förekommer i Frankrike vid denna tid. Jag kommer att närmare redogöra för det franska samhället under kejsardömet längre fram.

Vid sidan av journalistiken bistod Lundin Hedlund i köpet av en ny tryckpress och fungerade även som ombud för konstinköp och förmedlare av kontakter för översättningar från svenska till franska av olika svenska intressenter.⁵⁴ Lundin hade även skönlitterära ambitioner, vilka inte kunde realiseras för att tiden inte räckte till och han kände sig splittrad.⁵⁵ Flera av hans brev innehåller ursäkter för att han inte kan leverera texter i rätt tid och ständiga löften om att bättra sig. I slutet av 1860 skriver han till Hedlund och berättade att hans fru hade varit sjuk och att de hade fått en dotter som dock har avlidit, men som tröst hade han kvar sin äldre dotter Anna.⁵⁶ I brevet beskriver han även deras julfirande, hur han köpt en äkta julgran i Paris och tackar Hedlund för julklapparna.⁵⁷ 1861 skriver han att hans ekonomiska ställning blivit bättre men att teaterarvodena bara täcker kostnaderna för biljetterna.

1862 flyttade familjen till Rue de l'Ouest strax som gränsade till Luxembourgträdgården och i flera brev beskriver han utsikten över trädgården.⁵⁸ På somrarna bodde familjen i Fontenay aux Roses utanför Paris (idag en del av staden).⁵⁹ Under sista året i Paris flyttade familjen emellertid till en mindre och billigare lägenhet längre bort från Luxembourgträdgården.⁶⁰ De ekonomiska problemen upphörde aldrig för Lundin under Paristiden, beroende dels på osäkerheten i anställningsformen, men också på de ökade utgifterna för familjen när flera barn krävde ständig tillgång på kostnadskrävande ammor. Hösten 1865 fick Lundin löfte om en fast anställning på *StD* vilket innebar att familjen under 1866 flyttade till Stockholm. Lundin fortsatte som journalist i *StD* fram till 1884 och gjorde sig även känd som stockholmskildrare, i både ett historiskt och nutida perspektiv. Han skrev *Det gamla Stockholm*, tillsammans med August Strindberg och något senare boken *Det nya Stockholm*,

⁵⁴ Brev till Hedlund 18600924, 18601021, 18601230

⁵⁵ Brev till Hedlund 18590831: Han har börjat på en ny roman och erbjuder sig att skriva en följetong i *GHT*

⁵⁶ Brev till Hedlund 18601230

⁵⁷ Brev till Hedlund 18601230

⁵⁸ Brev till Hedlund 18621210

⁵⁹ Brev till Hedlund 18641001

⁶⁰ Brev till Hedlund 18650917

som han dock själv var författare till. Lundin blev även känd som skönlitterär författare med en framtidsskildring om 2300-talet, *Oxygen och Aromasia*, en föregångare till dagens science fictionromaner.⁶¹ Johannesson beskriver Lundin som "...en ovanligt mångsidig publicist" och som person var han "social och utåtriktad, godmodig och vänlig."⁶²

1.4 Svensk press

1.4.1 Göteborgspressen och S.A. Hedlund

Oscar I:s trontillträde innebar ett löfte om förändringar p.g.a. hans liberala sympatier och reformer vid 1844 års riksdag. Oppositionstidningar som *Aftonbladet* och *Dagligt Allehanda* modererade sin kritik. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* kvarstod dock i sin oppositionsroll. Februarirevolutionen i Paris 1848 ökade spänningarna ökade kraven på reformer i Sverige och 1848 bildades en "Reformvännernas förening" i Stockholm. Oscar presenterade 1849 ett reformförslag som tillfredsställde vissa delar av oppositionen, men förkastades av bl.a. S.A. Hedlund.⁶³

Under 1840-talets slut framstod *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* som reformvännernas främsta organ och hade vid denna tid en ny ägare, John Sandwall. Upplagan växte och Sandwall ville göra tidningen till en rikstidning i de frisinnades tjänst. Sandwall, demokrat och "icke-socialistisk" arbetarvän, drog till sig många kända skribenter som C.L.J. Almqvist och Viktor Rydberg. Sandwall hade emellertid ekonomiska problem och hade inte erlagt hela köpesumman för tidningen till den förre ägaren, Magnus Prytz, som gav ut en konkurrerande tidning, med namnet *Göteborgs åttonde Handels- och Sjöfartstidning*. Efter rättsliga tvister återfick Prytz tidningen, bildade ett aktiebolag och anställde en ny redaktör 1852, S.A. Hedlund, vilken tidigare bl.a. varit utrikesredaktör i *Dagligt Allehanda* i Stockholm. Hedlund hade liksom Lundin en kortare ämbetsmannakarriär bakom sig, men det politiska intresset, som kom till uttryck i reformrörelsen, tog över och han var både en god talare och skicklig debattör. Prytz stannade kvar som medarbetare liksom Rydberg, vilken var

⁶¹ Avslutande biografisk framställning efter Paristiden bygger på *SBL*: Claës J Lundin

⁶² *SBL*: Claës J Lundin

⁶³ *Den svenska pressens historia II*. 2001. S 86-87

ansvarig för tidningens ledaravdelning, när Hedlund befann sig i riksdagen. C.J. Lindskog, vilken ofta nämns i Lundins brev, blev både utrikesredaktör och ekonomidirektör 92.⁶⁴

Under 1850-talet ökade *GHT*:s politiska och kulturella betydelse i takt med Göteborgs ekonomiska och stadsmässiga tillväxt. Tidningen blev en av landets idémässigt ledande dagstidningar, skriver Eric Johannesson. 1858 hade det tillkommit ytterligare en göteborgstidning, *Göteborgs-Posten*, som hade en lättillgängligare karaktär och man kan i Göteborg se framväxten av en uppdelning av pressen för eliten respektive massan, menar Johannesson. Från slutet av 1850-talet och in på 1870-talet kan man se en tydlig upplagetillväxt, med ett mindre bakslag för *GHT* just i samband med GP:s tillkomst. Vid sidan av dessa två större tidningar tillkom ett par mindre under 1860- och 70-talen, *Förposten* och *Göteborgs Weckoblad*.⁶⁵

S.A. Hedlund som framstod som en politisk inspiratör för Lundin, utvecklade två roller, både som engagerad tidningsman och politiker, i början framförallt på det kommunala planet i Göteborg och senare i riksdagen. De personliga relationerna, vilka kommer fram i de många brev som Claës Lundin skickar till Hedlund, liksom att de hade en liknande bakgrund är viktiga för förståelsen av mediasystemet. De hade båda en medelklassbakgrund, Hedlunds fader var lantbrukare medan Lundins var skräddarmästare. De var tidigare stockholmsbor, hade universitetsexamina och tjänstgjort som ämbetsmän. Ideologiskt var de demokrater och liberaler, med intresse för bildnings- och arbetarfrågor.⁶⁶ Båda var ekonomiskt intresserade, Hedlund som tidningsman och Lundin som tidigare affärsman, importör i Göteborg. Hedlunds intresse utbildning och folkskola framträder tydligt i Lundin brev till honom, som antagligen i syfte att tillfredsställa sin uppdragsgivare intresse och lovade flera gånger att skriva artiklar om skolfrågor i Frankrike.⁶⁷ Lundin berömde också Hedlund för hans insatser för kommunala angelägenheter, museum och bibliotek, liksom att han beklagade "för fosterlandets skull" att Lundin inte fick någon riksdagsplats i valen 1859.⁶⁸ Hedlund beskrivs som en "skrivande redaktör" av Johannesson fastän Lundin menade att

⁶⁴ *Den svenska pressens historia II* 2001. S 91-92

⁶⁵ *Den svenska pressens historia* 2001, s 142-143

⁶⁶ *SBL*: Claës J Lundin

⁶⁷ Brev till Hedlund 18601230, 18630718, 18631006, 18641130, 18641216, men har ibland svårt att hinna med det.

⁶⁸ Brev till Lundin 18590907 komplettera om insatser i kommunen

han borde ägna mer tid åt sitt skrivande, fastän hans politiska uppgifter är viktiga.⁶⁹ ”Hos S.A. Hedlund fanns en stark tro på pressens uppgift i samhället, på det offentliga ordets kraft i det godas tjänst. För honom var redaktörskapet var ett kall...” och han var avhållen av sina anställda, skriver Johannesson vidare.⁷⁰ Hedlund hade ett begränsat inflytande i rikspolitiken, både, p.g.a. av tidningens skötsel och hans upptagenhet med de kommunala uppdragen. Hedlund behöll sin position fram till på 1890-talet, då tidningen sedan 1870-talet hade blivit ett aktiebolag och även hade uppfört ett specialbyggt tidningshus.⁷¹

1.4.2 Stockholmspressen

Efter Oscar I:s trontillträde och reformer kring 1844 modererade de båda liberala stockholmstidningarna däribland *Dagligt Allehanda* sin kritik av regeringen, kom under en tid att uppfattas som inofficiellt regeringsorgan.⁷² Under slutet av 1840-talet, när reformerna uteblev höjde de liberala tidningarna åter sin kritiska stämma och efter 1848 års parisrevolutionen ökade spänningen mellan den liberala pressen den konservativa pressen som t.ex. *Stockholms Dagblad*.⁷³ Händelserna i slutet av 1840-talet och ett ägarbyte ledde emellertid till att *Dagligt Allehanda* gled vänsterut och blev en av Sveriges radikalaste tidningar under Elof Lindmans ledning. Till tidningen knöts även under en tid S.A. Hedlund. 1849 gick tidningen över i andra händer när Lindman tvingades fly utomlands av ekonomiska skäl.⁷⁴

Från 1860-talet expanderade stockholmspressen upplagemässigt, totalupplagan för hela den svenska pressen femdubblades mellan 1865 och 1884, men det berodde framförallt på att antalet tidningar ökade, enligt en uppskattning av Johannesson. Dagstidningarna ökade något långsammare och hade fortfarande små redaktioner, ännu på 1880-talet hade de största bara 10–12 fast anställda skriver Johannesson. De största tidningarna var i början på 1860-talet *Aftonbladet*, *Nya Dagligt Allehanda (NDA)* och *Stockholms Dagblad (StD)*. Även

⁶⁹ Den svenska pressens historia II 2001, s 143, men hittar ej referens i Lundins brev

⁷⁰ Den svenska pressens historia II 2001, s 143

⁷¹ Den svenska pressens historia II 2001, s 144

⁷² Den svenska pressens historia II 2001, s 87

⁷³ Den svenska pressens historia II 2001, s 87-89

⁷⁴ Den svenska pressens historia II 2001, s 88-90

Fäderneslandet hade en stor upplaga, men utkom inte alla dagar i veckan. Från 1867 gick Dagens Nyheter förbi Aftonbladet.⁷⁵

Lundin publicerar sig, vid sidan av *GHT*, framförallt i stockholmstidningarna *Nya Dagligt Allehanda* och *Stockholms Dagblad*, vilket jag tidigare nämnt. Vänstertidningen *Dagligt Allehanda* hade köpts av ett konsortium 1858 och fått K.A. Lindström som huvudredaktör och gick högerut och var således konservativ, men kallade sig frisinnad eftersom den stödde näringslivet, men ej för frihandel, mot skandinavism och norskvänlighet.⁷⁶ Lindström var självständig både när det gäller förhållandet till finansärer och regering och bröt därmed med föregångarens tvetydiga inställning till kung och regering. Han polemiserade mot regeringens neutralitet genom "...aktiv solidaritet med italienska, ungerska, polska och finländska frihetssträvanden i början av 1860-talet".⁷⁷ Som skribent var Lindström något otydlig, men engagerad i debatt och utvecklingen av tidningen. Exempel på tidningens tvetydighet var att han Lindström gav ut en extra bilaga, som finansierades av en särskild kampanjgrupp och vars åsikters stred mot huvudbilagans i representationsfrågan.⁷⁸

I slutet av 1860-talet övertogs *Stockholms Dagblad* av den förre ägarens son, Wilhelm Walldén. Denne moderniserade tidningen, genom att öka textinslagen och göra dem elegantare, bl.a. genom Claës Lundins "parisiskt stiliserade lördagskåserier". Tidningen "...blev nu i hög grad ett politiskt opinionsbildande organ, en tidning för eliten och en tidning med inflytande", skriver Johannesson. Dagbladet blev kallat "Sveriges Times", genom tre saker som man ansåg karaktärisera den engelska tidningen: "...omutlighet, korrekta nyheter och satsning på utrikeskorrespondenter."⁷⁹ Wilhelm Walldén var även riksdagsman och kommunalpolitiker under en period. Han ansågs representera en moderat liberalism, och var för frihandel men även socialt orienterad, artiklar om arbetarbefolkningen. Walldén hade liksom Lundin akademisk utbildning och tjänstgjort i ämbetsverk och riksdagsutskott. Han hade gjort långa studieresor på kontinenten och i Storbritannien, där han bl.a. träffat och brevväxlat med Lundin. Walldén skrev tidningsledare men redigerade även

⁷⁵ *Den svenska pressens historia II 2001, s 128-130*

⁷⁶ *Den svenska pressens historia II 2001, s 137*

⁷⁷ *Den svenska pressens historia II 2001, s 138*

⁷⁸ *Den svenska pressens historia II 2001, s 139*

⁷⁹ *Den svenska pressens historia II 2001, s 140*

nyhetsavdelningen och skötte ekonomin. ”Walldén tog uppgiften som redaktör och tidningsledare på stort allvar. Han agerade som yrkesredaktör.”⁸⁰

1.4.3 Sammanfattning av svensk press

Det svenska mediasystemet karaktäriseras under 1850- och 1860-talen av en upplagemässig expansion som skapar goda ekonomiska förutsättningar *GHT*, *NDA* och *StD* tillhörde de ledande tidningarna i det svenska mediasystemet vid denna tid och riktade sig framförallt till en elit. *GHT* var en kulturellt orienterad tidning med en politiskt liberal inriktning, där chefredaktören Hedlund gav sin personliga prägel på både politisk orientering och personalpolitik. Även Lindström och Walldén var chefredaktörer i ett mediasystem där dessa hade ett stort inflytande i tidningens skötsel och politiska synsätt. Walldén var moderat liberal medan Lindström i inrikespolitiken var konservativ men i utrikespolitiken återspeglade han en mera liberal inställning. För samtliga tidningar gällde att antalet anställda var fortfarande lågt, vilket också ofta gjorde chefredaktören till ett slags mångsysslare och vars personliga engagemang betydde mycket. Deras personliga intresse för utrikesfrågor kom att få betydelse för utvecklingen av tidningarnas utrikesrapportering.

1.5 Frankrike och den franska pressen

1.5.1 Det andra franska kejsardömet 1851–1870

Tidsmässigt avgränsas andra kejsardömet av andra republikens slut 1851 och tredje republikens början 1870. Under andra kejsardömet valdes Louis-Napoleon Bonaparte, Napoleon I:s brorson till president, men då konstitutionen hindrade att andra omval, gjorde denne en statskupp 2 december 1851 och förändrade bl.a. mandatperioden för presidenten till tio år. Louis -Napoleon hade gjort sig känd som äventyrare och hade deltagit både i en italiensk nationell resning på 1830-talet och två upprorsförsök i Frankrike 1836 och 1840. Han hade under en landsflykt i Storbritannien utarbetat politiska skrifter som uttryckte och inspirerade bonapartismen, där han utvecklade monarkistiska men också vissa socialistiska drag. Kännetecknande för honom var dock att han tog avstånd från partipolitik och strävade

⁸⁰ *Den svenska pressens historia II 2001, s 140*

efter en direkt relation mellan statschefen och folket, vilket kom att förmedlas via folkomröstningar. Redan i december 1851 genomfördes en folkomröstning som gav honom stöd och efter kejsardömets utropande i november 1852 gav ytterligare en folkomröstning honom 7,8 miljoner röster medan bara 253.000 röstade emot, dock var det 2 miljoner som avstod.⁸¹ Den nya konstitutionen, innan kejsardömet utropades, byggde på idéer från 1789 om bl.a. jämlikhet inför lagen och bibehöll 1848 års system med allmän rösträtt. Representationen kan dock inte, trots detta, sägas vara demokratiskt utformad eller i praktiken vara det.

Tre politiska församlingar inrättades, Conseil d'État som ensamt föreslog lagar och bestod av ett 40-tal av presidenten utsedda representanter, Lagstiftande församlingen, 275 representanter utsedda lokalt i Frankrike, som skulle diskutera och rösta om lagar och senaten som bestod högre dignitärer också av presidenten utsedda på livstid, vilkas röster krävdes för att ett lagförslag skulle gå igenom.⁸² Två av organen utsågs alltså av presidenten och senare av kejsaren, vilken även under större delen av sin regeringstid påverkade valen till lagstiftande församlingen genom att på lokalt plan, via bl.a. prefekter, utse s.k. officiella kandidater.⁸³ Kejsaren utsåg regeringen, vilken bara var ansvarig inför honom, och således ej behövde svara för sina handlingar inför lagstiftande församlingen. Kejsaren ensam avgjorde regeringsfrågorna även om han lyssnade och tog hänsyn till sina rådgivare, och flera av dessa kom att få relativt stort inflytande.

Trots ett relativt stort stöd hos befolkningen för kejsardömet fanns det politiska motståndare, fast i begränsad utsträckning. Valsystemet tillät oppositionella kandidater men de motarbetades och tvingades avlägga en trohetsed gentemot kejsardömet, vilket ledde till att flera inte ansåg sig kunna delta i parlamentet. Mot slutet av 1850-talet rubricerades fem av 245 ledamöter som oppositionella. Generellt brukar man indela kejsardömet i två perioder, 1850-talet som anses vara auktoritärt och mera kejsarstyrt och ett liberalare 1860-tal där oppositionen ökar och kejsaren genomför reformer i demokratisk riktning. Historieskrivningen, vilken under lång tid påverkades av uppfattningar formulerade under tredje republiken, beskrev kejsardömet som enbart en diktatur, som först reformerades

⁸¹ Price 2001, s 43

⁸² Price 2001, s 41-42

⁸³ Price 2001, s 97, 99 ff

under 1870- och 1880-tal, har emellertid i nyare forskning reviderats där man menar sig finna betydelsefulla implikationer på ett framväxande demokratiskt system, med en ny syn på medborgarskapet, redan under andra kejsardömet.⁸⁴ De allmänna valen ledde, trots statliga manipuleringar, till en politisk mobilisering av befolkningen via press och valkampanjer. Man menar också att den politiska kontrollen inte kan jämföras med det totalitära stater som växte fram under 1900-talet.⁸⁵ Senare har historiker har också intresserat sig för kejsardömet roll i den ekonomiska moderniseringen som skedde under 1850- och 1860-talen.⁸⁶ Intressant är att man se vissa likheter i ett längre perspektiv mellan andra kejsardömet maktkoncentration och den femte republikens ökade presidentmakt under Charles de Gaulle.

Flera faktorer anses ligga bakom kejsardömet liberalisering, bl.a. att kejsaren var beroende av stöd hos ekonomiska och politiska eliter, och även av folkligt stöd i valen. Under 1850-talet genomfördes flera statliga program som skapade ekonomisk utveckling och tillväxt vilket ökade förtroendet för kejsarmakten, medan införandet av ett frihandelssystem 1860, trots positiva, effekter uppfattades negativt och ledde till ökad opposition och krav på inflytande i politiska församlingar. Systemet med officiella kandidater försvagades och uppfattades även som kontraproduktivt av kejsarmakten. Ytterligare orsaker bakom kejsarens minskade politiska inflytande var misstag i utrikespolitiken, som den mexikanska expeditionen men även kejsarens hälsoproblem under 1860-talet. I början på 1860-talet ökades möjligheterna för lagstiftande församlingen att diskutera kejsarliga åtgärder och även informationen kring lagstiftande församlingens debatter ökade. Man har uppfattat dessa åtgärder som mer eller mindre frivilliga medan liberaliseringar mot slutet av 1860 beskrivs som motvilligt införda p.g.a. en starkare opposition och en försvagad kejsarmakt. 1870 föreslog kejsarmakten en ny konstitution där lagstiftande församlingen fick ökade befogenheter t.ex. när det gäller budget och internationella ekonomiska avtal. Ett slags parlamentarism, vilket kejsaren alltid hade motsatt sig infördes, regeringen blev ansvarig både gentemot kejsaren och parlamentet. Trots motståndet pekade det på den politiska förmåga kejsaren hade när han vann en folkomröstning på våren 1870 om förtroendet för kejsardömet. Det finns numera även uppfattningar om att kejsardömet, p.g.a. kejsarens

⁸⁴ Hazareesingh 1998, s 3-4

⁸⁵ Price 2001, s 4

⁸⁶ Price 1997, s 2-3

relativt goda förmåga till att anpassa sig till förändrade förhållanden i samhället, skulle ha överlevt om inte fransk-preussiska kriget 1870 ledde till dess fall.⁸⁷

1.5.2 Den kejsarliga kontrollen av pressen

Att kejsardömet var mån om den officiella bilden kom också till uttryck i presspolitiken. I auktoritära samhällen vill makten också kontrollera pressen och opinionen. I ett auktoritärt styrt samhälle, där det trots allt finns allmän rösträtt kan detta vara ännu viktigare. Följaktligen 1852, strax efter statskuppen, skärptes kejsardömets kontroll över pressen, liksom av tryckerier och bokhandlare. Myndigheterna krävde officiell tillåtelse för grundande eller överlåtelse av tidningar, och även tillsättning ny redaktör. Depositionsavgift på 50 000 francs infördes i storstäder, vilket man hoppades skulle leda till att bara förmögna, konservativa män skulle kunna starta tidningar. Det återinfördes också en stämpelavgift för att begränsa distributionen och varje artikel skulle vara signerad.⁸⁸

Man tog bort jurysystemet vid rättegångar om tryckfrihetsbrott och utfärdade även ett varningssystem, där den tredje varningen innebar två månaders suspension. En tredjedel av varningarna utfärdades mot den klerikal-legitimistiska pressen, medan anti-religiösa artiklar löpte mindre risk att bli åtalade.⁸⁹ Flertalet varningar utfärdades vid kristillfällen, efter statskuppen 1851 och Orsini-attentatet 1858. Emellertid blev antalet formella varningar relativt få, men systemet ledde de till självcensur från tidningarnas sida. Att antalet formella varningar var relativt få under 1850-talet berodde också att den socialistiska och republikanska pressen redan stängts ner, skriver Price.⁹⁰

Man fick ej heller publicera detaljerade referat av parlamentsdebatter, bara återge officiella referat. Prefekter kunde också kräva att införa officiella rättelser av ledare på första sidan. Det blev emellertid svårt för myndigheten att beivra presslagarna, bl.a. därför att det var svårt att åtala tidningarna för åsikter som redan framförts tidigare i lagstiftande församlingen och, som en följd, växte debatten i pressen. Möjligheterna till kontroll var således i viss mån begränsade, vilket framkommer i en rapport som framfördes till kejsaren 1856 och pekade på att allmänna opinionen inte ens 1852, efter de nya lagarna, skulle

⁸⁷ Price 2001, s 251

⁸⁸ Price 2001, s 171-172

⁸⁹ Price 2001, s 173

⁹⁰ Price 2001, s 173

acceptera stängningen av stora liberala tidningar som *Le Siècle*, *L'Assemblée National*, *La Presse* eller *Journal des Débats*. Inriktningen blev istället att förhindra överdrifter och övervaka, inte bara oppositionell press utan även den regeringsvänliga, men man hade för lite personella resurser och man koncentrerade sig på parispressen.⁹¹

Från början av 1860-talet talar man om en viss liberalisering av presslagstiftningen vilken därefter utökades 1868. Full pressfrihet infördes dock inte förrän en bit in på tredje republiken 1881. 1861 innebar tredje varningen inte omedelbart två månaders suspension. Man hade också infört en praxis att förhandla med tidningarna. Price skriver också att man från 1861 fick trycka parlamentsdebatter, men bara i fullständigt skick, utan kommentarer. Man fick diskutera administrativa åtgärder men myndigheten tolererade inte attacker på konstitutionen; dock hade därmed ett omfattande område för debatter öppnats. Price skriver att det är svårt att generellt bedöma effekterna av kejsardömets censur, men i ett kort perspektiv hölls oppositionen tillbaka och satte gränser för journalisterna.⁹²

1.5.3 Pressens utveckling

På 1850-talet gick pressen tillbaka för att därefter växa till under 1860-talet, beroende både på ökad frihet men också ekonomiska och tekniska förändringar. Pressen indelades i officiös, vilken stödde regeringens politik eller icke-officiös, vilket kunde tyda på oberoende eller oppositionell. Under denna tid var det inte ovanligt med en press som var regeringens eller kejsarens språkrör, i Frankrike hette den *Le Moniteur Universel* och stöddes ekonomiskt av staten och hade även ensamrätt på officiella tillkännagivanden eller t.ex. referat från lagstiftande församlingen.

1852 fanns det enligt Price 258 tidningar i Frankrike som helhet, varav 200 stödde regeringen, medan de andra framförallt var legitimistiska och bara 13 var republikanska. Under 1860-talet förändrades detta och den oberoende eller oppositionella pressen växte till särskilt i Paris.⁹³ Mellan 1855 och 1865 fanns det i Paris, enligt Bellet, 39 tidningar med lite olika utgivningsdagar, däribland 11 dagstidningar och 18 veckotidningar. Av dessa anges bara sex öppet regeringsförespråkare, 6 konservativa eller monarkistiska medan 14 var

⁹¹ Price 2001, s 172

⁹² Price 2001, s 176-179

⁹³ Price 2001, s 173

liberala och tolv anges utan tendens, alltså en mindre övervikt för mer eller mindre oppositionell press.⁹⁴ Denna övervikt ökas om man tar in en del av det femtontal som anges ha litterär inriktning, vilket dels hade att göra med en litterär tradition i fransk press men också för att tidningar av denna typ undgick vissa avgifter som stämpelskatt.⁹⁵ I Lundins artiklar kan man dock se att dessa tidningar också sysslade med politik, t.ex. *Courrier du Dimanche*, vilken Lundin uppfattar som oppositionell.⁹⁶ Sylwan skriver också om tidningarnas litterära inriktning men uppfattar det på ett annat sätt, de var ”...camouflage för allehanda frivola ting, som amuserade publiken och som kunde avleda dess uppmärksamhet från politiken.”⁹⁷

Att överhuvudtaget bedöma pressens inflytande är svårt. Bara en liten del av befolkningen köpte tidningar, men ändå fungerade de som opinionsbildare.⁹⁸ Men helt klar stimulerade liberaliseringen ett politiskt återuppvaknande bland över- och medelklass och de litterata delarna av den urbana arbetarklassen, skriver Price.⁹⁹ Resultatet blev också att den officiösa upplagan förlorade i huvudstaden och att denna press förlorade i trovärdighet.¹⁰⁰

Regeringspressen gick ner i upplaga, medan de liberala tidningarna hade tre gånger så stor upplaga, skriver Sylwan.¹⁰¹¹⁰² En tidning som förklaras utan tendens är *Le Temps*, vilken Sylwan menar grundats med engelska *Times* som förebild, och var den franska tidning som innehöll mest utländska nyheter och även hade korrespondenter i olika huvudstäder.¹⁰³

Den franska bevakningen av utlandsnyheter tycks begränsad, medan förmedlingen av franska nyheter till olika europeiska länder var omfattande både via den franska regeringsstödda och kontrollerade telegrambyrån Agence Havas och via utländska korrespondenter i Paris.¹⁰⁴ För att få nyheter från utlandet och även inhemska sådana, som

⁹⁴ Bellet 1967, 300 ff

⁹⁵ Bellet 1967, 300 ff Sylwan 1924, s 30

⁹⁶ GHT 18621020

⁹⁷ Sylwan 1924, s 29

⁹⁸ Price 2001, s 177

⁹⁹ Price 2001, s 178

¹⁰⁰ Price 2001, s 178

¹⁰¹ Bellet 1967, 300ff betecknade liberal, democrat. Oberoende eller liberala var t.ex. *Courrier du Dimanche*, *Journal des Débats*, *La Presse*, *Le Siècle*, vilka Lundin även hänvisar till.

¹⁰² Sylwan 1924, s 31

¹⁰³ Sylwan 1924, s 33

¹⁰⁴ Price 2001, s 175-175

franska press ej vågade nämna, hänvisades fransmännen till utländska tidningar, som t.ex. *Indépendance Belge*.¹⁰⁵

1.5.2.3 Sammanfattning av Frankrike

Det andra kejsardömet kan beskrivas som ett auktoritärt samhälle, där den kejsarliga makten under 1850-talet och långt in på det följande decenniet kontrollerar det politiska systemet på olika nivåer. Under 1850-talet sker samtidigt en kraftig ekonomisk utveckling och modernisering som gynnar stödet för regimen. De demokratiska inslagen med allmän rösträtt för män går också inledningsvis i kejsardömets favör. Under 1860-talet ökar emellertid kritiken av regimen manipulationer, samtidigt som kejsarmaktens inflytande över valen minskar. Detta öppnar upp för demokratisk utveckling under kejsardömets sista år.

Det franska mediasystemet karaktäriseras av en expansion under 1860-talet men också av kejsardömets kontroll av innehåll och tidningsutgivning. På 1860-talet sker också en liberalisering av den kejsarliga presspolitiken och det politiska innehållet och debatten ökar i pressen. Vid 1850-talets början dominerar de kejsartrogna eller officiösa tidningarna men liberaliseringen stärker utbudet och upplagetillväxten inom den oberoende eller oppositionella pressen och går förbi den kejsartrogna, särskilt i Parisområdet. Kännetecknande för mediasystemet i Paris var således, under 1860-talet, ett brett utbud av tidningar med olika politisk inriktning, vilket kommer att viktigt underlag för den svenske korrespondenten Claës Lundins rapportering.

1.6 Den svenske utrikeskorrespondenten

1.6.1 Varför skickar man korrespondenter?

Korrespondentsystemet innebär en utbyggnad av mediasystemet. Generellt brukar man säga att intresset ökade i samband med krig andra oroligheter¹⁰⁶. Man kan dock konstatera

¹⁰⁵ Sylwan 1924, s 29

¹⁰⁶ Williams skriver att det var fransk-tyska kriget 1870-71 som var inledningen på den verkliga nyhetsjakten, att vara först med nyheter, Williams 2011, s 53.

att utrikesmaterialet har förekommit under lång tid i pressen. Williams skriver i en historisk tillbakablick att utrikesnyheter var dominerande i västeuropeiska länder in på 1700-talet.¹⁰⁷

Dessa nyheter förmedlades inledningsvis via brev från resenärer eller personer som befann sig på en plats varken med anställning eller med syfte att fungera som utrikeskorrespondenter. Den första reguljära korrespondenten i Europa, Henry Crabb Robinson, skickades ut av engelska *Times*, i syfte att leverera nyheter från kontinenten under Napoleontiden, från bl.a. Tyskland och Spanien under åren 1807–1809.¹⁰⁸ Robinson övertalade sedan *Times* att bygga upp ett nätverk av nyheterkorrespondenter.¹⁰⁹

Även i Sverige fanns det ett intresse bland tidningsutgivare för vad som hände i utlandet. I sin anmälan av Aftonbladet skrev L.J. Hierta den 6 december 1830 att tidningen som första punkt skulle innehålla nytt utom fäderneslandet, skulle innehålla "[h]vad de mest ansedda utländska tidningar i detta avseende meddela, /vilket/ skall till sitt huvudinnehåll finna ett rum i tidningen".¹¹⁰

Under 1830- och 40-talen skrevs resebrev från Frankrike och Paris bl.a. av O.P. Sturzen-Becker, Maria Bregéron och S.A. Hedlund. Den senare skildrade Paris under revolutionsåret 1848.¹¹¹ Parallellt med detta skrevs korrespondensbrev från olika delar av Sverige och flera tidningar hade en Stockholmskorrespondent. Det var dyrt att hålla en egen korrespondent på plats, vilket ofta innebar att utrikesnyheter klipptes utan kostnad istället ur andra tidningar, vilket dock när det gällde utländska tidningar, p.g.a. prenumerationskostnaden, ställde sig dyrt. Detta hindrade emellertid inte att flera tidningar prenumererade på många utländska tidningar.¹¹²

Från 1850-talet och framåt inledde svenska pressen en expansionsfas, vilket jag tidigare berört, som lade grunden för och gjorde det möjligt att avlöna utrikeskorrespondenter på en mera reguljär basis. Hos *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* fanns det från början ett kommersiellt intresse hos göteborgsköpmän att orientera sig i ekonomiska förändringar på

¹⁰⁷ Williams 2011, s 14

¹⁰⁸ Hohenberg 1964 s 4-5, Williams s 50

¹⁰⁹ Williams 2011, s 50

¹¹⁰ Aftonbladet 18301206

¹¹¹ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 79 Lundins intresse för Sturzen-Becker nämns också i ett brev, där han berättar att han ska läsa "stamfadern Claus Stötterbecker". Brev till Hedlund 18641216

¹¹² *Den svenska pressens historia II* 2001, s 79, 188

kontinenten och i Storbritannien.¹¹³ I sin första anmälan skriver Hedlund också att snabbheten att få nyheter från England, tack vare de nya ångbåtsförbindelserna, innebar att man kunde publicera nyheterna minst en postdag före annan svensk press.¹¹⁴ Nu kan man dock hävda att värdet i utrikeskorrespondenternas brev under senare delen av 1850-talet och framåt, inte hade med snabbheten att göra, utan chefredaktörernas intresse för vad som hände i utlandet och deras insikter i vad läsekretsen ville ha.

I *Den svenska pressens historia II* framhävs tre chefredaktörer: S.A. Hedlund i *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*, K.A. Lindström i *Nya Dagligt Allehanda* och Wilhelm Walldén i *Stockholms Dagblad* som pådrivande i utvecklingen mot att använda egna korrespondenter, fast det ofta innebar att man använde samma korrespondent.¹¹⁵ Claës Lundin som den här uppsatsen handlar om skrev i samtliga dessa, fastän ursprungligen utskickad av S.A. Hedlund. Hedlund var internationellt (europeiskt) orienterad. Han hade skrivit egna resebrev och var en av få som engagerade en egen telegrafkorrespondent i Hamburg.¹¹⁶ Lindström hade studerat orientaliska språk i Uppsala och därefter skrivit insatta översikter och artiklar om Krimkriget vid mitten av 1850-talet vilket lett till att den tidning som han då skrev i, *Väktaren*, fördubblade sin upplaga, vilket också kan ha påverkat hans intresse för utrikesnyheter.¹¹⁷ Wilhelm Walldén, som under sina ungdomsresor i bl.a. Frankrike och England, brevväxlade med Lundin, drev på utvecklingen under 1870-talet.¹¹⁸

Korrespondenterna hade också en särställning bland journalisterna skriver Eric Johannesson, "...det var huvudredaktören som skötte kontakten, även om tidningen hade en speciell utrikesredaktör".¹¹⁹ Detta utgör också ett karaktäristiskt drag i det mediasystem där den personliga relationen mellan chefredaktören och korrespondenten är viktig.

1.6.2 Telegrambyråerna – varför behöll man korrespondenten och hans brev?

Parallellt med detta växte från 1830-talet fram nyhetsbyråer med den franska Agence Havas som den första. 1849 kom Wolffs byrå i Berlin och några år senare Reuters i London. Dessa

¹¹³ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 76

¹¹⁴ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 188

¹¹⁵ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 188

¹¹⁶ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 189

¹¹⁷ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 189

¹¹⁸ Lundins brev till Walldén 18620618, 18621113, 18621122, *Den svenska pressens historia II* 2001, s 189

¹¹⁹ *Den svenska pressens historia II*, s 191

byråer förmedlade telegram och hamnade i en slags konkurrenssituation med utrikeskorrespondenterna, men efter tag uppstod ett slags rollfördelning när det gällde texttyperna: telegrammen var korta och koncisa, med utrikeskorrespondenternas brev var långa, kommenterande och utredande.¹²⁰ Tidningarna använde båda typerna av texter och det fanns korrespondenter som använde telegram. Utrikesnyheter via telegrafnätet ökade under denna period och sköttes i Sverige inledningsvis via utrikeskabinettet, men Wolffs byrå öppnade en filial i Stockholm, Svenska Telegrambyrån, där dock svenska staten var inblandad. Telegrammen till Sverige gick över Berlin och från början via Ritzaus byrå i Köpenhamn, och var skrivna på danska.¹²¹ Telegram var en dyr och därför också kortfattad informationsöverföring, men under 1850-talet utvecklade svenska tidningar speciella telegramavdelningar.¹²² Svenska tidningar utnyttjade dock inte telegram i särskilt stor utsträckning och det fanns kritik av att de var för kortfattade och hade bristande tillförlitlighet.¹²³ Samtidigt fanns breven från framförallt europeiska huvudstäder kvar som viktiga förmedlare av utrikesnyheter.

Vid sidan av dessa intressen fanns det vissa kvalitéer hos utrikeskorrespondentens texter som man inte fick i den andra rapporteringen: Att ha en egen "man" på platsen, någon man kände som hade och hade förtroende för var naturligtvis viktigt, men ett "svenskt" perspektiv ökade också läsvärdet hos publiken. Samtidigt skapade korrespondenten en platskänsla, som fortfarande är viktig, men inte alltid borgar för goda insikter, men själva närvaron på platsen tycks ge ett slags autenticitet. Jag kommer att gå närmare in på detta senare.

1.6.3 En sammanfattning av utrikeskorrespondenten i mediasystemet

Det fanns sedan tidigare en tradition och ett intresse för utrikesfrågor i svenska tidningar. Vid mitten av 1800-talet förändras mediasystemet. Tidningarnas expansion från 1850-talet

¹²⁰ Williams skriver att det utvecklades en tradition att telegrammen sysslade med fakta medan kommentarerna skickades med post. Williams 2011, s 52

¹²¹ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 186

¹²² När *GHT* 1863 skickar ett 250 ord långt meddelande via telegram uppfattas det som en unik händelse. *Den svenska pressens historia II* 2001, s 186

¹²³ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 188. Särskilt Adolf Hedin var kritisk mot telegrammens utformning, de var "...ytliga och fulla med strunt." Ibid, s 188 Williams skriver också att de tidiga telegrafnyheterna förlorade ofta i innehåll genom dåliga översättningar av telegrafpersonalen. Senare utvecklades en särskild telegramstil med korta, "hårda" nyheter. Williams 2011, s 50-52

ger ekonomiska resurser att förbättra innehåll och omfattning av utrikesnyheterna, vilket gör det möjligt att avlöna en utrikeskorrespondent, liksom ett utpräglat intresse hos vissa chefredaktörer. Ett kännetecken i mediasystemet är den personliga relationen mellan chefredaktören och korrespondenten. Trots förekomsten av andra informationskällor, som utländska tidningar och den nya rapporteringsformen, telegrammen, bibehåller sina korrespondensbrev, men ger dem stabilare förutsättningar. Jag menar att detta är exempel på kvardröjande moment samtidigt som nya introduceras. Detta skapar en ny rollfördelning i mediasystemet, där korrespondensbrev får en mera uttalad fördjupande funktion.

1.7 Korrespondenten Lundin

1.7.1 Varför skickar man en korrespondent till Paris?

Paris uppfattades av många tidningsmän på 1860-talet som "världens absoluta centrum" och det största antalet utrikeskorrespondenser skickades också därifrån.¹²⁴ Intresset för den franska politiken och samhället i Sverige var under stora delar av 1800-talet betydligt större än idag, landet uppfattades fortfarande som en stormakt och intresset för fransk kultur på olika områden antogs intressera läsarna. Det var en plats som av tradition var intressant, delvis beroende på att kunskaper i franska var mer utbredd i den "bildade" eliten i Sverige. Även i utländsk press ser man att intresset är stort för Paris och att man ville placera korrespondenter där. Det uppfattades som en "hub" för internationella nyheter under delar av 1800-talet, bl.a. som en följd av tillkomsten av den första telegrambyrå, Agence Havas, liksom Paris som säte för internationella konferenser ökade tillgången på och intresset för nyheter.¹²⁵ Som ett slags kuriositet kan man nämna att när den första transatlantiska kabeln drogs 1858, inleddes det första telegrammet, som skickades över Atlanten med orden "Emperor of France returned to Paris Saturday...", därefter dog kabeln och man fick vänta i åtta år på en ny.¹²⁶ Detta leder sammantaget till att man kan betrakta Paris som ett medierat centrum.

¹²⁴ *Den svenska pressens historia II* 2011, s 190

¹²⁵ Nicey, Jérémie and Agostino Antonella 2015, s 93

¹²⁶ Maxwell Hamilton 2009, s 56

Tillgången på "material" kunde visserligen variera med säsonger och politiska händelser. Kejsardömets inblandning i krig eller internationella konflikter, liksom valen till de politiska församlingarna ökade underlaget och intresset. Samtidigt fanns ett stående utbud av personligheter inom politik och kultur, liksom olika typer av evenemang som kunde komplettera rapporteringen. Paris förknippades med både lyx och revolution. En viktig faktor var naturligtvis kommunikationsmöjligheterna som hade utvecklats betydligt under 1850-talet och även tillgången på lokalpress var god fastän det fanns restriktioner för dess öppenhet. På några ställen ger Lundin uttryck för en nyhetsmättad stad och skriver att i Paris har man ont om tid, utbudet är så stort, man kan inte beskriva allt.¹²⁷ I det sista brevet från Paris till Hedlund menar Lundin att han varit alltför kort tid i Paris och "…det finns så ofantligt mycket att göra ännu".¹²⁸

1.7.2 Anställningsform - och källor: Var hittar Lundin sina nyheter?

I anställningshänseende var Lundin, med sina sex år i Paris en "long-timer", men med ett frilanskontrakt, han fick betalt antingen per "spalt-aln" eller per brev. 1859 uppgav han till hustrun att han fick 10 francs per spalt från HT.¹²⁹ Samma år erbjuds han 30 francs per artikel av *NDA*, vilket innebar något bättre villkor.¹³⁰ 1864 meddelade han Hedlund att han fick numera få 40 francs per artikel av *NDA*, alltså mer än hos *GHT*, men han skriver att det inte minskat hans "…iver att arbeta för *GHT*".¹³¹ I ett brev till hustrun i april 1859 förklarade Lundin att en franc motsvarade något mer än en halv riksdaler svenskt banco.¹³² En riksdaler banco motsvarar i dagens penningvärde cirka 100 kr och för en artikel fick Lundin alltså motsvarande i dagens penningvärde 1500 kr.¹³³ Lönen redovisades och utbetalades troligen bara halvårsvis från *GHT* och Lundin bad återkommande om en kontokurant och att han skulle få svenska tidningar sig tillsända så att han själv kunde kontrollera artiklarnas längd. Lundin värderade emellertid sitt fria skriftställarskap och att han fick fria händer även av *NDA*,¹³⁴ men redan från början visade han intresse för en fast plats, först på *GHT*:s redaktion

¹²⁷ *GHT* 18610217

¹²⁸ *GHT* 18660108

¹²⁹ Brev till Augusta 18590624

¹³⁰ Brev till Hedlund 18591209

¹³¹ Brev till Hedlund 18641216

¹³² Brev till Augusta, påskafton, april 1859.

¹³³ http://www.myntkabinettet.se/fakta/rakna_ut_penningvardet, 20170509.

¹³⁴ Brev till Hedlund 18590831, 18591209

i Göteborg och senare i Stockholm under förhandlingarna med *StD*.¹³⁵ Motiven var flera, både av ekonomisk art men även sociala, och de överflyglade den frihet han hade som pariskorrespondent. I ett längre perspektiv är Lundin således något av en "spiralist", han vill vidare mot en bättre anställning.

Som "long-timer" var den lokala parispressen en viktig källa för Lundin. Av de cirka 40-talet tidningar som fanns i Paris under tidsperioden kan ett 15-tal beläggas i Lundins artiklar vilket innebär att han läste dem mer eller mindre regelbundet.¹³⁶ Vid något tillfälle beklagar han att han inte hinner med vad han vill.¹³⁷ Han nämner vid något tillfälle att han prenumererar på fransk press men exakt uppgift på vilka han prenumererade på har jag ej funnit, men hans kännedom om deras ideologiska inriktning eller anknytning till regering eller opposition tycks vara god eftersom den stämmer överens med *Bellets* karaktäristik.¹³⁸ I övrigt nämner Lundin 1860 prenumerationer på ekonomisk press som *The Economist* och *Börsen Halle* och svensk press som *GHT*, men han fick även sig tillskickat andra tidningar från Sverige som han skrev i eller hade intresse av, som t.ex. *Svensk Månadsskrift*.¹³⁹ Att hålla sig à jour med pressen utgjorde således en viktig källa för information och tog troligen en stor del av hans arbetstid i anspråk.

Lundin skriver till Hedlund på ett ställe att han förutom sin prenumeration av *GHT* hemma vill att denne ska bekosta en prenumeration till Café de Suède, vilket pekar på platser i det offentliga rummet där han kan hitta informationer.¹⁴⁰ I sina "Parispromenader" gör han eller ger sken av rörelse i staden för att hämta sin information på olika ställen. Lundin skriver själv också att han genom samtal med personer ur olika samhällsklasser och genom att hålla öron och ögon öppna, kunde uppsnappa historier från olika håll, på gatan eller i kafét.¹⁴¹ Han besökte konstutställningar och vallokaler och refererade debatter inför valet, på andra ställen ger han uppfattningen att han återger genom egen närvaro vad som sker i domstolarna.¹⁴² De ofta förekommande referaten tyder på Lundins närvaro i lagstiftande

¹³⁵ Brev till Hedlund 18590711, 18650110

¹³⁶ Se bilaga

¹³⁷ Brev till Hedlund 18610516

¹³⁸ Se bilaga

¹³⁹ Brev till Hedlund 18600124, 18650312

¹⁴⁰ Brev till Hedlund 18650110

¹⁴¹ *GHT* 18611217

¹⁴² NDA 18600405

kåren vid kejsarens trontal och även vid debatter, men det är sådant som även kunde hämtas i lokalpressen. Dock tyder t.ex. referatet av budgetdebatten,¹⁴³ vilken beskrivs på ett ingående och dramatiserande sätt, att Lundin kan ha varit närvarande. Han uppger att han var på väg till en föreläsning av Ernest Renan, men fick ej plats, men skildrar debatten där.¹⁴⁴ Längre fram ska jag beskriva hur Lundin i ett reportage besöker ett bostadsområde för arbetare.

Lundin refererar sällan till franska medborgare som källor, vilket inte betyder att han inte träffade dem, vilket antyds i ett brev om inrättandet av ett skandinaviskt bibliotek i Paris där flera fransmän deltog.¹⁴⁵ Han skriver också i ett brev till Hedlund: "...när man ej är på platsen går man också miste om hela den muntliga diskussion, som man annars kan vara med om".¹⁴⁶ Han nämner ej någon utländsk eller svensk korrespondent i Paris, däremot flera bemärkta svenskar som han hade träffat.¹⁴⁷ I ett brev till Wilhelm Walldén skriver han, kanske med överdrift: "Jag har här ett litet Sverige, talar svenska, skrifver svenska, läser svenska, tänker svenska dagen i ända och står i oupphörligt samband med fäderneslandet."¹⁴⁸

Vid sidan av detta fördjupade han sig i bl.a. i franska och svenska böcker som underlag i artiklar, t.ex. Ernest Renans *Vie de Jésus* vilken han recenserade i några artiklar. Han skriver även om en bok av Jules Simon, "*L'École*", som är intressant och "väckt allmänt intresse i Paris" och Lundin vill att Hedlund reserverar 10 spalter för en reservation.¹⁴⁹ Lundin efterfrågade också böcker från Sverige när det gäller att skriva i fransk press, men även för att orientera sig om opinionen i Sverige. Han bad Hedlund skicka böcker av Viktor Rydberg och även av C.J.L. Almquist, den förre bl. a. i samband med diskussionerna om Renan bok och den senare *Om presters ställning*.¹⁵⁰

¹⁴³ GHT 18630411

¹⁴⁴ GHT 18620311

¹⁴⁵ Brev till Hedlund 18630304 Det är flest fransmän, men även Björnstjerne Björnsson och två mouchards, spioner.

¹⁴⁶ Brev till Hedlund 18610516

¹⁴⁷ Lundin har träffat svenskar i Paris: Erland Herlén i främsta rummet, men också Talis Qalis, professorn Ångström, doktorerna Mittpé och Sparrman, magister Rubenson, unge Jacob Nordström, målarna Billing, Winge och Malmström. Brev till Hedlund 18590831

¹⁴⁸ Brev till Walldén 18630201

¹⁴⁹ Brev till Hedlund 18641130

¹⁵⁰ Brev till Hedlund 18630802

1.7.3 Arbetsinsats, splittring och deadline.

Lundins arbetsinsats under året kunde variera men han hade ingått vissa avtal. Han hade erbjudit sig att skriva två artiklar per vecka i *GHT*, vilket stämmer när han i januari 1860 uppgav han att han hade skrivit 35 spalter på två månader.¹⁵¹ Senare under 1864 uppgav han att han bara skrivit ett och ett halvt brev per vecka till *GHT*. Parallellt hade Lundin emellertid skrivit 50 brev under 1864 till *NDA*.¹⁵² Hans arbetsinsats kunde alltså variera men det berodde också på tidningarnas behov eller hur många tidningar han skrev för. Under 1865 erbjöd han sig åter att skriva mer till *GHT*, två brev per vecka, men Hedlund hade uppgivit att det inte fanns plats.¹⁵³

Gång på gång påpekade Lundin i brev till Hedlund hur mycket han arbetar men också hans brister:

”Söte gode herr hufvudredaktör och förste korporal, jag rår sannerligen icke för att jag blifvit en sådan slarfver. Jag arbetar dag och natt, var derpå säker, jag knogar, sträfvar, läser och skrifver, så att det är ingen hejd på det, men jag har tyvärr nu åtagit mig alltför mycket, Jag hinner ej uppfylla allt vad jag borde. Jag är allvarligt taladt snart en förlorad menniska, ty jag måste splittra mig på för många håll, att det slutligen blir ingenting helt på något...”¹⁵⁴

Splittringen är något som återkommer. I början av hans anställning, handlade det om att han inte kunde ägna sig åt sina skönlitterära författarambitioner, senare berodde det på att han har för många uppdrag. 1864 uppgav han att han skrev för tre svenska tidningar och en i utlandet.¹⁵⁵

Lundins arbetsrytm präglades också av deadline, fastän den inte var så exakt definierad som idag, eftersom det ofta inte var nyheter eller snabbheten som i första hand gav hans artiklar värde. Man kan emellertid ofta se i de brev som Lundin skriver till sin redaktör att han lovar att komma in med texter vid en viss tidpunkt eller att han ursäktar sig för att inte kunnat arbeta färdigt eller skicka in i tid.¹⁵⁶ Tidningarna räknade med hans artiklar och för Lundin

¹⁵¹ Brev till Hedlund 18590711, 18600124

¹⁵² Brev till Hedlund 18641216

¹⁵³ Brev till Hedlund 18650802

¹⁵⁴ Brev till Hedlund 18611211

¹⁵⁵ Brev till Hedlund 18641001 Han skriver regelbundet i HT och NDA. Under 1864-1866 även i *StD*. Under 1865 skriver han också i *Illustrerad Tidning* och *Aftonbladet*, enligt *Svenskt Porträttgalleri 1897*

¹⁵⁶ Brev till Hedlund 18590807, 18590924, 18600127, etc

gällde det att uppfylla sina löften. Postgången från Paris styrde också hans arbete och blev en deadline om tidningen ville ha artikeln en viss dag. Texten måste också vara klar innan posten stänger. I brev till hustrun berättar han att han had bosatt sig nära postkontoret för att snabbt nå fram med sina brev.¹⁵⁷

1.7.4 Artikelfördelning mellan olika svenska tidningar och medverkan i fransk press

Redan 1859 har tydligen Hedlund oroat sig för att Lundin lämnade samma artikel till olika tidningar, och Lundin svarar att det kanske är omöjligt att "undvika reproduktion eller rentav lika saker till olika tidningar", men ingen skulle bli lidande för att de har en gemensam korrespondent, försäkrar Lundin.¹⁵⁸ Dels kommer han att skriva anonymt, dels tänker han fördela innehållet mellan tidningarna. *Nya Dagligt Allehanda* ska få konstnotiser med dagens "on dit" och sådant som intresserar en bildad stockholmsspublik. *StD* får märkvärdiga rättegångssaker, skizzer från gatan och sådant som har med nöje att göra. *GHT* såsom hittills något av varje, men särskilt om fransk industri och handel, och om landets sociala tillstånd.¹⁵⁹ *GHT* skulle få även artiklar om "praktiska saker" och dit kan man antagligen räkna den kvartalsvis återkommande handelsöversikten, vilken dock tycks bli försenad. *GHT* syns också vara mer intresserad av sociala frågor, och Lundin erbjuder Hedlund artikelserier om arbetarrörelsen, men även en bok, delvis med detta innehåll.¹⁶⁰ Hedlunds intresse för utbildningssystemet återspeglas i flera brev där Lundin påpekar att han har flera utkast "... om den professionella undervisningen och har ämnat arbeta ut den åt *GHT*, bl.a. den professionella skolan för fruntimmer...",¹⁶¹ något år senare har han "rekognoscerat om folkskolor",¹⁶² men tyvärr har han dröjt med "Folkskolan i Frankrike", men det beror inte på ersättningen, (troligen tidsbrist) tvärtom vill han skriva mer om detta ämne om han i gengäld får mer information i detta ämne från Sverige.

Lundin strävade också efter att kombinera korrespondentrollen för svenska tidningar med publiceringar i fransk press. 1861 berättade han att han ville skriva en serie artiklar om Sverige och Norden i fransk press, och det p.g.a. den okunskap som råder i Frankrike och han

¹⁵⁷ Brev till Augusta 18590613

¹⁵⁸ Brev till Hedlund 18591209

¹⁵⁹ Brev till Hedlund 18591209

¹⁶⁰ Brev till Hedlund 18650121, 18650410

¹⁶¹ Brev till Hedlund 18630718

¹⁶² Brev till Hedlund 18641216

kan göra det utan ersättning.¹⁶³ På hösten samma år nämnde han att han fått några artiklar publicerad i *La Patrie*, som är officiös, och som troligen tilltalat Napoleon III. Samtidigt skrev han korrespondensartiklar "från Stockholm" i *Courrier du Dimanche*, "...så fullständig skildring som möjligt av våra förhållanden samt vår ställning i Skandinavien..." men han behövde mer information om bl.a. den norska frågan av Hedlund.¹⁶⁴ I en annan artikel i samma tidning påpekade han att han hade tagit Sverige i försvar gentemot uppfattningar i Frankrike att Sverige skulle vara intolerant.¹⁶⁵ Lundin ville även hjälpa till med översättningar och förläggare för svenska böcker: Viktor Rydbergs *Den siste Athenaren* och *Fribytaren på Östersjön* och tänkte själv skaffa fransk förläggare till dem om inte någon annan gör det.¹⁶⁶ Lundin engagerar sig även för uppbyggandet av ett nordiskt bibliotek i Paris och vill att Hedlund skickar böcker till detta, vilket kunde betjäna både nordisk och fransk publik men även Lundins informationsbehov.¹⁶⁷

1.7.5 Journalistisk roll och etik, opartiskhet

I de texter jag behandlat förekommer ordet journalist inte så ofta utan istället kallar man sig publicist. Anledningen var att tidningsmannens yrke inte var så tydligt definierat och hade oftast låg status. Att kalla sig publicist var ett sätt höja sin yrkesroll men pekar också på det obestämda, en publicist var en skriftställare i allmänhet.¹⁶⁸ Ordet kan härledas till det romerska offentlighetsbegreppet, *res publica*, och knyter an till en offentlig diskussion. När journalisterna organiserade sig från 1874 kallade de sin organisation just för Publicistklubben. Ett annat sätt att undvika anknytningen till tidningarna var att kalla sig för litteratör, ordet kommer från franskan och betecknar någon som sysslar med litteratur.¹⁶⁹ Lundins identitet kretsade emellertid kring beteckningen publicist, som han inte tyckte sig ha fullt utvecklat i Paris utan skriver på hösten 1865 att han längtade till en anställning i Stockholm "...för att på fullt allvar bli publicist...".¹⁷⁰ Kanske skulle beteckningen litteratör inte vara honom så främmande heller. I flera av breven strax i början av sin tid i början i Paris

¹⁶³ Brev till Hedlund 18610516

¹⁶⁴ Brev till Hedlund 18611015

¹⁶⁵ Brev till Hedlund 18611015

¹⁶⁶ Brev till Hedlund 18601230. Rydberg var mycket god vän med Hedlund och arbetade på HT under många år, bla. med utrikesavdelningen se Krantz 1957 s 146-147

¹⁶⁷ Brev till Hedlund 18650110

¹⁶⁸ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 225

¹⁶⁹ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 225

¹⁷⁰ Brev till Hedlund 18651218

gav Lundin uttryck för sina ambitioner att bli författare. Han vill ge sig tid att skriva sin roman, eller allvarligare saker, och menar att hans övriga uppgifter hindrade honom.¹⁷¹ I april frågade han Hedlund om denne kan förlägga en bok om Paris av Lundin.¹⁷²

Hedlund hade vid några tillfällen kritiserat Lundin för att han inte dög till publicist, troligen för att Lundins brev var för långa eller för allvarligt inriktade, men Lundin bemöter detta i några brev och menar att Hedlund hade fel. 1865 skrev Lundin att han nu har "ens smula självtillit" och insåg att han har både goda och dåliga egenskaper och klart är att han utvecklade en förmåga att skriva om många olika ämnen i flera genrer.¹⁷³ Johannesson skriver att "[v]istelsen i Frankrike kom på ett avgörande sätt att prägla hans journalistiska ideal och allmänskulturella orientering."¹⁷⁴ Lundin tillhörde en av grundarna av Publicistklubben och Johannesson anser honom vara "...en av sin tids få kvalificerade yrkesjournalister".¹⁷⁵

Lundin formulerade på flera ställen en etik, något som också kan kallas "protokoll"¹⁷⁶, för journalister och skrev att det var hans plikt att vara opartisk i sina skildringar och att inte återge sina egna åsikter utan att det är materialet som ska tala. Han var mån om sanningen och att ge en så trogen bild av samhället som möjligt. Han menade också att olika uppfattningar skulle komma till tals i pressen, kejsaren fick angripa sina motståndare men dessa skulle inte tystas ner utan också få ge sina bilder av samhället. I juni 1864 skrev han:

"Vi publicister hava egentligen icke rätt att vara annat än kolportörer för samtidens idéer, och om vi sjelfa skulle hafva några idéer, vilket möjligen någon gång inträffat, äro vi icke berättigade att göra dem till hufvudmålet för våra artiklar. Vår uppgift är att förse den allmänna opinionen med materialer till frågornas bedömande, så fullständiga materialer, som möjligt, hemtade till höger och venster, nedplockade från redan belysta höjder eller framdragna ur mörka skrymslen, och sedan må publiken sjelf af dessa materialer bygga sig en opinion. Icke tillhör det oss att timra upp en egen fatabur och peka på den och säga: se detta är den allmänna opinionen!"¹⁷⁷

¹⁷¹ Brev till Hedlund 18591209, 18630718

¹⁷² Brev till Hedlund 18650410

¹⁷³ Brev till Hedlund 18650410

¹⁷⁴ SBL Claës J Lundin

¹⁷⁵ SBL Claës J Lundin

¹⁷⁶ Edoff 2016 s 19

¹⁷⁷ GHT 18640601

På ett annat ställe: "Det är publicistens pligt att icke förhålla någon opinion och kanske allra minst den, som är olika med hans egen." Han skrev också: "Fiat justitia, et pereat mundus!"¹⁷⁸

Dock följde Lundin inte alltid denna etik och hans ganska ofta förekommande etiska programförklaringar, kan tyda på att han upplever det som problematiskt. På något ställe uttrycker han explicit att det någon gång hade inträffat att han fört fram sina idéer och i ett annat sammanhang skriver han att han inte ville ge sina fiender lättköpta argument i sin framställning.¹⁷⁹ En hypotes är emellertid att det har att göra med den breda genre han skriver i, brevformen, vilken inte alltid gör en klar uppdelning mellan mera allvarliga samhällsbeskrivande artiklar och krönikor. En krönikör har inte riktigt samma etik, han kan kosta på sig att ha fel ibland, skriver Lundin och antyder också att krönikan kan ha en mera subjektiv karaktär.¹⁸⁰ Lundin intog därmed olika positioner där han tillämpade olika typer av etik och hans roll som journalist inte blev tydlig. Jag kommer att utveckla genreanalysen i nästa avsnitt.

En mera vanlig etisk problematik för journalister och även för Lundin är att han skriver i tidningar vars åsikter han inte delar, t.ex., *NDA*, men han menade att han är tvungen till detta av ekonomiska skäl och att det inte påverkade hans egna uppfattningar.¹⁸¹ Dock har jag inte hittills undersökt om han skriver annorlunda i dessa tidningar. Det verkar som att *GHT* låg honom närmast, som han skrev till Hedlund: "Jag är din och *GHT*:s med hull och hår, derpå kan du vara säker".¹⁸²

1.7.6 Konflikter med hemmaredaktioner

Lundins kontakter med de svenska tidningarna var inte konfliktfria, tydligast är detta, när det gäller *NDA*, men även relationen till *GHT* kunde någon gång vara spänd, vilket kan avläsas både när det gäller Lundins krav på utbetalningar av arvodet. Återkommande krav på förskott eller extralån kunde nog ha varit påfrestande för Hedlund, men han tycks ha tagit det med jämnmod, och även när Lundin bad vid något tillfälle om ursäkt för sina språkliga

¹⁷⁸ *GHT* 18640531, latinskt citat, "Varde rätt även om jorden går under!"

¹⁷⁹ Brev till Hedlund 18600124

¹⁸⁰ *GHT* 18611217

¹⁸¹ Brev till Hedlund 18641001

¹⁸² Brev till Hedlund 18641001

utgjutelser i samband med att ett brev kommit bort. Lundin var också vid några tillfällen kritisk till *GHT*:s korrekturläsning, hans artiklar blir "misshandlade".¹⁸³ Någon gång fick Lundin också fått kritik för sitt innehåll i *GHT*: han borde ha nämnt en kunglig allians mellan den svenske hertigen av Dalarna och prinsessan Anna Murat, ..."men det vet ni väl redan...", kommenterar Lundin i sin artikel.¹⁸⁴ På hösten 1863 skrev han att han och *GHT* hade olika syn på Schleswig-frågan och att HT följde i den svenske kungens spår.¹⁸⁵ Vid ett annat tillfälle polemiserade Lundin mot *GHT*:s uppfattning om att man borde använda folkomröstningar generellt, när det gäller territorialbestämningar, men HT tycks inte invända när deras korrespondent redovisar en annan inställning än tidningens. I ett brev 1865 kritiserar han också *GHT*:s utrikesavdelning: *GHT* har en utförlig utrikesavdelning, "...men synes just icke begagna de bästa källor."¹⁸⁶ Lundins förtroende för Hedlund bibehölls emellertid genom åren i Paris i motsats till relationen med K.A. Lindström på *NDA*.

Redan hösten 1860 skrev Lundin till Hedlund att "Allehanda, en gemen tidning – Gud Gifve att jag kunde arrangera mig bort från /den/!"¹⁸⁷ Lönen i sig tycktes inte vara något problem, Lundin fick mer där än hos Hedlund, men Lindström svarade ej på brev och det allvarligaste är att han inte tog in Lundins artiklar.¹⁸⁸ 1863 spetsades konflikten till i samband med resningarna i Polen och Lundin beklagade sig i brev till Walldén att Lindström bara hade kastat till honom några småsmulor via sin kassör: "Jag tror fan har farit uti Lindström."¹⁸⁹ "/Lundin är / sjuk av förargelse öfver en viss tidningsredaktions beteende..." – han har ett obehagligt förhållande till *NDA* angående Polen.¹⁹⁰ Ungefär samtidigt skrev han till Walldén att hans artiklar har "...stympats av censorns sax eller ej intagits."¹⁹¹ Trots detta bröt Lundin inte med *NDA*, den var hans levebröd, men han visste egentligen inte vad Lindström ansåg, eftersom han inte svarade på Lundins privatbrev.¹⁹² Han måste skriva i *NDA* fastän han inte delar deras syn i allt, skrev Lundin till Hedlund,¹⁹³ *NDA* var, trots Lindström positiva

¹⁸³ Brev till Hedlund 18650215, 18650802

¹⁸⁴ Brev till Hedlund 18610910

¹⁸⁵ Brev till Hedlund 18631124

¹⁸⁶ Brev till Hedlund 18650802

¹⁸⁷ Brev till Hedlund 18601021, Johannesson behandlar också konflikten, Den svenska pressens historia 2001, s 192

¹⁸⁸ Brev till Hedlund 18611015

¹⁸⁹ Brev till Walldén 18630201

¹⁹⁰ Brev till Dalman 18630521

¹⁹¹ Brev till Walldén 18630518

¹⁹² Brev till Dalman 18630818

¹⁹³ Brev till Hedlund 18641001

inställning till de nationella rörelserna i bl.a. Polen, en konservativ tidning på hemmaplan och motsatte sig eller är otydlig när det gällde reformeringen av den svenska riksdagen.

Även till *StD* och Wilhelm Walldén kan spänningar spåras, fastän Lundin 1866 fick en fast anställning och kom att stanna hos *StD* i många år. Walldén ville att Lundin skulle vara lite mer försiktig – inte kasta sig ut i striden, Lundin, däremot, tyckte att *StD* är för neutral och Lundin tyckte inte om "neutrer".¹⁹⁴ I september skrev Lundin till Hedlund att *GHT* förlorar sin pariskorrespondent och att han flyttar till Stockholm för att ingå i *StD*:s redaktion, samtidigt som han påpekade att *StD* inte är hans ideal, "...men han tror sig kunna arbeta sig fram till en självständig position".¹⁹⁵ Han längtar till Stockholm "...för att på fullt allvar bli publicist..." ... "Hedlund har en bundsförvant i Lundin och fastän han icke är så fri och obunden ska han verka i det godas tjänst....".¹⁹⁶

1.7.7 Sammanfattning av korrespondenten Lundin och hans plats i mediasystemen

I det svenska mediasystemet vid 1860-talets början hade tidningar som *GHT*, *NDA* och *StD* fortfarande karaktären av elittidningar. Detta tillsammans med den rollförändring som sker i samband med telegrammens framväxt skapade ett gott underlag för de fördjupande artiklar som Claës Lundin skrev. En tradition med utrikesrapportering, liksom pressens ekonomiska expansion, och vissa chefredaktörers personliga intresse skapade en förutsättning och ett behov av utrikeskorrespondenter. Kännetecknande var också den personliga relationen mellan chefredaktören och utrikeskorrespondenten, vilket i hög karaktäriserade relationen mellan S.A. Hedlund och Claës Lundin.

Claës Lundin hade ingen journalistisk utbildning men däremot ambitioner att bli fri skriftställare. Bland motiven bakom hans val att bli utrikeskorrespondent kan man spåra tankar om frihet men en viktig faktor var hans ekonomiska trångmål. Samtidigt gör hans språkförmåga och kunskaper inom olika områden det möjligt för honom att följa och beskriva väsentliga händelser i det franska samhället. Han var en generalist, som även hade en förmåga att skriva fördjupande artiklar, vilket jag kommer att visa i nästa del av uppsatsen.

¹⁹⁴ Brev till Hedlund 18650410

¹⁹⁵ Brev till Hedlund 18650917

¹⁹⁶ Brev till Hedlund 18651218

Paris var ett medierat centrum, både i ett svenskt och franskt mediesystem, och var av tradition en central bevakningsort för svensk press. Paris var också en nyhetsmättad stad, som beräknades ge Lundin underlag för många "parisbref". Lundin tillhörde de första fasta utrikeskorrespondenterna och utgjorde därmed en förlängning och en innovation i det svenska mediesystemet. Lundins arbetsrytm påminner om dagens frilansare, den varierade men tycktes också ibland vara ganska hektisk, med jakt på nyheter och en någorlunda fast deadline. Lundin verkade emellertid i ett mediesystem där postgången styrde hans arbete och han bosatte sig därför nära ett postkontor för att kunna skicka brevet i slutet av dagen.

Lundin befann sig också inom det franska mediesystemet, den franska pressen utgör hans källor och han är beroende av dem i sin informationssökning. Han medverkar också själv några gånger i franska tidningar. Fransk press kännetecknades emellertid av kejsardömets kontroll, vilket kunde innebära svårigheter att analysera det politiska förloppet, men Lundin tycks väl förtrogen med tidningarnas politiska tillhörighet. Parispressen var omfattande och expanderande, vilket gav Lundin möjligheter till ett brett bevakningsmönster av Paris. Vid sidan av detta besökte han även politiska församlingar, domstolar olika offentliga möten, vilket pekar fram mot den professionelle korrespondentens arbetssätt.

Lundin kände sig emellertid splittrad, inledningsvis för hans författarambitioner, senare för att han skrev i upp till fem svenska tidningar och även tillfälligt i några franska. Enligt en avsiktsförklaring ville han undvika att placera samma artikel i flera tidningar, vilket ökade arbetsinsatsen, men pekar också på att tidningarna insåg värdet av en "egen" korrespondent i Paris. Lundins yrkesidentitet som korrespondent var dock oklar, vilket delvis hade att göra med den typ av artiklar han skriver, något jag återkommer till. Lundin uttryckte en explicit några delar i en journalistisk etik, där opartiskhet är ett centralt ord, vilket pekar fram mot en framtida professionell etik. Samtidigt var han en politiskt engagerad journalist, som ofta inte kunde undvika politiska ställningstagande, vilket egentligen stred mot hans etik, och försatte honom i konflikt med tidningar som representerade andra politiska synsätt.

Vid sidan av den övriga utrikesrapporteringen hade korrespondenten viktig roll i 1860-talets mediesystem, vilken Lundin för det mesta väl uppfyllde. Hans brev placerades inte sällan på första sidan och var omfångsrika och hade en viktig funktion, trots att de återspeglade en

äldre medieform. I nästa del av uppsatsen sätter jag fokus på "parisbrevens" genre och deras innehåll, där jag menar att vissa mönster tydligt framträder.

Del 2 Artiklarna

2.1 Brevet

2.1.1 Genreanalys och redigering

En närmare förståelse av Lundins artiklar kräver en analys av artiklarnas formmässiga uppbyggnad och hur de placerades in i den tidens svenska mediasystem. Jag inleder med en genreanalys som i första hand behandlar 1860-talet och som pekar på den speciella eller mera obestämda genre som korrespondenternas brev utgjorde. En inledande observation är att man inte lika tydligt som idag skiljde på olika typer av artiklar. Den följande analysen beskriver framförallt *GHT*, men även i några fall *NDA* och *StD*.

Nyhetsartikeln var en viktig del och omfattade både svenska och utländska nyheter, vilka innehållsmässigt ofta byggde på andra tidningars material. Man klippte ur både svenska och utländska tidningar och kunde översätta hela artiklar ur utländsk press och gjorde översikter över olika länder. Nyhetsflödet bevakades också genom ett ganska stort antal notiser. På första sidan och på de sista sidorna placerades annonser först. Ledaravdelningar fanns men placerades inte alltid omedelbart efter annonserna, där kunde även andra typer av artiklar placeras.¹⁹⁷ Ett kännetecken på en ledare var i allmänhet att man placerade utgivningsorten och datum som rubrik. Utrikesnyheter och notiser var som jag tidigare anförde ett stående inslag i tidningen. Under vissa perioder kunde tidningarna innehålla långa referat från riksdagsförhandlingar eller föredrag av mer eller mindre bemärkta personer. En mera lättsam avdelning, det som senare kallades under strecket innehöll kåserier eller det vi kallar följetong.

Emellertid följde man ofta inte fasta redigeringsprinciper utan artiklar kunde placeras på olika sätt. Ett exempel är *GHT*:s första nummer 1860,¹⁹⁸ som innehöll fyra sidor och som är

¹⁹⁷ Hallén 1964, s 8. Med exempel från DN:s första decennier: ledare och reportage kunde skifta på ledarplats.

¹⁹⁸ *GHT* 18600102

fem-spaltigt och där nästan fyra spalter på första sidan fylldes med annonser medan den första artikeln är ett brev från Stockholm. Under strecket publiceras ett avsnitt av en följetong av Alexander Dumas. På sidan två fortsätter brevet åtföljt av utrikesnyheter, därefter "Post", som också innehåller utrikesnyheter, därefter referat från riksdagen och till sist på sidan två under rubriken Göteborg den 2 januari kommer det som vi kallar ledare med inrikesmaterial, i detta fall bl.a. en polemik med *Göteborgsposten*. Som man kan se intog brevet en viktig position i tidningen och även utrikesnyheter, men artiklarnas innehåll och placering kunde se ut på ett annat sätt i andra nummer av denna.

2.1.2 Nyhetsbrevet och dess oklara genre

"Nyhetsbrevet är en av tidningens förformer och har förblivit en viktig del i pressens historia. Det växande nyhetsintresset tycks ha fått korrespondensartiklarna att öka i omfång, frekvens och betydelse", skriver Dag Nordmark i *Den svenska pressens historia II* i den avdelning som beskriver perioden mellan 1830–1858.¹⁹⁹ "Korrespondenserna skiljer sig från andra typer av nyhetstexter genom att ofta vara ögonvittnesskildringar eller i alla händelser bygga på skribentens förstahandskunskaper. De var som "...jag-var-där-berättelser, med ett personligt anslag förebådar de reportaget som journalistisk genre och kom till bruk i många sammanhang," fortsätter han.²⁰⁰ Fastän Nordmarks formuleringar om tidningens "förformer" skvallrar om teleologiskt synsätt finns det mycket som stämmer i hans analys, men bör också kompletteras. Lundins brev innehåller fler aspekter och har ett bredare innehåll.

Först något om den speciella karaktär som brevet har, dess subjektiva perspektiv, vilket Nordmark också nämner. Brevet i sig har ett privat ursprung, förmedlar kontakt mellan två individer. Det privata brevet innehåller ofta en anmodan om svar, vilket inte det "officiella" brevet innehåller. Men ändå har det officiella brevet behållit en del kännetecken, en avsändare, en agerande avsändare, som vänder sig till mottagaren med frågor eller kommentarer hur det är på mottagarplatsen eller anspelningar på hur det är "därhemma". Brevet är inte bara en "förform", i betydelsen mindre utvecklad utan har vissa kvalitéer som ger det ett speciellt läsvärde samtidigt som det är en del specifikt mediesystem. Trots att

¹⁹⁹ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 79

²⁰⁰ *Den svenska pressens historia II* 2001, s 79

brevet vid publiceringen kunde sakna signatur, var korrespondenten oftast en för tidningsledningen känd person, som kunde också ge en initierad beskrivning "inifrån", ett perspektiv som uttrycks i det jag inledningsvis berörde, "vittnet – ambassadören". Korrespondenten var en utsänd till en främmande plats med speciella kunskaper, fast ibland kunde det räcka med att, som Nordmark skriver att "jag var där", vilket kunde ge en känsla av autenticitet. Aspekter, som jag berört, som att "long-timern", den på platsen stationerade, fick särskilda möjligheter att bedöma händelser spelade också in i värderingen av breven. Parallellt med korrespondensbreven under 1860-talet fanns också telegram och information via andra (även utländska) tidningar, som kunde förmedla både nyheter och ibland snabbare, men korrespondentbrevet hade särskilda kvalitéer som gjorde att man bibehöll det vid sidan av dessa förmedlingsformer. Det skedde därför en rollfördelning, vilket jag nämnt ovan, telegrammen tog över de snabba, men korta nyheterna, medan brevet orienterade sig mot fördjupningar och kommentarer.

Ur genresynpunkt är Lundins brev ett slags mellanform, en blandning av olika genrer, vissa kan som Nordmark skriver vara ett slags reportage, besök och beskrivningar av vissa platser och personer som agerar och uttrycker sig där. I någon mån kan man tala om utpräglade miljöbeskrivningar och intervjuer. Det finns inslag av litterära kvalitéer med dialog och dramatiseringar. Vissa av hans brev vetter mot krönikan eller kåseriet, lättsammare texter där han med utgångspunkt från en aktuell iakttagelse reflekterar kring lite allvarligare saker på ett mera djuplodande sätt. Kåseriet innehåller ofta subjektiva inslag, ett slags åsiktsjournalistik²⁰¹, vilket också förekom i hos Lundin, men i alla typer av artiklar. I olika beskrivningar och bedömningar gav Lundin ofta uttryck för sina värderingar och inte sällan argumenterade han för sin egen uppfattning i det som skulle vara objektiva referat från politiska församlingar. Utformningen av Lundins texter och att man kunde publicera dem, nästan alltid oredigerade och hängde samman med att man hade ett rörligare och mindre fast redigeringsystem, som kännetecknade det mediesystem Lundin verkade i.

2.1.3 Brevet i tidningarnas produktionsprocess

²⁰¹ *Text och verklighet* 1992, 16. Yrliid och Rydén menar att kåseriet är en form av åsiktsjournalistik.

Britt Hultén skisserar den moderna journalistiska produktionsprocessen i fem steg:²⁰²

- 1) Idé, uppslag, ämnet formuleras, genreval: notis, nyhetstext, reportage, porträtt, kolumn, kåseri, essä.
- 2) Samla material (genomförandet): läsa, undersöka (arkiv, databaser), intervju, vara på plats, se, iakttä, känna, lukta. Välja och värdera det material man vill ha.
- 3) Gestalta texten (skriva, producera)
- 4) Redigering och layout
- 5) Marknadsföring och distribution

Korrespondensbrevets väg genom detta system innebar emellertid avvikelser. Det gjordes inte något genreval enligt första punkten; breven kunde placeras in i flertalet genrer: nyhetstext, reportage, kolumn, kåseri, essä. Lundin kallar sina texter ibland också för "uppsatser", vilket hamnar inom genren essä. Punkten redigering och layout såg också annorlunda ut, breven redigerades i allmänhet inte vilket jag beskrev ovan: Lundin ville att redaktionen inte skulle ändra i texten utan gör ett tillägg. Eric Johannesson skriver att det fanns en kutym när en korrespondent tog politisk ställning, som inte passade tidningen: "Redaktören kunde då göra reservationer i form av fotnoter, sätta korrespondenten i karantän eller ge order om endast opolitiska ämnen."²⁰³ Detta tyder också på att texten i sig inte redigerades. Layouten var också begränsad, det handlade oftast om fem spalter där artiklarna kunde fyllas på alltefter tillgång eller prioritering. Korrespondentens ersättning avgjordes av spaltlängden, vilket jag tidigare berört, vilket antagligen ledde till att flera artiklar blev mycket långa och ofta innehöll flera olika ämnen, och en avkortning av texten skulle innebära en inkomstförlust för korrespondenten.

2.1.4 Sammanfattning "brevet"

Produktionsprocessen i 1860-talets pekar på ett annorlunda mediasystem, som enligt dagens synsätt, hade oklara redigeringsprinciper när det gällde placeringen av artiklar. Genreindelningen mellan olika artikeltyper var ej helt genomförd och principen om viktigast först var ej heller helt styrande eller att vissa sidor reserverades för vissa artiklar. Ingen inledande genreindelning av parisbrevens gjordes, vilket innebar att de kunde placeras på olika ställen och brevens innehåll redigerades ej.

²⁰² Hultén 2000, s 19

²⁰³ *Den svenska pressens historia II*, s 191

Detta återspeglas i "parisbrevet" som kunde placeras på olika positioner i tidningen men också hamnar i en mera obestämd genre. Brevet representerade en äldre medieform och innehöll drag från flera olika artikelgenrer, som nyheter, kåseri och i någon utsträckning reportage. Brevformen gav Lundin friheten att både välja genrer och ämnen, men även att blanda genrer och föra samman olika ämnen. Det fanns möjligheter till både mera objektiva beskrivningar och subjektiva perspektiv. Ersättningsformen, betalt per längd, kunde också påverka form innehållet, artiklarna blev gärna långa och tog upp flera olika ämnen.

2.2 Storyline och textanalys

I Ulf Hannerz bok om korrespondenten skriver han om "storylines", ett begrepp som uppfattas som beskriver företeelser karaktäristiska för mer eller mindre bestämda geografiska områden. Hannerz citerar Jim Lederman, som definierar begreppet något tydligare:

The storyline is a frame into which a journalist can place seemingly random events and give them coherence. It simplifies the narrative thread, reducing it to manageable dimensions by using a single overarching theme so that each dramatic incident can be highlighted as it occurs and each chapter of the ongoing story can be slotted in easily and given a context. It gives all who use it, be we hacks, ideologues, area specialist, diplomats, or scholars, a common reference point, a set of agreed bearings from which to set out into the unknown and through which to communicate with our audiences.²⁰⁴

I sitt skrivande är korrespondenten alltid, mer eller mindre, medveten om den publik han skriver för och använder olika grepp för att "fånga in" sina läsare, i betydelsen anknyta till något känt. Det handlar ofta om förenklingar, t.ex. om vissa grundläggande konflikter som "alltid" uppstår i eller kännetecknar en region. Hannerz behandlar bl.a. konflikten Israel-Palestina, men även det svart-vita Sydafrika. Korrespondenter är ofta medvetna om att det är förenklingar men de blir ett sätt att föra in läsaren i ett sammanhang. Artikeln kan också bryta mot den gängse storylinen, eller komplettera den eller nyansera den men utgör samtidigt en mer eller mindre nödvändig utgångspunkt.²⁰⁵ Själva ämnesvalet återspeglar

²⁰⁴ Citerat i Hannerz ss 102-103 efter Lederman 1993

²⁰⁵ Hannerz 2004, s 143

också storylinen, i Lundins fall, vad som i Paris anknyter till läsarens tidigare bild av Paris, vad man kan kalla förförståelse. Ämnesvalet återspeglar naturligtvis också Lundins intresse, kompetens och vilka informationer han har. I negativ bemärkelse kan storylinen både dölja hur det verkligen ser ut eller innehålla ett slags essentialism, både om hur ”människor alltid är” eller ”så har det alltid varit”, men den kan också förändras.²⁰⁶

2.2.1 Storylines och retoriska mönster i Lundins texter

Hur kan man identifiera storyline? Det engelska ordet anspelar på handlingen i t.ex. en roman, ett slags berättelsestruktur som är mera komplicerad än vad pressforskarna här definierar. Jag vill emellertid utvidga begreppet något även när det gäller pressen och menar att man kan tala om vissa fasta mönster som återkommer, både vad det gäller innehållet och formen och kan anknytas till en storyline. Detta gör begreppet mera användbart i ett textanalytiskt sammanhang. Politiska begrepp som kejsardömet eller institutioner som lagstiftande församlingen och även personer, som kejsaren själv och andra personligheter kan förknippas med en storyline. Genom formmässiga, retoriska mönster kan man kontrastera vissa förhållanden,²⁰⁷ bygga upp motsättningar, antiteser, genom att abstrahera vissa företeelser, i Lundins fall t.ex.: sken kontra verklighet, verkligt innehåll kontra skådespel och dubbelspel. Innehållsmässigt kontrasteras företeelser i kejsardömet som trohet kontra otrohet, demokrati kontra verklig demokrati, kejsardömet glans kontra kejsarens sjuka ansikte, rikedom mot fattigdom, boulevarden kontra bakgatan, kyrkan mot vetenskapen, tolerans kontra intolerans, Frankrike kontra Sverige. I dessa antiteser bygger Lundin själv upp en storyline som i viss mån anknyter till en traditionell storyline men som förändrar den eller bryter mot den. I kontrasteringsmetoden ligger avslöjandeperspektivet nära och kritiken av samhället kan även utvecklas till argumentationer för Lundins politiska agenda. Detta betyder också att journalister kan anknyta till i viss mån olika storylines gentemot olika läsargrupper. Kanske är det så att Lundin anknyter till en liberal storyline som inte stämmer med en mera konservativ grupperings uppfattning.

Antiteserna innebär generaliseringar, vilka underlättar läsarnas förståelse men också innebär förenklingar av en mera komplex bild. I Lundins artiklar kan man emellertid också se

²⁰⁶Hannerz 20004, s 103, Williams 2011 s 112

²⁰⁷I en retorisk vokabulär skulle det kunna kallas ”comparatio”, s Johannesson, Kurt 1990, s 225

förändringar i perspektiven, saker och ting utvecklas, den något förenklade bilden nyanseras, en alternativ storyline växer fram. I min analys kommer jag att visa på hur Lundin använder sig av dessa ”grepp” i sina beskrivningar av Frankrike, men också ge en bredare bild av Paris och Frankrike. Jag tänker också beskriva de exempel på fördjupningar och nyanseringar, i s.k. ”feature”-artiklar, i den engelska betydelsen specialartiklar, som förekommer.

2.2.3 Fem artiklar som de mötte läsaren

Lundins kunskaper och intressen sprider sig över ett brett område som jag kommer att visa i den tematisering jag använder mig av i innehållsanalysen. Innan jag går in på denna tänkte jag presentera hur några artiklar såg ut när de mötte läsaren. Jag har valt fem artiklar i *NDA* från maj och juni 1860.²⁰⁸ Artiklarna i *NDA* är inte signerade men har ”Bref från Paris. Från redaktionens korrespondent”, som rubrik. Lundin var enligt flera uppgifter *NDA*:s korrespondent vid denna tid och innehåll och utformning anknyter tydligt till Lundin. De kan också peka på att hans artiklar i denna tidning inte var så olika som de han skrev i *GHT*.

Tre av artiklarna har överrubrik: Stockholm och utgivningsdagens datum, vilket kan i någon utsträckning peka på en ledarposition. Längden är oftast 2-3 spalter och 5-7 olika områden behandlas i allmänhet. Ibland anknyter Lundin till en föregående artikel eller hänvisar till en nästkommande. Om man gör en översikt av de fem artiklarna ämnesmässigt så behandlar:

Tre av artiklarna inleds med frågor om fransk utrikespolitik: två Frankrikes anspråk på Savoyen, varav en av dem behandlar svensk reaktion på ett franskt utspel, två behandlar den orientaliska frågan (Turkiet), en artikel synen på Garibaldi i Frankrike och en om Schleswig-Holstein-frågan.

Tre artiklar behandlar ekonomiska frågor på olika plan: ny fransk tullagstiftning, debatten i lagstiftande församlingen kring dessa frågor, franska statsinkomsterna, fransk import och export och maskinindustrins tillväxt och en ny uppfinning i Frankrike. Han kommer också in på arbetarnas Paris.

För att ytterligare konkretisera hur en artikel såg ut exemplifierar jag med den från den 8/5 1860 som behandlar sex områden:

²⁰⁸ *NDA* 18600508, 18600516, 18600525, 18600601, 18600609

1-3 Utrikespolitik: 1) En fransk depeesch till europeiska stater kring områden som berördes av konflikterna vid Italiens enande. Både Frankrike och Schweiz gjorde anspråk på Savoyen, området kom att föras till Frankrike. 2) Romfrågan, franska soldater finns kvar för att skydda påven men det strider mot nationalitetsprincipen. Lundin skriver att Napoleon III helst vill glömma saken. 3) Orientaliska frågan, Turkiet, drar uppmärksamheten från andra frågor, t.ex. Romfrågan.

4)Kejsardömet: Kritik av Napoleon III:s kejsardöme: det är en pseudodemokrati,

5) därpå en uppmaning och ett politiskt credo: även svenskar måste intressera sig för frågor som kan komma att beröra fäderneslandet, striden kommer att stå mellan despotism i folksuveränitetens mask och verklig frihet – lämna över makten till den som verkligen har folkets förtroende och slutligen

6) behandlas en broschyr av Edmond About.

Dessa artiklar är i viss mån slumpvis utvalda, men kan i viss mån peka på att Lundin skrev om liknande ämnen även i *NDA*, jämfört med *GHT*. Man kan också se hur Lundin behandlar flera olika ämnen i samma artikel men även att de kretsar kring saker som särskilt intresserade Lundin: utrikespolitik och kritik av densamma, handelspolitik och statskick. Kännetecknande för Lundin är också att en artikel tar upp pressens agerande och myndighetens kontroll av densamma.

2.2.4 Synen på läsarna

Som en inledning på innehållsanalysen jag kort beröra hur Lundin kunde se på sin publik och vad de ville ha. Lite motsägelsefullt skriver han att publiken både läser allt, men också att de vill ha något lättläst, och han vill ej trötta ut dem med allt för mycket allvarligt material. 1860 skriver han, i samband med några artiklar om den franska ekonomin, att de inte ska bli alltför omfattande för att de kanske inte intresserar "...läsare på avlägsen ort".²⁰⁹ I slutet av 1861, och antagligen inför nästa års prenumerationsvärkning, kan man läsa: "Det påstås att folk i Sverige i alla fall är så genomhyggliga att de läsa allt, som kommer från Paris, så har man åtminstone sagt mig, det må nu vara aldrig så ledsamt till ämnet eller aldrig så tarfligt i framställningen." Om ni läser mig kommer jag under kommande år inte skriva så mycket allvarligt utan en "...noggrannare krönika öfver den mera glada sidan av pariserlivet, redogörelser för teatrarna, för konstutställningarna, tillochmed för moderna..." uppsnappade historier på olika håll, "hvarför icke någon gång litet smula skandal..." Han avslutar med att han nästa gång ska skicka en "veritabel pariskrönika af sednaste skörd", och som ska innehålla ofantligt mycket mera corpus än detta magra causerie à la blanc-manger",

²⁰⁹ *NDA* 18600322

den ska inte vara längre än en och en halv aln, för att inte tråka ut.²¹⁰ Som vi kan se hänvisar han till "pariserkrönikörens" arbetssätt,²¹¹ vilket framförallt kommer till uttryck i hans s.k. "Parispromenader" eller "pariskrönika", vilka bland de artiklar jag undersökt särskilt framträder i *NDA* under 1860.²¹² Majoriteten av de artiklar jag undersökt, framförallt i *GHT* behandlar ämnen som utgör underlag för den tematiska gruppering jag gjort.

2.2.3.4 Sammanfattning av storyline och läsarens text

En storyline är vissa innehållsliga mönster som kännetecknar en plats i en speciell tid. Den kan också uttryckas via retoriska mönster i form av antiteser som underlättar läsningen eller "fångar in" läsaren i den berättelse som skribenten vill förmedla. Lundins artiklar innehåller oftast flera olika ämnen utan ett direkt logiskt sammanhang, varför storylinen kan tjäna till att lyfta fram några grundläggande drag i det franska samhället. Eftersom en artikel också kan innehålla flera ämnen, men återkommande i flera artiklar har jag gjort en tematisk gruppering av innehållet, vilken jag presenterar nedan. Jag berörde detta i metodbeskrivningen i inledningen. Lundins syn på läsaren och de löften han i några sammanhang ger om artikelinnehållet avviker ofta från det han verkligen presterar. De artiklar jag analyserar är ofta skrivna för den som är insatt eller speciellt intresserad av franskt samhälle i enlighet med den gruppering jag gör nedan i artikelanalysen.

2.3 Tematisk artikelanalys

Jag har gjort en tematisk uppdelning av innehållet i artiklarna, där storylinen kan tjäna som en del analysen, samtidigt som jag rekonstruerar bilden av Paris i Lundins artiklar:

- 1) Flanören i Paris, ett avsnitt om bostäder och arbetare,
- 2) politisk del som omfattar kejsardömet, kejsaren själv, regeringen, lagstiftande församlingen, statsbudgeten och valsystemet,
- 3) ekonomi, frihandel och arbetsrätt,
- 4) fransk utrikespolitik,

²¹⁰ *GHT* 18611217

²¹¹ *StD* 18640102

²¹² Fyra av 185 artiklar rubriceras som krönika i *GHT*, medan förhållandevis något fler gör det i *NDA* och *StD*

5) religion och Renan/"vetenskap",

6) fransk press och opinion,

7) Frankrike och Sverige.

2.3.1 Flanören i Paris

Att flanera i Paris var inget ovanligt för parisresenären och kan också sägas ingå i en storyline i sig själv. Lundin kallar dessa artiklar "Parispromenader" vilka påminner om kåserier där han reflekterat kring olika saker utifrån vad han observerar på sina promenader. I början av sin tid som korrespondent, januari 1860 skriver han i *NDA* ett avsnitt om flanören, där han skiljer honom från dagdrivare:

"...artiste-flaneur skulle jag vilja kalla honom på franska, förstår att driva omkring till eget och medmänniskors sanna nöje och nytta. Hans lif är verksamt och rikt på nyttiga resultat. Det är en daguerreotyp, som i de minsta drag återgifver den allmänna fysionomien af det samhälle, hvaruti flanören verkar..." "...en herrlig sak, och en lärorik derjemte, att uti en stor stad göra sina excursioner genom gatorna och öfver promenaderna, att med näsan i vädret, händerna i fickorna och paraplyen under armen, utan bestämdt mål, utan brådska, men med öppna ögon och vaket sinne...betrakta de olika föremålen i butiksfönstren...egendomliga...undervisande...praktiska exempel på industriens och kommersens ståndpunkt; att hejda sina steg vid hvarje gathörn för att läsa poliskungörelser och domstolsutslag, ett bidrag till lagskipningens historia, att studera teateraffischerna och konsertprogrammen, bidrag till konsthistorien; att blanda sig uti alla folksamlingar, vare sig frågan är om ett slagsmål, bidrag till sedehistorien, eller om att se på en taskspelare, en tanddokter i fria luften, en visförsäljare,". "...att flanera i Paris, att begagna sig af alla de underskönt herrliga tillfällen för flaneriet, som paris i så rikligt mått erbjuder."²¹³

Ofta karakteriseras Lundins promenader av historia och historiska anekdoter såväl som spännande aktualiteter. Historien om en om drottningens juvelsmycke²¹⁴ fyller ut en promenad, medan han anspelar historiska förändringar i andra fall. 1830 och 1848 låg revolutionens offer på Bastiljplatsen medan det idag är gycklare och komedianter som utgör blickfånget idag.²¹⁵ I juli 1863 har barrikadhjältarna från februarirevolutionen utvecklats

²¹³ *NDA* 18600125

²¹⁴ *GHT* 18630916

²¹⁵ *NDA* 18600128

”välgödda bourgeois”.²¹⁶ Lundins promenader får emellertid ofta tjäna som underlag för olika reflektioner om företeelser i det franska samhället. Ofta kontrasterar han samhällets framsida och baksida: boulevardernas överdådiga skyltfönster och hur man njuter på vissa ställen i Paris medan svälten blir värre och värre på andra.²¹⁷ De fattiga fryser medan de fina damerna åker kälke i Boulognerskogen.²¹⁸ Livet på det mondäna Boulevard des Italiens med armodet på Mouffetardgatan.²¹⁹ Fattigdomen kontrasteras också mot de miljoner som kejsardömet satsar på kriget i Mexiko.²²⁰ Vid andra tillfällen söker han sig till platser där uppseendeväckande mord har utförts eller för att studera Nadars senaste ballongupppfinning.²²¹ Vid en promenad på boulevarderna i juni 1860, hävdar Lundin att Parisresenären inte sett det verkliga Paris om han inte besökt de många verkstäder som finns i Paris och gör ett besök på en sådan där man uppvisar en liten maskin. Det är ingen leksak, skriver Lundin, utan en ”högtryckningsmaskin” som drivs av stadsgas och antänds av ett batteri och ger en beskrivning av dess funktion och ekonomiska fördelar. Lundins artikel utgör antagligen därmed det första omnämmandet i svensk press av förbränningsmotorn, konstruerad av mekanikern Lenoir, vilken utgjorde urtypen för den moderna förbränningsmotorn och pekar fram emot det teknologiska intresse som kommer till uttryck senare i Lundins liv.²²²

2.3.1.1 Bostäder i Paris

Jag har valt att beskriva en annan typ av artiklar i samband med flanörens bild av Paris, vilka kompletterar och i viss mån bryter mot en storyline om Paris som den eleganta storstaden. Dessa ”feature-artiklar” eller undersökande artiklar, skulle vi också kunna kallas reportage. Hösten 1863 skriver Lundin en serie artiklar i *STD* som behandlar bostadsutvecklingen men också bristen på folkligt inflytande i Paris under den kontrasterande rubriken ”Palatser och arbetarbostäder”.²²³

²¹⁶ *GHT* 18630807

²¹⁷ *GHT* 18630105

²¹⁸ *NDA* 18591230

²¹⁹ *GHT* 18611106

²²⁰ *GHT* 18630105

²²¹ *GHT* 18630831, 18631015

²²² *NDA* 18600609

²²³ *StD* 18631111, 18631112, 18631202

Stora förändringar hade skett under 1850-talet där kejsarmakten och den kände prefekten Haussmann inlett en kraftig modernisering och förändring av Paris stadsbild, vilket också kan sägas känneteckna en storyline om Paris. Bakgrunden var bl.a. att skapa en stad värdig det franska kejsardömet, men också att komma till rätta med bristande hygien och undermåliga bostäder. En kraftig befolkningstillväxt skedde under kejsardömet inom Paris stadsgränser, från cirka 1,2 miljoner 1846 till 1,9 miljoner 1870. Trångboddhet, men också ökad säkerhet för att försvåra upplopp låg också bakom ombyggnaden. Allt skedde i snabb takt till stora kostnader vilket kom att belasta både stats- och kommunalbudget. Resultatet blev det karaktäristiska boulevardssystemet och mera fashionabla byggnader i nyklassisk stil, men bostadsbeståndet för bl.a. arbetare kom att kraftigt decimeras i centrala Paris och många tvingades bosätta sig utanför stadsgränsen. Lundin beskriver denna utveckling och påpekar att det rivits 44.000 byggnader och det har blivit brist för de obemedlade och att hyrorna är för dyra för de obemedlade och handarbetare, medan man byggt palats.

Lundin hänvisar till en artikel i *Revue des deux Mondes* om den storartade utvecklingen under andra kejsardömet och att man i framtiden, 1899, då skulden amorterats, kommer att se en ökad infrastruktur med vatten och kloakledningar som förlänger människornas livstid. Tidningen är dock kritisk till att man inte behandlat moraliska frågor och glömt att lyssna på "arbetarkasten" vilken ofta blivit husvill. Det är som man, enligt Lundin, kunde läsa i *Journal des Débats* för några dagar tidigare: "utrymme, ljus och luft fattades förut arbetarnes boning; nu fattas till och med själva boningen...", lägger Lundin till.²²⁴ Detta har att göra med att parisarna inte har inflytande över sin egen stad skriver korrespondenten, seineprefekten Haussmann har varit enväldig och fastän Paris ha blivit praktfull är prefekten inte populär. 1848 upphävdes Paris rätt att välja stadsfullmäktige av den provisoriska regeringen, och nu är det regeringen som utser municipalrådet. Staden har fått nytt utseende efter 1853 men har dragit på sig stora utgifter som kan bli ett problem i framtiden.

Lundin beskriver också stadens inkomster och arbetsklassens villkor och vad som under senare år gjorts för att förbättra dessa, särskilt arbetarbostäderna och de nya bostäderna. Lundin berättar att befolkningen ökat liksom de kommunala skatteinkomsterna, men det är arbetarna som drabbats hårdast, de har tvingats bo utanför stadsgränsen, vilket lett till

²²⁴ StD 18631111

långa och tröttsamma resor. I den avslutande, reportageliknande artikeln, besöker Lundin ett område med nyuppförda bostäder för arbetar, vilka framstår i huvudsak till hans belåtenhet.²²⁵ Det är en hel liten stad skriver han, med en nästan 2000 m lång fasad, byggt av en privatperson, greven de Marbre, vilket är ovanligt i Frankrike, finansierat av Crédit Foncier. Höga hus (fyra våningar) med något kasernliknande över sig, smala men stenlagda vägar och asfalttrottoarer, dock ger de hem åt tusentals arbetare. Det är en enkel arkitektur, butiker på nedre plan, källare enbart för förvaring, gemensam gård med bänk och fontän. Korrespondenten ger en mycket noggrann beskrivning av trappor och lägenheter: golven är belagda med tegelstensgolv, små kök, vissa blott är 1,14 meter långt och 60 cm brett. "Vad skulle man säga om det i Stockholm", frågar korrespondenten, men tillägger att de kan vara lika små i palatsliknande hus.²²⁶ I vissa hus finns inga kök, bara en avdelning för kokning, men det är bättre än de ohälsosamma lerugnar man kan finna hos fattiga i Paris.

Lundin intervjuar också, i samma artikel, en arbetarhustru som är nöjd för att det går att hålla rent och hennes man stannar hemma i de snygga rummen på kvällarna. Hennes man är murare och har goda inkomster i byggandets Paris. Det fungerar bra med grannarna, säger hon, trots fyra lägenheter på varje våning, det är bättre än på många andra ställen i Paris, men hyran måste betalas annars får man flytta. Det handlar inte om ren filantropi, vilken kan orsaka liknöjdhet, utan greven tjänar på sina bostäder, lämnar god behållning och är värd att uppmärksammas, påpekar korrespondenten, som dock beklagar sig över att det inte finns något lånebibliotek till 4000 personer. Läskunnigheten är dålig, tillägger Lundin, barnen "passar sig" för att läsa och varken madame eller hennes make kan läsa innantill.²²⁷

2.3.2 Det franska politiska systemet

2.5.2.1 Kejsaren och kejsardömet

Liksom flanören som person ingår i en storyline om Paris gör även Napoleon III det, men i ett bredare franskt perspektiv Han är en inkarnation av kejsardömet, en person lätt att anknyta till både för korrespondent och läsare. Det är från honom makten och praktiken utgår. Lundins

²²⁵ *StD* 18631202

²²⁶ *StD* 18631202

²²⁷ *StD* 18631202

bild av kejsaren innehåller emellertid olika drag, både av mytisk glans och förfall. I ett exempel från kammaren när han ska hålla sitt tal från tronen placeras han i en sagoatmosfär: "...och kejsaren satte sig på sin thron, och allt folket blef stående deromkring. Men då kejsaren suttit en stund eftersinnande, vinkade han åt öfverhofceremonimästaren, som i dubbelformat, jag menar dubbelkrökning nalkades thronen och emottog kejsarens ordres samt vände sig till församlingen och utropade: sätten er! Och då satte sig allt folket..."... "kejsaren börjar onekligen se gammal ut och den gulgråa hyn är icke vackrare idag än för några år sedan. Ögonlocken falla nästan ännu tyngre än förr öfver blickar, som ej äro skapade för att tjusa."²²⁸ På ett annat ställe skriver Lundin om kejsarens personlighet: "Kejsaren själv är tämligen lika mot alla, lika sluten, lika stereotypiskt småleende och intar i allmänhet samma pose som han alltid intagit", detta i kontrast med kejsarinnan som däremot är nedlåtande, och inte behärskar sig.²²⁹ I sin maktutövning framstår han som något mera kraftfull, han är "...ingen hermafroditisk varelse, som många konstitutionella" utan i trontalet är det hans egna ord som uttalas ej hans ministrars.²³⁰

Kejsardömet var mycket mån om sin officiella bild vilket kommer till uttryck vid kejsarliga fester och parader, vilka Lundin beskriver men kompletterar och kontrasterar med en mindre officiell sådan. Kejsaren hade instiftat en Napoleondag, den 15 augusti, hans födelsedag och Lundin skriver att den var mer storartad än tidigare, dock bestämde kejsaren inte om vädret, det regnade hela dagen, men det var massor av regementen och folk fick gå gratis på teater och opera. "Vid Teatre Francais hade man skapat en ny boulevard, med färdigvuxna träd, men de kommer ej att klara sig."²³¹ Ofta avslutar Lundin beskrivningar med en ironisk underton eller en humoristisk kommentar: "Illuminationerna var storartade, man hade bytt ut oljan mot gas, minst 122000 gaslågor - det var sannerligen kejsarligt grant."²³² Ett annat "Ijust" inslag i kejsardömet, med ett socialpolitiskt syfte, men som också hade ett syfte att stärka kejsarfamiljens officiella funktion var en fest, anordnad av kejsarinnan, där också korrespondenten Lundin är inbjuden, "tillsammans med 30 000 andra barn".²³³ Korrespondenten redogör för ett "sällskap", "Société du Prince Imperial" inrättat av

²²⁸ GHT18630120

²²⁹ GHT 18640531

²³⁰ NDA 18600312

²³¹ GHT 18620821

²³² GHT 18620821

²³³ GHT 18640419

kejsarinnan med olika lokala och andra organisationer, vilket via små avgifter fungerar som ett slags försäkringskassa. ”Ovannämnda fest var ett sätt att rekrytera nya medlemmar/aktieägare. Tårtorna gick snabbt åt på festen!”, kommenterar Lundin.

Kejsaren är en självhärskare, och vad kejsaren säger är viktigt och hans trontal vid lagstiftande kårens öppnande, återger, enligt Lundin, snarast kejsarens önskingar om tillståndet i världen. Efter trontalet är det ingen som är intresserad av vad som händer i kammaren, tillägger korrespondenten.²³⁴ Ett problem är dock att man inte alltid förstår vad han menar i sina tal, man måste tolka dem, för att hitta något underförstått.²³⁵ Det hela blir ett slags orakelsituation för Lundin.

Ett återkommande drag i Lundins beskrivning av kejsardömet är bilden av ett skådespel. Det är också hyckleri när kejsaren inrättar en representation som inte har någon makt, utan bara för att man på 1800-talet bör ha en representation, skriver Lundin. Frankrike har allmän rösträtt för män, men kejsaren och hans administration styr valen genom s.k. officiella kandidater, det handlar om ett slags skenval, det är ett ”...gäckeri med valrätten...” /man/ ”...tillämpar den allmänna omröstningen enligt enväldets principer”, som Lundin vid ett annat tillfälle uttrycker det.²³⁶ Ett annat exempel på hyckleriet är, menar Lundin, att de nyvalda till lagstiftande kåren avlägger en trohetsed till kejsardömet, när kejsaren själv bröt mot den republikanska konstitutionen genom statskuppen 1851.²³⁷ Vid ett annat tillfälle nämner Lundin att kejsardömet åberopar sig på 1789 års principer om égalite och demokrati, vilket kommer till uttryck i den allmänna rösträtten, men samtidigt utnämner kejsaren nya högt rankade adelsmän, Persigny, som blivit hertig.²³⁸

2.3.2.2 Lagstiftande församlingen

Lagstiftande församlingen var vid sidan av senaten Frankrikes folkrepresentation under Andra kejsardömet, vars sammanträden Lundin bevisade och ofta återgav i sina artiklar. Den kan också sägas ingå i en storyline om Frankrike vid denna tid. En inledande observation av Lundin är att det är väldigt lite åhörare jämfört med andra representationer och

²³⁴ NDA 18600312

²³⁵ GHT 18631113

²³⁶ GHT 18610220, StD 18631224

²³⁷ GHT 18640401

²³⁸ GHT 18630918

korrespondenten förklarar, vilket ovan nämnts, med att makten inte ligger i församlingarna utan hos kejsaren, dock ökar intresset och antalet besökare när kända talare uppträder. Intrycket av skådespel men även av kejsarmaktens dubbelspel kommer fram i en, enligt kritiker, arrangerad debatt på våren 1861, när prins Napoleon håller ett i lagstiftande församlingen. Prinsen som ju kan sägas representera kejsarmakten, kritiserar påven och hans världsliga välde och tycks verka för en opinion mot påven, medan kejsaren själv spelar ett dubbelspel, han skyddar påven i Rom samtidigt som han låter en av de sina kritisera den påvliga maktutövningen. Syftet med utspelet är att dra blickarna bort från inre skandaler i landet, kommenterar Lundin.²³⁹

Anspelningarna på skådespel formuleras också explicit. I februari 1863 skriver Lundin: "Det franska riksdagsspektaklet har snart hunnit till slutet af första akten uti komedien "den lagstiftande sessionen 1863.""²⁴⁰ I lagstiftande korpsen förs mera diskussion, jämfört med senaten, "...men komedien slutar på samma sätt".²⁴¹ I början på 1860-talet hade kejsaren ökat representationernas rättigheter genom att inför den s.k. adressen, möjligheten för ledamöterna att ställa frågor till representanter för regeringen och debattera. Lundin beskriver detta med orden: "Men kejsaren sjelf började tröttna vid en så enformig pjes.../och ville/ gifva det hela utseendet af ett riktigt konstitutionellt skådespel."²⁴² I detta sammanhang skriver Lundin också att församlingen saknar folklig representativitet eftersom adressdebatten avslutas med en omröstning, där 245 röstade för regeringens inlägg medan 5 röstade mot. Det är de fem som representerar folket. Adressdebatten i lagstiftande korpsen avslutad och därmed också "...det lilla skenet av parlamentarism".²⁴³

Trots kritiken lyssnar och refererar Lundin ofta lagstiftande kammarens sammanträden och debatter, det finns när allt kommer omkring en opposition som har vuxit till och i en artikel från 1864 refererar korrespondenten återigen adressdebatten och lyfter fram oppositionella talare, däribland Thiers, vars tal beundras av "hela Paris". "Frankrike har behov av män som honom".²⁴⁴ Lundin gör ett långt referat av talet och skriver att Thiers fordrar frihetens återställande på fem punkter: personlig säkerhet, pressens frihet, valens frihet,

²³⁹ GHT 18610320

²⁴⁰ GHT 18630210

²⁴¹ GHT 18630210

²⁴² GHT 18630210

²⁴³ GHT18630220

²⁴⁴ GHT 18640120

representationen ska ha verklig kontroll.²⁴⁵ Under 1864 fortsätter korrespondenten att ge utförliga referat av vad som sägs i Lagstiftande församlingen angående tullreformen och utrikespolitiska frågor som Polen. Senatens förhandlingar tycks vara mindre intressanta och korrespondenten karaktäriserar på ett ställe församlingens deltagare: "Det går så lätt att bli senator i Frankrike, blott man är pålitlig i voteringar."²⁴⁶

2.3.2.3 Regeringen och Napoleon III:s närmaste män

Lundins syn på regeringen förändras också något under perioden han är i Paris. 1861, i början av sin tid i Paris, är Lundin mycket kritisk till regeringens funktion och anspelar liksom när det gäller den lagstiftande församlingen på känslan av ett skådespel, ironiserar om "...hur sant konstitutionell regeringen..." är när man lägger fram dokument som ska visa att förhållandet till främmande makter är gott.²⁴⁷ Vid ett annat tillfälle innehåller tidningar kritik av Ryssland och regeringen dementerar ej, men skriver Lundin, att man måste vara försiktig och vaksam när det gäller den franska regeringen. Bristen på förtroende stärks när Lundin hävdar att ej heller folket, i samband med en ekonomisk kris, har den "...ringaste tillit till hvad som officiellt framställs".²⁴⁸

Det är alltid kejsaren som bestämmer skriver Lundin men efterhand får Lundin en mera nyanserad bild av maktutövningen. Redan 1861 skriver Lundin om en greve Morny, halvbror till Napoleon III och en av hans närmaste män, som får beröm av Lundin, eftersom han kritiserar centralismen, trots att han är "napoleonid".²⁴⁹ Morny menar också att folket ska lita till sig självt och inte alltid rådfråga regeringen. Talet avspeglar en inkonsekvens mellan en av kejsarens närmsta män och den praxis regeringen utövar, skriver Lundin, men "...man kanske icke förvåna sig öfver någonting i det närvarande Frankrike, detta den stora fransens glänsande hemland".²⁵⁰

1863, efter valet, möblerar kejsaren om i regeringen, något som har med valet att göra, och ministrarna framstår inte enbart som tjänare. Ministrarna utan portfölj har också avskaffats,

²⁴⁵ GHT 18640120

²⁴⁶ GHT 18631109 Här menas att man röstar på regeringens förslag.

²⁴⁷ GHT 18610220

²⁴⁸ GHT 18611016

²⁴⁹ GHT 18610911

²⁵⁰ GHT 18610911

det är statsministern och ministerpresidenten i Conseil d'État som ska var språkrör för regeringen i kamrarna. Men i ett politiskt perspektiv är det ingen större skillnad, de representerar den kejsarliga politiken.²⁵¹ När Lundin går igenom ministrarnas bakgrund finner han dock att någon, förre ministerpresidenten Rouher, är den som lyckats uträtta mest, "...samt verkligen varit mera en minister i konstitutionel betydelse än någon annan av sina kolleger".²⁵² Men ofta handlar det om "komprometterade" män, som "...går i gamla spår".²⁵³

Dock observerar Lundin att det är många advokater som har blivit nya ministrar, vilket visar på regeringens behov att försvara sig. Från 1860 hade det emellertid skett en ändring, tidigare behövde regeringen via medlemmar i Conseil d'État bara redogöra för förslagen, man ansåg att det bara var handlingen som räknades och det parlamentariska systemet angreps, nu "...måste handlingar åtföljas av ordet och fler talande ministrar utan portfölj har utsetts".²⁵⁴ Han lägger också märke till att vissa av regeringens ministrar som Billault, vilken tidigare varit minister utan portfölj och sedan "statsminister" hade varit skickliga att försvara politiken i kammaren, även om han har haft svårt att försvara sig mot de oppositionella fem.²⁵⁵ Lundins referat ger, liksom i ovanstående avsnitt, intrycket av att diskussionerna i lagstiftande kåren har tilltagit och blivit intressantare för en korrespondent som Lundin. Samtidigt framställs regeringen som aktivare och något självständigare, vilket kommer till uttryck i behandlingen av statsbudgeten.

2.3.2.4 Statsbudgeten

Efter sin tjänstgöring som kanslist i bondeståndet i svenska riksdagen är Lundin väl insatt i och intresserad av budgetfrågor. Den franska budgetprocessen behandlas i flera artiklar där korrespondenten gör noggranna genomgångar av siffermaterialet, ett exempel på feature-artiklar.²⁵⁶ En utgångspunkt för problematiken är att de franska kamrarna inte har kontroll över budgeten eftersom kejsaren kan göra justeringar i efterhand. Det finns ett stort budgetunderskott och kejsaren gör transfereringar som inte godkänts av kammaren för att

²⁵¹ GHT 18630703

²⁵² GHT 18640704

²⁵³ GHT 18630811

²⁵⁴ GHT 18631102

²⁵⁵ GHT 18631022

²⁵⁶ GHT 18611202, 18611203, 18611206, och fortsätter 18630227, 18630302, 18630314, 18630410 och 18630411

dölja underskotten. Här registrerar Lundin en utveckling mot en budgetbehandling som också i viss mån begränsar kejsarens personliga makt.

Trots att kejsaren hade den avgörande makten fick vissa ministrar ett betydande inflytande, bl.a. beroende på deras långa tjänstgöringstid. Under kejsardömet leddes finansdepartementet av två starka och erfarna ministrar, Achille Fould och Pierre Magne, vilka båda avlöste varandra och återkom båda under 1850- och 1860-talen.²⁵⁷ Fould, ursprungligen bankir, presenterade i september 1861, då han inte var finansminister, ett memorial, där han kritiserade de extraordinära tilläggsutgifterna och krävde en balanserad budget, kontrollerad av lagstiftande församlingen. Detta innebar en kritik av finansministern Magne, men även av kejsaren. Flera viktiga ministrar i regeringen, och även finanskretsar utanför regeringskretsen, vilka kejsaren var beroende av, stödde emellertid Fould. Napoleon ställde sig då bakom Fould, publicerade hans memorial och ersatte Magne med Fould som finansminister.²⁵⁸

Lundin refererar Foulds memorial i december 1861, som är ”...skoningslöst mot det system han själv byggt upp...” och lett till att underskotten i budgeten växt.²⁵⁹ När kejsaren, som en följd av Foulds kritik avstår från sina prerogativ, skriver Lundin att han vill komma ifrån sitt ansvar men att det ändå ”...länder honom till heder”.²⁶⁰ Ändå finns supplementkrediterna kvar och det behövs besparingar istället och att lagstiftande korpsen får ett avgörande inflytande, hävdar Lundin.²⁶¹ Några år senare, 1863, skriver Lundin att Fould accepterar voteringar i efterhand som står i strid med lagen, och hänvisar till en broschyr av Casimir Periers.²⁶² Det är krigsinsatserna i Mexiko som är avgörande, och Casimir Perier återger vad franska nationen tänker, påpekar Lundin.²⁶³ Debatten fortsätter under 1863 och Lundin återger på ett detaljerat och dramatiskt sätt hur Fould och Magne agerar i lagstiftande församlingen. Det egendomliga inträffar att Magne som fått avgå som finansminister, men tillhör dem utan portfölj som ska företräda regeringens politik, tvingas försvara sin efterträdarens politik. Dock gör han det inte tillräckligt bra, utan Fould, som egentligen inte

²⁵⁷ Achille Fould 1851-1852, 1861-1867 och Pierre Magne 1855-1860, 1867-1870.

²⁵⁸ Price 2001, s 71

²⁵⁹ GHT 18611202

²⁶⁰ GHT18611203

²⁶¹ GHT18611206

²⁶² GHT 18630227

²⁶³ GHT 18630302

ska agera i församlingen, deltar också i debatten, och visar därmed hur inflytelserika ministrar kan bryta mot reglerna.²⁶⁴ För Lundin innebär den nye finansministern Foulds budgetpolitik ingen avgörande förändring, menar Lundin, han döljer den konsoliderade statsskulden och tar upp nya lån.²⁶⁵

2.3.2.5 Valsystemet

I sina tidigaste artiklar kritiserar Lundin kraftigt regeringens styrning av valen, men från valet 1863 sker en förändring, man kan skönja en rörelse mot demokrati, dock med vissa förhinder. Han beskriver valdeltagandet ökar, ger ingående presentationer av olika oberoende/oppositionella kandidater och hur valet blir en framgång för dessa i Paris. 1861 skriver Lundin att Frankrikes valsystem är "ett gäckeri med valrätten" och att det styrs via de av myndigheterna utsedda officiella kandidaterna.²⁶⁶ Valet 1863, som ägde rum i början på juni, uppmärksammas redan i januari av Lundin och berättar att de oberoende nu är bättre organiserade.²⁶⁷ I april och maj däremot talar man, enligt Lundin, inte mycket om valrörelsen, prefekterna har inflytandet och de oppositionella har problem att bilda koalition av oppositionella. Man får ej bilda centrala valkommittéer.²⁶⁸

Dock håller det på att ske förändringar, och något senare skriver han att man, vid detta tillfälle, har kunnat bilda valkommittéer.²⁶⁹ Lundin beskriver valrörelsen med folksamlingar som läser valaffischer, men samtidigt kontrollerar att inte någon myndighetsperson är i närheten.²⁷⁰ Korrespondenten besöker även valmöten och hans optimism ökar, intresset för valet växer med jättesteg varje dag, skriver han, och man känner inte igen Paris som det sett ut de senaste fem åren. Även i landsorten har liberaler chans att vinna. Nu är det "folkets tur att taga den allmänna omröstningen om hand", skriver Lundin. Splittringen inom det liberala lägret är "nästan utplånade".²⁷¹ Korrespondenten ser framtiden an: "...ett närmande mellan parlamentarismen och den rena demokratin är kanske den enda utvägen till Frankrikes

²⁶⁴ GHT 18630411

²⁶⁵ GHT 18631210

²⁶⁶ GHT 18610220

²⁶⁷ GHT 18630105

²⁶⁸ GHT 18630417, 18630509

²⁶⁹ GHT 18630516

²⁷⁰ GHT 18630521

²⁷¹ GHT 18630529

räddning.--- Hvad som dock är allra troligast, allra säkrast till och med, är att Frankrikes framtida regeringsform icke blir den kejsarligt despotiska".²⁷²

Valet blir en stor seger för oppositionen, trots angreppen från regeringen, menar Lundin. Regeringen försökte visa att med hjälp av budgeten att finanserna blomstrade och att man skulle hamna i fördärvet om man inte röstade på regeringens kandidater. Trots detta blev ingen enda av regeringens kandidater valda i Paris.²⁷³ Det är "...den viktigaste tilldragelsen i Frankrikes historia sedan början på 1850-talet" och regeringen har fått en tillrättavisning.²⁷⁴

1864, året efter valet, ger korrespondenten ett blandat intryck av både demokratiska framsteg och tillbakahållande. Folket känner nu sin styrka och regeringen har lärt sig att den inte kan hindra den allmänna omröstningen "...med en klokhet och en takt, som gör kejsaren stor heder, afhåller regeringen sig från att öppet blanda sig i valen". Men något längre ner skriver han att de officiella kandidaterna försvagats, men framgången har även lett till splittring inom de oppositionella.²⁷⁵ Lite senare skriver han att regeringen tyvärr har ingripit mot valmöten, något som man trodde de upphört med.²⁷⁶

I sina artiklar presenterar Lundin något senare några av de oppositionella eller oberoende: Laboulay som "står för den verkliga friheten", men han kommer inte att bli invald för folket hänger kvar vid traditionerna från konventets dagar.²⁷⁷ Korrespondenten nämner också Carnot är en moderat republikan som försvarar den demokratiska formen, men inte kärnan: den individuella och kommunala friheten, vilket Laboulaye hade gjort.²⁷⁸ En annan oppositionell är Prevost-Paradol, som det just nu talas om, inte en röd kommunist, men en liberal man, förespråkar ett konstitutionellt styrelsesätt, men utsatt för den kejsarliga styrelsens hat.²⁷⁹ Sammanfattningsvis beskriver korrespondenten en i många stycken positiv utveckling i april 1864: "Det är folket självt som har uttalat sig i en suffrage universel, inga manipulationer har skett. 28 000 har röstat för republiken, mot kejsardömet, men också mot

²⁷² GHT 18630528, 18630529

²⁷³ GHT 18630610

²⁷⁴ GHT 18630626

²⁷⁵ GHT 18640324

²⁷⁶ GHT 18640330

²⁷⁷ GHT 18640330

²⁷⁸ GHT 18630401

²⁷⁹ GHT 18640330

socialismen, trots att regeringen har ”småsnaskat i hemlighet” genom att trycka upp valsedlar genom mairerna till vissa kandidater eller hållit sina kandidater hemliga.²⁸⁰

2.3.2.6 Sammanfattning av den inrikespolitiska delen

Under sin första tid som korrespondent utvecklar Lundin storylines om kejsaren, kejsardömet och de politiska organen som i huvudsak är negativa. Kejsardömet framställs med tydliga drag av skådespel, kejsaren ger sken av att det finns demokratiska institutioner men i verkligheten styr kejsaren mer eller mindre enväldigt. Lagstiftande församlingens sammanträden liknas vid teater och ministrarna framstår som marionetter. Den allmänna rösträtten urholkas av systemet med officiella kandidater. Kejsardömets politik har också klara drag av dubbelspel, kejsaren säger en sak och gör något annat. Under Lundins tid i Paris sker det emellertid förändringar som påverkar det politiska systemet och Lundins bild av det. Korrespondenten upptäcker sprickor i makten, ministrar framträder mera självständigt, debatten i lagstiftande församlingen blir något friare, kritik kan föras fram gentemot budgetprocessen och oppositionen kan göra sig mera hörd i 1863 års val. En storyline där den enväldige kejsaren styrde bakom ett demokratiskt skådespel började brytas upp.

2.3.3 Ekonomi och arbetsrätt

Ekonomi hamnar ofta i fokus hos Lundin, delvis beroende på hans uppdrag från *GHT* att regelbundet presentera handelsöversikter från Frankrike, men också att frihandelssystemet är en del av hans politiska agenda. I mars 1860 nämner han de nya handelsöverenskommelserna med England, och skriver att traktaten i sig inte är så positiv, men den visar på en ny väg, som ska leda till framgångar. Problemen är Frankrikes centralisation och kontroll av den ekonomiska verkligheten, något av en storyline även idag.²⁸¹ 1862 noterar han att Frankrike går ekonomiskt framåt, men det är inte kejsarens förtjänst utan ”tidens krav”.²⁸²

²⁸⁰ *GHT* 18630401

²⁸¹ *NDA* 18600327

²⁸² *GHT* 18620922

Kanske är det Lundins klassiskt liberalt ekonomiska uppfattning där "...det enskilda initiativet är det verksamaste för hvarje framåtskridande..." som får honom att bortse från den ekonomiska modernisering av Frankrike som vanligtvis numera knyts just till den kejslerliga politiken.²⁸³ I forskningen kring kejsardömet betonar man numera att 1850-talet karaktäriserades av strukturella förändringar och en kraftig tillväxt av fransk ekonomi. Man genomförde en omfattande utbyggnad och modernisering av järnvägar, banksektor, metall- och kolindustri, där den kejslerliga politiken uppfattas som initiativtagare och pådrivare.²⁸⁴

Ekonomi går framåt men dock noterar korrespondenten att det i slutet av samma år att det finns problem. Det är brist på bomull och arbetskraft i jordbruket, eftersom arbetskraften flyttar till städerna för byggnadsarbeten, till "artificiella" arbeten, som inte varar i längden, men leder till proletarisering.²⁸⁵ Vad som Napoleon kan vara mest belåten med är näringsfriheten, handelstraktaten med England, avregleringen, men franska folket har dålig statsekonomisk uppfostran, de är anhängare av monopol och skyddssystem, hävdar Lundin.²⁸⁶ Än en gång lyfts en storyline upp, som kanske även byggs ut med korrruptionen och skojeriet i den franska ekonomiska sfären. Inom bankväsendet nämner Lundin affären Mirès, en bankir som döms till fängelse för sina affärer inom järnvägsväsendet, men alltför lindrigt, skriver Lundin.²⁸⁷ Genom nära kontakter med kejsardömet byggde Mirès upp ett affärsimperium inom kredit- och tidningsbranschen, där tidningar som *Le Pays* och *Le Constitutionnel* "förgyllde" den kejslerliga politiken.²⁸⁸

2.3.3.1 Frihandel

Trots motstånd från flera grupperingar genomdriver Napoleon i januari 1860 ett frihandelsavtal med Storbritannien innefattande bl.a. tullreduceringar och förbättrar därmed möjligheterna för export och import, ett avtal som numera anses som epokgörande för frihandelns utveckling.²⁸⁹ Ett syfte var att via ökad konkurrens driva igenom en snabbare modernisering av fransk ekonomi, vilket också sker.²⁹⁰ Lundin uppmärksammar och

²⁸³ GHT 18621224

²⁸⁴ Price 2001, s 210 ff

²⁸⁵ GHT 18620922, GHT 18621224

²⁸⁶ GHT 18630713

²⁸⁷ GHT 18610304, 18620120

²⁸⁸ GHT 18610304

²⁸⁹ Schön 2000, s 127

²⁹⁰ Price 1997, s 40

berömmar detta och skriver att de friare handelstraktaterna har hittills ej nått resultat, men trots detta är den något som kejsaren kan vara mest belåten med. Ingen trodde att Frankrike och en despotisk regent skulle införa detta, ”...men i detta avseende kommer framtiden att vara honom oändligt tacksam”.²⁹¹ Lundin skriver fyra fördjupande artiklar om frihandeln, där han bl.a. nämner ekonomen Fredric Bastiat, vilken även vände sig mot protektionismen och också var känd i Sverige.²⁹² Det finns även män som sysselsatt sig allvarligt med ekonomi i Frankrike, trots att franska allmänheten inte är insatt i ekonomin, kommenterar Lundin.²⁹³ Längre fram menar han att det har skett en förändring och allmänheten fått insikt om frihandelns betydelse och refererar även debatten om frihandel i Lagstiftande församlingen, där han presenterar ett sifferbemyntat försvarstal av den nya handelspolitiken av de la Roquette.²⁹⁴ Senare går Lundin mycket noga igenom fransk handelsstatistik och visar bl.a. hur industrin förkovrats sedan tullreformen genomförts.²⁹⁵ Att Lundin var anhängare av frihandel är uppenbart och det framstår även som troligt att han ville påverka debatten om frihandel i Sverige, där det 1865 och skedde en anslutning till det franska frihandelssystemet med sänkta tullar.²⁹⁶

2.3.3.2 Arbetsrätt

I april 1864 fördjupar sig Lundin i ett annat ämne som berör ekonomin, arbetsrätten. Lagen om ”coalition” (eg sammanslutning, men även sammangaddning) ska behandlas i Lagstiftande corpsen, en viktig lag som berör mycket i samhället, skriver han.²⁹⁷ I Sverige tangerade lagen närmast förenings- och strejkrätten och det som kallades arbetets frihet. I Frankrike omfattade lagen alla typer av sammankomster, även s.k. fredliga sådana. Lundin skriver att det handlar om förhållandet mellan ”...patronen och den ofta fattige kroppsarbetaren, om den fattiga folkklassens lefnadsvillkor som är en fråga som de lyckligare lottade i samhället inte kan vända sin uppmärksamhet från”.²⁹⁸ Men det är viktigt att arbetaren själv anstränger sig och inte hänger sig åt falska sofismer eller utopier.

²⁹¹ GHT 18611016, 18630713 18630925

²⁹² GHT 18630925, 18630930, 18631002, 18631005

²⁹³ GHT 18631002

²⁹⁴ GHT 18631005, 18640120

²⁹⁵ GHT 18640512

²⁹⁶ Schön 2000, s 154

²⁹⁷ GHT 18640506

²⁹⁸ GHT 18640506

Korrespondenten vänder sig också mot strejker, som har åstadkommit mycket elände och hänvisar till en spinnarstrejk för tio år sedan i Preston: "Vilken ofantlig förlust av produktionen! Vilka oerhörda försakelser för de arma, bedårade arbetarna!" De hade inga kassor, led och fick infinna sig till samma villkor som förut.²⁹⁹

Lundin följer behandlingen av lagen i lagstiftande kammaren tills att den antas i slutet av maj samma år.³⁰⁰ I en artikel hänvisar han också till ekonomisk teori, där han bl.a. hävdar att det är önskvärt att arbetaren får högre lön men det är inte arbetsgivaren som bestämmer lönen utan det handlar om kapitaltillväxt, tillgång och efterfrågan, "...nästan löjligt att behöva tillägga detta", skriver Lundin.³⁰¹ Han gör även en ingående historisk tillbakablick och konstaterar att frågan behandlades redan 1848, men man har inte hittat någon bra lösning, liberaler har vänt sig mot att fredliga sammankomster hindrats.³⁰² "Coalition" straffas enligt strafflagen, men det är ett diffust begrepp, som innefattar alla typer av sammankomster, och man har försökt iakttaga rättvisa och tillämpa lagen mot både arbetsgivare och arbetstagare, påpekar Lundin men resultat har blivit att lagen främst har tillämpats mot arbetare.³⁰³ Han refererar noggrant debatten i kammaren och utskottets förslag som anser att "coalition" i allmännare betydelse ej bör i lag förbjudas. Det ska finnas full frihet att överlägga i gemensamma intressen både för arbetstagare och arbetsgivare, men rätten bör skyddas mot brottsliga försök att missbruka och förstöra den. Kritik kommer å ena sidan från dem som vill behålla lagen som den är och å andra sidan om dem som inte tycker att förslaget är tillräckligt liberalt.³⁰⁴ Det finns också de som menar att man skulle införa en generell lag om församlingsfrihet, påpekar Lundin, som därefter hänvisar till att arbetare tillåtits att samlas och överlägga inför resan till den stora expositionen i London 1862, visserligen under myndighetens ögon. Lundin skriver: ". som det är handelstidningens brefskrifvare tillåtet att uttrycka en individuel åsigt,..." så menar han att orsaken till de engelska arbetarnas bättre situation berodde på deras frihet, inte att strejka men att på laglig väg bestämma öfver sina egna angelägenheter.³⁰⁵ Sedan skriver korrespondenten att

²⁹⁹ GHT 18640506

³⁰⁰ GHT 18640509, 18650910, 18650511,

³⁰¹ GHT 18640506

³⁰² GHT 18650509, 18650506

³⁰³ GHT 19650006

³⁰⁴ GHT 18650510

³⁰⁵ GHT 18650510

man kan gå stegvis framåt, och man behöver inte förkasta allt vad regeringen säger utan plocka ut vad som är gott. När lagen antas kommenterar Lundin att den inte är fullkomlig, man har rätt att sammanträda, men inkonsekvent för att det inte finns en generell församlingsfrihet, men den är ett steg på vägen.³⁰⁶

2.3.3.3 Sammanfattning om ekonomi och arbetsrätt

Artiklarna om ekonomi är feature-artiklar, där Lundin ger en bild av ett Frankrike som karaktäriseras av ekonomisk utveckling, men där det också finns motstånd mot kejsarmaktens nya frihandelsinriktade politik. Kejsardömet's handelspolitik är ett av de få områden som Lundin oreserverat berömmar, vilket ligger i linje med Lundins politiska agenda. Artiklarna om lagen om "coalition" är också omfattande och Lundin refererar ingående debatten i lagstiftande församlingen. Även här visar Lundin förståelse för regeringens agerande, det är ett steg på vägen mot en bättre lagstiftning.

2.3.4 Fransk utrikespolitik

2.5.4.1 Italien

Napoleon III uppfattades som förespråkare för nationalism och nationalstat, bl.a. därför att han stött Sardinien i dess angrepp på Österrike och på så sätt bidragit till bildandet av den italienska nationalstaten.³⁰⁷ Det italienska enhetsverket innebar emellertid ett hot mot Kyrkostaten och påven och redan 1849 hade en fransk styrka placerats i Rom för att skydda påven. Påven framstod därmed som ett hinder för den italienska nationalstaten men Napoleon III drog inte tillbaka skyddsstyrkan. En förklaring till detta var att han inte ville stöta sig med den katolska hemmaopinionen, men det hela kunde uppfattas som ett dubbelspel och förstärkte troligen Lundins kritiska inställning till kejsaren som inkonsekvent och opålitlig.³⁰⁸ Lundin skriver att opinionen vill ha ett skyndsamt utrymmande av Rom, men kejsaren lyssnade inte på den, inte ens den europeiska opinionen.³⁰⁹ En annan inkonsekvens

³⁰⁶ GHT 18650510, 18650511

³⁰⁷ Price 1997, s 33

³⁰⁸ Price 2001, s 198-199, Garrigues, Lacombrade 2001, s 103

³⁰⁹ GHT 18620912

i den kejsrerliga politiken handlade just om detta, att inte lyssna på folket, ibland förespråkade han folkomröstningar men ibland negligerade han dem. Det senare inträffade i efterdyningarna av det italienska enandet, när Savoyen på gränsen mellan Frankrike och Schweiz skulle införlivas med en av dessa länder.³¹⁰ Lundin skriver att Savoyen enligt folkomröstningen vill gå till Schweiz, men Frankrike erkänner ej, hävdar Lundin i en artikel i mars 1860.³¹¹ Han ändrar sig en månad senare, Savoyen hade röstat för anslutning till Frankrike, men man inte kan lita på folkomröstningar, kommenterar Lundin, och skriver vidare att Savoyen har ett konstitutionellt samhällsskick men kan hamna under ett envålds- och godtycklighetssystem.³¹²

2.3.4.2 Mexiko

1862 skickade Frankrike trupper till Mexiko, där ett liberalt maktövertagande 1855 bl.a. hade lett till angrepp på kyrkans inflytande.³¹³ 1858 inleddes ett konservativt uppror, vilket Napoleon III ville stödja, vilket dock ytterligare underströk inkonsekvenser i kejsarens politik för hans kritiker. "Kejsardömet är freden", var ett yttrande från 1852,³¹⁴ som klingade falskt och i lagstiftande kåren kunde en kritiker 1864 påpeka att "[e]very day the foreign press asks why our politics is revolutionary in Turin, counter-revolutionary in Rome, reactionary in Mexico, liberal in Poland, pro-slavery in America and mysterious everywhere."³¹⁵ På hösten 1862 betraktar Lundin truppernas avsegling mot Mexiko, men samtidigt ironiserar han över avsikten med expeditionen; fransmännen tänker bara åka dit för att se vad folket vill ha. Det finns också en kritik i Frankrike som undrar " ... varför deras söner ska skickas dit och dö."³¹⁶ 1863 varnar korrespondenten: "Det mexikanska kriget störtar kanske förr den kejsrerliga dynastin Frankrike, än den besegrar mexikanarne."³¹⁷ Ej heller finns det någon entusiasm i Mexico – vem tjänar då på kriget?³¹⁸ Hösten 1863 citerar Lundin en broschyr sammanställd på artiklar ur den officiösa pressen, vilken säger att anledningen till den mexikanska expeditionen är att stoppa den anglosaxiska rasens utbredande till förmån för den latinska.

³¹⁰ GHT 18600327

³¹¹ GHT 18600327

³¹² GHT18600425

³¹³ NE band 13, s 283

³¹⁴ Garrigues, Lacombrade 2001, s 91-91, ett tal av Napoleon III i Bordeaux 1852

³¹⁵ Price 2001, s 304-305

³¹⁶ GHT 18620913, 18621218

³¹⁷ GHT 18630220

³¹⁸ GHT 18630619, 18630724

Lundin anar dock ett politiskt syfte, nämligen att återinföra prästadömet i Mexiko, liksom den franska militärdespotismen i Nordamerika och störta republiken.³¹⁹

2.3.4.3 Polen

1863 sker en resning mot det ryska kejsardömet i Polen och entusiasm i Frankrike för Polens sak stor, rapporterar Lundin och regeringen lägger inget hinder i vägen för denna.³²⁰ Bilden av Napoleon som stödjare av nationalism och nationernas självbestämmande finns kvar, men Lundin är besviken, kejsaren gör inte mycket.³²¹ Han lyssnar inte på opinionen i Frankrike, vilken snart tröttnar, och först då säger kejsaren att han ska agera och överlämnar en not till ryska regeringen. Svaret från Ryssland blir: "non possumus" och sedan ger sig kejsaren ut på kapplöpningar i Boulognerskogen, kommenterar Lundin.³²² Svaret från Ryssland mottas sedan med "harm av franska folket" men fransk officiös press är nöjd, och menar att tvisten ska biläggas med diplomatiska medel.³²³ Polens folk lider, skriver Lundin, och om Frankrikes kejsare, som har folket bakom sig, agerat hade det kunnat hända något, men kejsaren vill inte tvinga Ryssland till eftergifter och han rustar inte mot Ryssland, vilket hävdats i pressen.³²⁴ Polacker i Paris har också insett att franska regeringen "aldrig hyst allvarliga afsigter att hjälpa Polen."³²⁵ Fransk politik framstår som ett spel för gallerierna, officiösa tidningar/*Moniteuren* införde den polska nationalregeringens manifest, men den franska regeringen hade redan från början velat förhandla informellt och förlita sig på Rysslands goda vilja.³²⁶

2.3.4.4 Danmark-Preussen

I konflikten 1864 mellan Danmark och Preussen-Österrike är fransk opinion vänligt stämd mot Danmark, samtidigt vill folket och de flesta tidningarna ej att Frankrike ska blanda sig i, skriver Lundin.³²⁷ Frankrike är inriktat på en internationell konferens och den franske kejsaren anser att folken i hertigdömena själv ska avgöra genom omröstning. Han tillstyrker

³¹⁹ GHT 18630619, 18630824, 18630907,18630914

³²⁰ GHT 18630309,

³²¹ GHT 18630408

³²² GHT 18630417

³²³ GHT 18630511

³²⁴ GHT 18630626, 18630714

³²⁵ GHT 18630724

³²⁶ GHT 18630929, 18631119

³²⁷ GHT 18640225

denna metod så länge den inte stör hans egna intressen, kommenterar korrespondenten.³²⁸ Fransmännen är egentligen ej intresserade, vad som händer i Danmark, påpekar Lundin och i detta fallet stämmer den franska opinionen och kejsardömets synsätt överens: "...hvad som passar Tyskland rör Frankrike lika litet, som hvad passar Danmark. Den franska demokratien vill veta hvad som passar det folk, om vilket man strider."³²⁹ I en artikel ställer Lundin sig för ovanlighetens skull på den officiella franska politikens sida: "Frankrike har icke uttryckt mer än en önskan, icke fullföljt mer än ett mål: fredens bevarande".³³⁰ Lundins uppfattningar ingår emellertid här också i en politisk agenda, han vänder sig mot den svenske kungens avsikter att delta i kriget på dansk sida och stödjer den svenske utrikesministern Manderströms neutrala inriktning.³³¹ Korrespondenten riktar sig också mot felaktiga uppfattningar i Sverige kring Frankrikes avsikter, *Aftonbladet* misstolkar franska tidningar eller läser bara ett fåtal, som skulle mena att opinionen är hätsk mot Tyskland i denna, vilket är fel.³³²

2.3.4.5 Sammanfattning utrikespolitiken

Lundin bryter mot en storyline där kejsaren sägs stödja tillkomsten av nationalstater. Liksom i många andra fall uppfattar Lundin den kejsarliga politiken som ett dubbelspel. I den italienska politiken, sägs kejsaren stödja nationalism men försvarar påvestaten. I polenresningen urskiljer Lundin något liknande, när kejsaren tycks stödja polackerna men aldrig på allvar agerat för deras sak. Mexikofrågan visar på inkonsekvenserna i den kejsarliga politiken och att den saknar folkligt stöd. Lundin anar också imperialistiska motiv bakom det hela. Lundin är mycket kritisk till fransk utrikespolitik utom i den dansk-preussiska konflikten, här ser han positivt på en fransk fredspolitik som ligger i linje med hans egna politiska agenda.

³²⁸ GHT 18640407,18640408

³²⁹ GHT 18640607

³³⁰ GHT 18640317

³³¹ GHT 18640330

³³² GHT 18640317, 18640330

2.3.5 Kyrkan och religionen

Liksom i utrikespolitiken kan kejsarens agerande i inrikespolitiken peka i olika riktningar. I allmänhet ansågs kejsardömet stödja den katolska kyrkan och uppfatta den som en bundsförvant gentemot de oppositionella. Men Napoleon tycktes skilja på påvedömet maktaspirationer och den franska kyrkan. När det 1859 kommer ut en broschyr som kritiserar påvens världsliga makt, menar Lundin att det inte är otroligt att det är Napoleon III:s spökskrivare, vilket ligger i linje med hans övriga misstänksamhet gentemot kejsarmakten.³³³ Några år senare påpekar Lundin återigen kejsarens dubbelroll. Det finns en motsättning mellan kejsaren och de påvliga, Napoleon III vill begränsa påvens makt, samtidigt som han inte "...låter någon komma prestadömet in på livet".³³⁴

Lundin har en antiklerikal inställning, vilken kommer till uttryck när han ska berätta om "...nya ultramontana prestehistorier, i vilka både Gud fader själv och hans heliga englar är invecklade...", vilket karakteriserar kyrkan i Frankrike idag, eller i formuleringar som "det svarta regementet".³³⁵ Han är också kritisk både till en folklig religiositet som tar sig uttryck i långa köer för att titta på liket efter en ärkebiskop och även det officiella inramningen av begravningen av ärkebiskopen, som påminner om en statsbegravning med marscherande regementen och kanonskott.³³⁶ Det finns emellertid också nyanser i Lundins skildring av prästerskapet. I samband med en rättegång mot biskopen Dupanloup, som blivit åtalad för förtal av en tidning, beskrivs han som någon som är frisinnad och som har kritiserat ultramontanerna. Dock missar Lundin inte att beskriva biskopen som en privilegierad man, med egen ingång till domstolen.³³⁷

I Frankrike finns det två förhållningssätt, två ytterligheter i inställningen till religionen, menar Lundin, antingen att "...blindt kyssa Mariabilden och kaftanen, det har man kallat religion, eller hånande förkastat hvarje skynt av religiöst liv, och det har man kallat filosofi".³³⁸ Här återspeglas, menar jag, en historiskt grundad storyline motsättningen mellan kyrkan och upplysningens antiklerikalism. Lundin kritiserar emellertid även vissa sidor i den sekulära

³³³ GHT 18600111

³³⁴ GHT 18610320, 18620311

³³⁵ GHT 18610927

³³⁶ GHT 18630901,

³³⁷ GHT 18600404, 18600405

³³⁸ GHT 18640601

inställningen, som han lite föraktfullt menar kommer till uttryck i intresset för ett annat lik, Voltaires ben, som man vid något tillfälle försvunnit ur hans kista vid Pantheon, dock kan "...det svarta regementet icke utrota vad Voltaire skrivit".³³⁹ Trots kritiken av kyrkan tycks Lundin emellertid själv inte var antireligiös utan snarare intresserad av religion, vilket kommer till uttryck i hans artiklar om Ernest Renan.

2.3.5.1 Ernest Renan

Lundin får tillfälle att belysa religiösa inställningar när det 1863, under Lundins tid i Paris, kommer ett berömt verk av Ernest Renan ut, med titeln *Vie de Jésus* (1863). Redan under våren 1862 hade Lundin varit på väg till en föreläsning på Collège de France, där Renan var professor, men inte fått i plats i salen p.g.a. den stora tillströmningen. Häftiga debatter hade uppstått mellan studenter som stödde Renan och "jesuiter" som angrep honom.³⁴⁰ Denne framställde i sitt verk Jesus som en historisk person och behandlade Bibeln som en historisk källa. Renan var språkvetenskapsman och hade blivit professor i hebreiska vid Collège de France 1862. Hans föreläsningar och i synnerhet boken om Jesus ledde till att han suspenderades från sin tjänst 1864.³⁴¹ Kyrkans dogmer går före vetenskapen, påpekar Lundin, i ett försvar för Renan, fastän han senare beskriver boken som otillfredsställande och "flau" (färglös), men de klerikalas böcker är sämre. Lundin recenserar Renans bok som "..., sjelf en liten produkt av den stora tidsrörelsen,... /och/... har onekligen i sin mohn bidragit att väcka denna till lif inom Frankrike. Den har gifvit upphov till mycken diskussion, till åtskillig forskning och till behöflig eftertanka."³⁴² Det har skett en förändring i synen på religionen, "...de verkligt religiösa frågorna har börjat tränga sig på hvarje tänkande fransman,...".³⁴³ Lundin jämför Renans bok med Viktor Rydbergs bok *Bibelns lära om Kristus*, som utkommit året förut, som Lundin menar är mera vetenskaplig. Renans bok är mer en berättelse avsedd för den franska publiken.³⁴⁴

³³⁹ GHT 18640310

³⁴⁰ GHT 18620311

³⁴¹ NE band 15 1994, s 494

³⁴² GHT 18620311, 18640601

³⁴³ GHT 18640601

³⁴⁴ GHT 18630810

2.3.6 Fransk press och allmän opinion

2.3.6.1 Lundin om fransk press

I första delen av uppsatsen, skrev jag att Lundin befinner sig i två mediesystem, det svenska och det franska, vilka båda påverkar hans roll som korrespondent. Han skaffar mycket information via pressen, men pressens villkor och behandling blir också viktigt för honom för att kunna förstå vad som händer i det franska samhället. Pressens utseende och funktion i Frankrike är också en viktig del av innehållet i Lundins artiklar. Lundin tycks för det mesta vara väl insatt i den kejsarliga presspolitiken och dess konsekvenser för pressen. Frankrike är ett avskräckande exempel, skriver han, beroende eller kontrollerad av kejsardömet, med tillståndsprövning, höga stämpelavgifter och beroende av ett stort kapital. Liksom när det handlar om lagstiftande församlingen associerar han till en teaterkomedi.³⁴⁵ Flera gånger tar Lundin upp systemet med varningar, att de tidningar kan straffas med två månaders suspension om de skriver saker som syftar till att väcka hat och missaktning mot regeringen. 1863 nämner han *Journal des Débats* och *La Revue Nationale*, men även den tidning han själv vid några tillfällen skriver i, *Courrier du Dimanche*, som han karaktäriserar som en "...särdeles frisk och omtyckt veckotidning".³⁴⁶ I oktober 1862 skriver han att denna tidning fått sin andra varning och "tyvärr gått bort", vilket dock inte stämmer, den återuppstår efter en tid.³⁴⁷ Möjligtvis tolkar Lundin lagstiftningen hårt eller är inte medveten om den något liberalare praxis som hade införts 1861 och som gav pressen möjlighet att diskutera administrativa åtgärder.³⁴⁸

Ungefär samtidigt, september 1863, ger Lundin uttryck för något av självensur när han i samband med att fransk press kritiserar mexikopolitiken skriver: "...det är franska blad, som vågat trycka dessa anmärkningar, och endast därför kan en korrespondent våga anföra dem. Att tala om allt vad man hör i detta mål, det torde blifva lite kinkigare."³⁴⁹

Lundin är klart medveten om pressens politiska tillhörighet och hans kategorisering av den stämmer i huvudsak överens med den Bellet gör, vilket jag tidigare nämnt. Hans beskrivning

³⁴⁵ GHT 18610321

³⁴⁶ GHT 18630417, 18631022, 18621020

³⁴⁷ Bellet 1967, s 301

³⁴⁸ Price 2001, s 177

³⁴⁹ GHT 18631109

av de officiösa tidningarna är inledningsvis tämligen föraktfull, de har problem med att förklara först vad som "... är svart eller vit och sedan att det är ärtgrönt. Arme drängar!"³⁵⁰ Senare kan han acceptera dem om de öppet försvarar kejsardömet, men inte när de "fördunklar" genom att skriva otydligt, att kejsardömet både är konservativt eller liberalt eller när man förkväver sina angripare – istället "Leve den fria diskussionen!"³⁵¹ Att en officiös tidning får subsidier har Lundin också räknat ut: Hur kan man ge ut en "minimoniteur" för 5 centimes, när bara stämpelavgiften löper på 6 centimes, frågar han.³⁵²

Lundin är emellertid, liksom andra korrespondenter, beroende av pressen, både officiös och icke officiös. Att den officiösa pressen står i regeringens tjänst hindrar den inte från att också kunna beskriva något på rätt sätt: I samband med resningen i Polen 1863, går Lundin igenom pressens reaktioner på en "officiell" artikel i *Moniteurs* och skriver att den är uppriktig men artikelns funktion är att dra intresset bort från valrörelsen, hävdar han.³⁵³ På ett liknande manipulativt sätt kan den officiösa pressen spela flera roller samtidigt, som t.ex. i italienfrågan, där *La Patrie* sonderar terrängen för en eventuell fransk annekktion av Sardinien, medan *Le Constitutionnel* förnekar sådana planer hos regeringen och därmed insöver Europa i säkerhet.³⁵⁴

Både när det gäller kejsarens trontal och adressdebatten i lagstiftande församlingen är tidningarna hänvisade till de officiella protokollen, men de kan från 1863 kommenteras i tidningarna.³⁵⁵ Lundin går igenom pressreaktionerna och refererar både officiösa och icke-officiösa tolkningar av kejsarens tal 1863, bäst finner han dock den oberoende *Le Temps* tolkningar.³⁵⁶ När det gäller adressdebatten refereras Thiers tal och hans kritik av benämningen på officiella kandidater och myndigheternas "upplysningar" inför de allmänna omröstningarna. Thiers menar sig inte hota regeringen utan varna den för konsekvenserna av regeringens fortsatta agerande vid valen. Dock svarar statsministern enligt Lundins skrivning att regeringen "...står fast vid föresatsen att göra motstånd mot alla försök att åt

³⁵⁰ NDA 1860321

³⁵¹ GHT 18620815

³⁵² GHT 18640511

³⁵³ GHT 18630511

³⁵⁴ GHT 18610927

³⁵⁵ Price 1997, s 39

³⁵⁶ GHT 18631117

Frankrike förskaffa en verklig frihet...". Referatet är emellertid ett exempel på en öppnare pressklimat i Frankrike.³⁵⁷

2.3.6.2 Lundin och den allmänna opinionen i Frankrike.

På flera ställen i Lundins texter framkommer det att han anser det vara en viktig uppgift för korrespondenten att redogöra för den allmänna opinionens i olika frågor i Frankrike. På flera ställen, t.ex. i utrikespolitiken hänvisar Lundin till den allmänna opinionen som kontrast till den kejsarliga och skriver att kejsaren inte lyssnar på franska folket. Det här avsnittet ska emellertid handla om Lundins förhållande till den allmänna opinionen. Jag vill peka på att Lundin intar ett slags mellanställning, han verkar mellan två opinionsfält, det franska och det svenska. På båda platserna utnyttjar han sina kunskaper, men är också påverkad av sina värderingar när han söker och sprider information. Detta gäller i princip allt arbete han utför men jag tycker att värderingsaspekten är särskilt tydlig i hans uppfattningar om olika opinioner. Lundins uppfattningar om svensk opinion berörs bara punktvis i denna uppsats.

Som jag redogjort för tidigare menar Lundin att han bara ska vara ett slags "kolportör" av samtidens idéer, inte dölja något, och om han själv har några idéer ska de inte bli ett centralt syfte i artikeln. Han ska förse allmänheten med material så att den själv kan bedöma, vilket beskrivs i avsnittet om korrespondentens etik. Detta är dock en sanning med betydliga modifieringar vilket till en del kan förklaras med det subjektiva inslag som tilläts men också ansågs tillhöra den något oklara brevgenre som Lundin verkade i. Lundin är också en personlighet med "aktiva" värderingar som även vet hur man befrämjar dem med retoriska medel och som jag ska visa här: den franska opinionen blir ett argument i en politisk agenda.

Hur tar korrespondenten reda på opinionen i ett land? Opinioner finns på många ställen, politiska församlingar, på kaféer och gator, vilka Lundin besöker och träffar svenskar och fransmän. Han umgäns med andra svenskar är ganska stort, vilket framkommer i hans brev och kan påverka hans bedömningar av det franska samhället. Pressen får trots allt spela en huvudroll och Lundin både läser och bedömer tidningarnas uppfattningar. Kejsardömet begränsar och manipulerar emellertid tidningarnas förmåga att ge uttryck för olika typer av opinion, vilket jag tidigare berört, och därmed kan det bli svårt att få verklig överblick, hur

³⁵⁷ GHT 18630117

den "allmänna" opinionen egentligen ser ut. Fältet lämnas ganska fritt för både misstag som han menar att svensk press ibland gör, men även för generella uttalande som kanske inte stämmer överens med verkligheten.

Även för journalister är det egentligen svårt att uttala sig om en allmän opinion, särskilt när det inte finns några opinionsundersökningar av modern typ, vilka emellertid ej heller alltid är tillförlitliga. Lundin drar sig dock inte för att ganska säkert beskriva opinionen i Frankrike som helhet, när han uttalar sig om det "franska folket" eller "den franska nationen", exempelvis när det gäller italienpolitiken alldeles i början på 1860-talet: "Franska folket vill ha Italiens frihet, jaga hem österrikaren..."³⁵⁸ "...det stora flertalet af franska nationen fordrar de kejsarliga truppernas ofördröjlige hemkallande från Rom och Italiens öfverlämnande åt sig sjelft."³⁵⁹ Hela Europa hamnar någon gång i blickpunkten: "Kejsaren lyssnar ej heller på den europeiska opinionen utan vill behålla status quo och skickar nya trupper."³⁶⁰

För att återgå till det jag nyss nämnde, att Lundin hänvisar till en opinion som företräder uppfattningar som "stämmer in" med Lundins egna. Den bedömning jag gör här grundar sig både på Lundins ideologiska preferenser men även att han i dessa fall hänvisar till en allmän opinion, vilken oftast företräder något positivt och förknippas med positiva värdeord. I samband med valen våren 1863 och beskriver Lundin splittringen bland de oppositionella att "...det är ett intelligent folk, detta pariserfolk, denna parisernation, och det inser att käbblet och afundsjukan emellan olika brytningar af ett parti, som dock strävar till samma mål, bör läggas bort, då fäderneslandet väl fordrar det."³⁶¹ Lundin vet också vad allmänheten vill nämligen att kommunerna ska bli friare och utse mairer själv.³⁶² Ungefär samtidigt skriver han om kejsarens stöd till sydstaterna (slafstaterna) Han hade mottagit en delegation, vilket "...har gjort ett sorgligt intryck på franska folket." I samma artikel skriver Lundin att allmänna opinionen anser det som är viktigt är konstituerandet av den nya lagstiftande kammaren.³⁶³ I samband med den dansk-tyska konflikten går Lundin till skarpt angrepp mot "krigshetsande press" och menar att *Sieclès* synpunkter "...sannerligen icke /är/ det nuvarande Frankrikes

³⁵⁸ GHT 18610410

³⁵⁹ GHT 18610910

³⁶⁰ GHT 18620912

³⁶¹ GHT 18630529

³⁶² GHT 18630713

³⁶³ GHT 18630715. (Efter valen där de oppositionella gått framåt.)

språk".³⁶⁴ Hänvisningar till allmänna opinionen får här förstärka det politiska perspektiv som Lundin företräder.

Negativa omdömen om allmänna opinionen i politiska frågor förekommer också. För demokraten Lundin tycks det inte räcka med en republikansk tillhörighet för att uppnå frihet, vilket visar sig i april 1864 när han kommenterar han det tidigare valet: "Det fordras ännu lång tid lång tid innan känslan för frihetens innersta väsen kan blifva fullt klar för den stora massan." ...de tror att bara yttre frihet räcker och den yttre politiska formen är tillräcklig" och "...vet att republiken är den mest demokratiska form," och röstar på dem som en gång deltagit i en republikansk styrelse och som har "...blivit ett slags personifikation för denna statsform."³⁶⁵ Lundin syftar antagligen på väljarna ratade Laboulay, en person som i Lundins ögon företräder den individuella och kommunala friheten, vilket jag tidigare nämnt.

Negativa omdömen om den franska opinion hamnar emellertid ofta inom det man kallar folkkaraktäristik. Opinioner är i allmänhet något flyktigt, i alla fall något som förändras, medan uttalande om folkets karaktär tycks vara något mera stadigvarande och ofta återspeglar en storyline med essentialistska drag. För Lundin handlar opinion och folkkaraktär om något liknande, om hur fransmännen tänker. Generella uttalanden som att han hävdar att "...Frankrike är den stora frasens glänsande hemland."³⁶⁶ Lundin skriver också att franska folkets nyfikenhet är stor, vilket visas när det gäller att titta på liket av en ärkebiskop.³⁶⁷ Lundin ifrågasätter också svagheter i fransmännens karaktär när det gäller lusten att bevista offentliga avrättningar.³⁶⁸ Politiskt grundade perspektiv hos Lundin kommer också fram när han beskriver "särskilt tydliga" brister i fransk karaktär vilka kommer till uttryck i synen på statens roll och den nya frihandelspolitiken. Här kan man nog också anta att Lundin siktar in sig på svensk opinion: "Franska folket har en mycket dålig statsekonomisk uppfostran och varit anhängare av monopol och skyddssystem, skriver han och de tror att alla goda saker kommer uppifrån."³⁶⁹ Men opinionen håller på att ändras:

³⁶⁴ GHT 18640225

³⁶⁵ GHT 18640401

³⁶⁶ GHT 18610911

³⁶⁷ GHT 18630119

³⁶⁸ GHT 18640617

³⁶⁹ GHT 18630713, 18631002

”Allmänna opinionen också svängt även i handelspolitiken”, och ”allmänheten har kommit till insikt om frihandelns betydelse”.³⁷⁰

2.3.6.3 Sammanfattning av press och allmän opinion

Lundin tycks väl insatt i det franska mediasystemet med dess tydliga inskränkningarna i pressfriheten. Han visar även tydliga insikter i tidningarnas politiska tillhörighet och vissa tidningars beroende av kejsardömet, vilket är nödvändigt för att kunna bedöma skeendet. En storyline om kontroll och manipuleringar växer fram i hans artiklar, men man kan också, efterhand avläsa ett öppnare debattklimat, när kritiska åsikter i lagstiftande församlingen kan föras fram i pressen. Pressen är också den plats i offentligheten där den egentligen svårgripbara allmänna opinionen oftast återspeglas. Lundin visar på flera ställen hur kejsardömet både manipulerar men också hamnar i konfrontation med vad ”franska folket” anser, men begreppet blir också ett redskap i hans egna politiska agenda, med negativa eller positiva förtecken. Den franska folkkaraktären, hur fransmännen tänker, har oftast negativa förtecken, samtidigt som den också återspeglar en storyline.

2.3.7 Frankrike och Sverige

Jag berörde tidigare Lundins mellanställning; han befinner sig på ett sätt både i Frankrike och Sverige. Lundin är observant på när svenskar eller det svenska uppmärksammas i Frankrike, men han kommenterar också svenska uppfattningar om Frankrike. Det är också intressant när han jämför de båda länderna. Jag har tidigare berört hans kontakter med andra svenskar i Paris som eventuellt kunnat informera honom om förhållanden i Frankrike. I artiklar kan han skriva att han ofta stöter på landsmän i Paris, han kan t.o.m. uttrycka det så, kanske ironiskt, ”att det vimlar av svenskar på de parisiska boulevarderna”³⁷¹ och i brev berättar han om möten med i Paris som han umgås med, vilket jag tidigare nämnt. I brev beskriver han också tillkomsten av ett nordiskt bibliotek som han bygger upp tillsammans med andra skandinaver eller nordbornas uppslupna julfester med svenska traditioner, men svenskarna tycks sällan ha gjort något större intryck på honom.³⁷² Ett undantag är dock en svensk

³⁷⁰ GHT 18630925, 18631005

³⁷¹ GHT 18640511,

³⁷² Brev till Walldén 18630102

adelsman, Oscar Adelsvärd, som även är fransk medborgare och fransk officer. Adelsvärd var också bror till den svenske ambassadören i Paris under den tid Lundin bodde där.

1861 gav Adelsvärd ut en broschyr, *La liberté de conscience en Suède*, som, enligt Lundin, syftade till att klarlägga innebörden i den svenska förordningen från föregående år i en debatt om Sverige i fransk press. Adelsvärd skriver, enligt Lundin, opartiskt och låter sig inte förledas av kärleken till Sverige utan gör en jämförelse, med en mängd fakta, mellan Sverige och Frankrike, hävdar Lundin. Jämförelsen med den mycket omskrivna toleransen i Frankrike, utfaller dock icke till Sveriges nackdel.³⁷³ Lundin spårar den negativa bilden av Sverige till vissa katoliker och fortsätter med att man ännu i det nittonde århundradet förföljer protestanterna i Frankrike och Adelsvärd bok är ett värdigt svar på alla de gemena beskyllningar "... som katolikerna, ofördragsamhetens ifrigaste apostlar, vågat utkasta mot Sverige, och den är ett i sanningens intresse afgifvet vittnesbörd om det större framåtskridande, hvaråt Sverige, i motsats till många andra europeiska länder, numera kan glädja sig."³⁷⁴ Adelsvärd rättar till bakvända beskrivningar författade av "illistiga ovänner" och Lundin lyfter upp Sverige som ett föregångsland fastän han något senare måste tillstå att allt inte är det bästa, när en Dr Seligman som inte fick en professur i Sverige för att han var jude. I Frankrike framställs då Sverige som intolerant och tillämpa medeltidstvång, men Lundin kommenterar med att den svenska lagen håller på att avskaffas men att två av de svenska stånden motsatt sig detta.³⁷⁵

Fransk press innehåller emellertid inte så mycket om Sverige, och det gläder egentligen Lundin när det någon gång gör det, men ibland är den felinformerad. I samband med Polenresningen skriver han att entusiasmen för Polens sak är stor i Sverige men fransk press har fel när den skriver att Sverige rustar mot Ryssland.³⁷⁶ Firandet av Poltavdagen i Sverige leder också till missuppfattningar i franska tidningar, att detta i sig skulle innebära att Sverige är misstänksamt mot Ryssland, påpekar Lundin³⁷⁷

Svenska uppfattningar om Frankrike kommer Lundin också in på, vilket jag tidigare berört, att Lundin avfärdar spekulationer i svensk press om att Napoleon III planerar ett krig mot

³⁷³ GHT 18610410

³⁷⁴ GHT 18610410

³⁷⁵ GHT 18630824

³⁷⁶ GHT 18630509

³⁷⁷ GHT 18640415

Ryssland, i samband med Polenresningen. Kritiken gäller även Handelstidningen, vilken även skrivit att det finns pengar i den franska statskassan avsedda för Sverige.³⁷⁸ Som jag även nämnt tidigare förekommer det i svensk press uppgifter i samband med dansk-preussiska konflikten att Napoleon skulle anfälla Preussen. Detta är fel, vilket beror på att man i Sverige kan ha svårt att rätt uppfatta den verkliga stämningen hos franska folket. Man måste ha bott här i flera år för att komma bort från dessa oriktiga föreställningar, tillägger Lundin.³⁷⁹

Jämförelser mellan Frankrike och Sverige förekommer således på flera områden i Lundins texter och ofta är de till Sveriges fördel. När det gäller budgetprocessen i lagstiftande kammaren i Frankrike, vilken jag tidigare berört, har representationen svårt att påverka budgeten, inga detaljförändringar kan införas utan den måste tas i sin helhet och sedan godkännas av Conseil d'État, som snarast liknar ett ämbetsverk. Vi kan vara stolta över det svenska systemet jämfört med det franska, kommenterar Lundin.³⁸⁰ När det gäller försvarsbudgeten ligger Sverige emellertid långt efter, vilket också uttrycks i de franska militärparaderna prakt, påpekar korrespondenten något sarkastiskt.³⁸¹ Även den svenska riksdagens öppnade hamnar i skymundan med det skådespel som det franska öppnandet presenterar.³⁸² En något tyngre vägande jämförelse, som faller till Sveriges fördel är valsystemet, som, trots det franska innebar allmän rösträtt för män, innehåller klart odemokratiska inslag genom de s.k. officiella kandidaturerna, ett system som ".... "för invånarna i ett så fritt land, som Sverige, är det troligtvis omöjligt att kunna föreställa sig huru långt despotismen här kan gå under skydd av de liberalaste, men desto mera djupt förhånade former." I Sverige skulle detta leda till uppror, avslutar Lundin.³⁸³ Att den svenska ståndsriksdagen representativa funktion liksom rösträtten innehöll klara begränsningar i demokratin bortser Lundin från i sin iver att höja upp Sverige i jämförelse med Frankrike.

2.3.7.1 Sammanfattning om Frankrike-Sverige

Lundin mycket uppmärksam på vad som uttrycks i fransk press om Sverige. Som jag tidigare nämnt publicerar han själv artiklar om Sverige i franska tidningar och reagerar kraftigt på vad

³⁷⁸ GHT 18630903

³⁷⁹ GHT 18640215

³⁸⁰ GHT 18610220

³⁸¹ GHT 18640216

³⁸² GHT 18630120

³⁸³ GHT 18630905

han uppfattar som felaktigt. Hans kritik omfattar den fransk toleransen, något som man kan uppfatta som ett brott mot en storyline, men även vad som skrivs i svenska tidningar om Frankrike. Han bevakar således uppfattningar från två håll och gör också jämförelser mellan de två länderna som oftast faller till Sveriges fördel. Kanske låter han sig ibland förledas av sin argumentation mot avigsidor i Frankrike till att framställa Sverige i en alltför ljus dager eller är det kanske rentav kärleken till Sverige som kan missleda utlandssvensken i hans bedömningar.

2.3.8 Sammanfattning av artikelanalys

Artikelanalysen bygger på de ämnesområden där jag både beskriver innehåll och vissa mönster, storylines. Lundin visar stort intresse för politik, ekonomi, fransk press och opinion, där också hans värderingar kommer fram. Flera av ämnesområdena i sig återspeglar en storyline, som flanören, kejsardömet och lagstiftande församlingen. I artiklarna om bostäder anknyter Lundin till storylines som "det haussmannska Paris", i ekonomiavsnittet blir de fransmännen som anhängare av centralisation, monopol och skyddssystem. I artiklarna om det franska politiska systemet beskriver Lundin till det kejsarliga maktutövandet i termer av skådespel. Han kontrasterar ett demokratiskt sken mot en manipulerande verklighet och bygger där upp en storyline som han ofta anknyter till. I utrikespolitiken skulle man däremot kunna hävda att Lundin bryter mot en gängse storyline om Napoleon III som anhängare av nationalism och nationalstat, men också med anspelningar på sken och verklighet. Lundin korrigerar också en svensk storyline i detta avseende.

I sina jämförelser mellan Frankrike och Sverige kan man också spåra ett brott mot en storyline om ett tolerant Frankrike, medan det på andra ställen sker en nyansering av en traditionell storyline, t.ex. i religionsfrågan. Napoleon III:s maktfullkomlighet begränsas på flera områden, t.ex. i budgetprocessen, medan lagstiftande församlingens befogenheter utökas något, liksom att ministrarna beskrivs som mera självständiga. Med skildringar av förändringar i valsystelet, de officiella kandidaternas tillbakagång och de oppositionellas framgångar, antyder Lundin en ny storyline om ett mera demokratiskt Frankrike. Denna utveckling kan också spåras i hans beskrivning av den franska pressen.

Jag har också visat på artiklar där Lundin tydligt fördjupar perspektivet på Frankrike, i bostadsartiklarna, beskrivningen av budgetbehandlingen, frihandelsfrågan och artiklarna om arbetsrätten. Dessa s.k. featureartiklar visar på Lundins intresse men också skicklighet att kunna sätta sig in i olika frågor och att utveckla parisbrevens genre och skriva bostadsreportage.

På flera ställen kan man utläsa en politisk agenda hos Lundin, kanske tydligast i avsnitten om frihandeln och även i några artiklar i den dansk-preussiska frågan. Lundins demokratiskt grundade åskådning tydliggörs naturligtvis också i hans kritiska inställning till kejsardömet, där han inte drar sig för att företräda eller ha tydliga insikter i den allmänna opinionen, vad det franska folket anser. Ett socialliberalt synsätt kan även anas i hans kontrasteringar av det rika och fattiga Paris. I jämförelser mellan Frankrike och Sverige kan man kanske också utläsa en nationell agenda, Lundin är ju trots allt svensk.

Sammanfattning och slutsatser

Lundin verkade i två mediasystem, det svenska och det franska. Den svenska pressen upplevde en kraftig expansion under 1850-talet och framåt, detta skapade ett ekonomiskt underlag för utrikeskorrespondenter. Chefredaktörerna hade ofta en dominerande ställning och utförde många arbetsuppgifter, varav en ofta var den personliga kontakten med utrikeskorrespondenten. Chefredaktörens personliga intresse för utrikesfrågor var också viktiga men det fanns en tradition av ett relativt omfattande utrikesrapportering. Claës Lundin uppdrag som utrikeskorrespondent var beroende av alla dessa faktorer när han 1859 skickades till Paris. Han kan karakteriseras som long-timer med ett med ett någorlunda bestämt frilanskontrakt, vilket innebar en viss frihet. Lundin hade ingen direkt journalistisk utbildning i likhet med andra journalister på hans tid. Han hade god språkförmåga och goda kunskaper på flera områden vilket gör att man kan klassificera honom som "generalist". Motiven för att Lundin blir utrikeskorrespondent har säkerligen i första hand att göra med hans besvärliga ekonomiska situation, men han har även en journalistisk talang som han utvecklar under Parisåren, genom rapportering i flera svenska tidningar. Lundins ekonomiska situation förblir emellertid osäker eftersom han fick lön per brev eller "spal-taln", även om

GHT:s chefredaktör Hedlund tar ett personligt, något patriarkaliskt ansvar för Lundin. En grund för detta är också en ideologisk samsyn. I andra sammanhang kan Lundin, på grund av innehållet i sina artiklar hamna i konflikt med andra chefredaktörer. Han försöker annars, enligt egen utsago, anpassa artiklarna efter tidningarnas läsekrets. Lundin skriver en relativt enkel och klar prosa, som emellertid genom sitt innehåll främst vänder sig till en elit, vilket egentligen också återspeglar de tidningars läsekrets som han skriver för.

Paris var traditionen en central bevakningsort i svensk press. Staden var nyhetsmättad och Frankrike sågs fortfarande som en stormakt. Det franska mediasystemet var omfattande, men pressen stod under kejsardömets bevakning och inledningsvis var tidningarna beroende av den officiella pressens rapportering. "Long-timern" Lundin som kontinuerligt följer fransk press utvecklar emellertid en förmåga att kritiskt bedöma lokalpressen och skaffar sig även informationer från utländska tidningar. Ibland känner även han sig kontrollerad och utövar i undantagsfall, vad jag kan bedöma, ett slags självcensur. Liberaliseringen under 1860-talet ger honom emellertid något ökade möjligheter att beskriva den politiska utvecklingen.

Lundins arbetsdag styrdes av tillgång och jakt på nyheter och att producera sina artiklar till en någorlunda fastställd deadline, där även postgången spelar in. Vid sidan av lokalpressen hämtade Lundin sina nyheter genom besök på officiella institutioner, som lagstiftande församlingen och domstolar, men även via föreläsningar, valmöten och kaféer. Jag har inte kunnat belägga hans kontakter med fransmän, medan han däremot träffade många landsmän i Paris.

Det fanns i de svenska tidningarna en tradition kring korrespondensbrevet som Lundin trädde in i när han utformade sina brev från Paris. "Parisbrevet" som sådant är också ett exempel på en kvardröjande medieform som får en annorlunda funktion när telegrammen införs. Det innehöll många olika genrer enligt vårt sätt att se, både nyheter och kåserier, men även något som i Lundins fall liknar reportage. Denna oklara genre, "parisbrefen", gav utrymme både för "objektiva" beskrivningar men även för mera subjektiva inslag, vad man skulle kunna kalla åsiktsjournalistik. Andra kännetecken är också att artiklarna nästan alltid behandlade flera olika ämnen i samma artikel, som inte behövde ha sammanhang med varandra, ett arv från kåseriet, men också en följd av att man "fyllde på" för att fylla ut spalterna.

I artikelanalysen beskriver jag innehåll och flera av de mönster som återkommer i Lundins artiklar, vilka jag kallat storyline. Dessa underlättar för läsaren att orientera sig och skapar konsekventa drag i den bild Lundin ger av Frankrike. Lundin beskriver många områden i det franska samhället men hans stora intresse är politik, ekonomi, fransk press och opinion, vilka utgör centrala delar i de artiklar jag har studerat. Jag har visat att Lundin anknyter till storylines om flanören, kejsardömet, det "haussmannska" Paris, skyddssystem och monopol. Lundin utvecklar själv återkommande mönster i beskrivningen av kejsardömet som ett skådespel, karaktäriserat av dubbelspel och en klyfta mellan sken och verklighet. På några ställen bryter han mot en traditionell storyline, som att kejsaren stödjer nationalism eller att Frankrike är ett tolerant land. På andra ställen nyanserar han storylinen, Napoleons maktfullkomlighet begränsas, kontrollen av pressen reduceras något och de oppositionellas framgång i valen 1863 pekar mot en demokratisk utveckling. Förändringar i det franska samhället påverkar Lundins bild och storylinen av detsamma.

Genom sin position som long-timer har han möjlighet att skönja nya mönster och hans ursprungligen negativa bild får positiva inslag. Sammanfattningsvis är dock Lundins beskrivning av det franska samhället kritisk. Hans politiska agenda återkommer på flera ställen som frihandelsförespråkare i liberal anda, motståndare till ett svenskt ingripande i dansk-tyska (preussiska) konflikten, men även en socialliberal inställning kommer fram i hans kontrasteringar av det rika och fattiga Paris.

Det som överraskade mig mest var Lundins intresse och kunnighet på så många områden och särskilt de artiklar där han fördjupar bilden av bostadssituationen i Paris men även framställningen kring den franska arbetsrätten. Hans artiklar om arbetarbostäderna, där han använder sig av en reportagemetod, med miljöbeskrivningar och intervjuer, och ger på ett detaljerat sätt ett mycket levande intryck. Hans slutsatser kring arbetsrätten pekar fram mot modeller som existerar på svensk arbetsmarknad idag. En fascinerande artikel är när Lundins nyfikenhet leder honom till "upptäckten" av den första förbränningsmotorn, en nyhet som verkligen kom att påverka utvecklingen i det moderna samhället.

Eric Johannesson skriver att Claës Lundin var en av sin tids få kvalificerade yrkesjournalister, då visserligen i ett livstidsperspektiv, och att vistelsen i Paris påverkade hans journalistiska ideal. Exakt vad Johannesson menar med detta är emellertid inte klart, han pekar på

bredden i artiklarna och att Lundin är ”fingerfärdig”. Jag har visat att Lundins yrkesidentitet som korrespondent inte är helt tydlig, fastän han explicit uttrycker delar i en journalistisk etik med opartiskheten som ideal. När han bryter mot detta ideal pekar han framåt, menar jag, mot den journalist som undersöker och granskar, går på djupet och reflekterar och inte drar sig för att framställa verkligheten utifrån ett eget perspektiv.

Källor

Artiklar:

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, (GHT) Göteborg 1859-1866

Nya Dagligt Allehanda, (NDA) Stockholm, 1859-1860

Stockholms Dagblad, (StD), Stockholm 1863-1864

Brev:

Claës Lundins brev till hustrun Augusta Cedervall, Stockholms Stadsarkiv ref. nr SE/SSA/3637

Claës Lundins brev till S.A. Hedlund. S.A. Hedlunds Arkiv, Valvet, Göteborgs universitetsbibliotek

Claës Lundin brev till W.F. Dalman, Kungliga Biblioteket, Arkiv Dalman, W. F. KB1/Ep. D 5

Claës Lundins brev till Wilhelm Walldén, Kungliga Biblioteket, Arkiv Walldén, Wilhelm, KB1/Ep. V 3

Examensbevis kamalexamen för Claës Lundin Uppsala 1847 Stockholms Stadsarkiv ref. nr SE/SSA/3637

Litteratur

Arnborg, Beata: *Krig, kvinnor och guld. En biografi om Barbro Alving*. Stockholm: Atlantis 2010

Bellet, Roger : *Presse et journalisme sous le Second Empire*. Armand Colin, Paris 1967

Claës J Lundin, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/9862>, *Svenskt biografiskt lexikon* (art av Eric Johannesson), hämtad 2017-05-15

Den svenska pressens historia II. Åren då allting hände. (1830-1897) Red Gustafsson, Karl Erik, Rydén, Per, Stockholm 2001

Edoff, Erik: *Storstadens Dagbok. Boulevardpressen och mediasystemet I det sena 1800-talets Stockholm*. Mediehistoria, Lunds universitet, 2016.

Foreign Correspondence / Edited by Joh Maxwell Hamilton and Regina G. Lawrence. London, Routledge, 2016

- Foreign Correspondence* / Edited by Joh Maxwell Hamilton and Regina G. Lawrence. London, Routledge, 2016
- Garrigues, Jean, Lacombrade Phillipe: *La France au XIX:e siècle 1814-1914*. Paris 2011
- Gohde, Michael : Att iscensätta det moderna : Stockholmsskildraren Claës Lundin som vetenskapsjournalist i *Den mediala vetenskapen*. Red. Anders Ekström. Riga 2004
- Hallén, Sven: *Klartext, en studie i spaltstil*. Dagens Nyheter 1864-1964. Stockholm 1964
- Hannerz, Ulf: Reporting from Jerusalem, *Cultural Anthropology* 13 (4): 548-74. 1998
- Hannerz, Ulf, "Genomsyrade av medier: Kulturer, samhällen och medvetandet av idag", *Medier och kulturer*. Ulf Hannerz (red), Stockholm: Carlson 1990.
- Hannerz, Ulf: *Foreign News. Exploring the World of Foreign Correspondents*. Chicago och London 2004
- Hazareesingh, Sudhir: *From Subject to Citizen. The Second Empire and the Emergence of Modern French Democracy*. Princeton 1998
- Hedlund, Henrik: *S.A. Hedlund. Hans liv och gärning*. Del 1 och 2. Göteborg 1929
- Hess, Stephen: *International News & Foreign Correspondence*. Washington D.C. : Brookings Institution, 1996
- Hohenberg, John: *Foreign Correspondence: The Great Reporters and Their Times*. New York och London 1964
- Hultén, Britt: *Journalistkanalys*. En Introduktion. Lund 2000
- Johannesson, Kurt: *Retorik eller konsten att övertyga*. Stockholm 1990
- Krantz, Claës: *G.H.T. 1832-1917*. Göteborg 1957
- Lederman, Jim: *Battle lines*. Boulder CO: Westview 1993
- Lundin, Claës: *Paris I våra dagar*. Skizz i sexton bref af Thora B. Stockholm 1869
- Nicey, Jérémie and Agostino Antonella: Foreign Correspondence in France. From Prestige Status to Changing Practices and Complex Perspectives i *Mapping Foreign Correspondence in Europe*. Edited by Giorgios Terzis. New York 2015
- Maxwell Hamilton, John: *Journalism's Roving Eye. A history of American Foreign Reporting*. Baton Rouge: LSU press, 2009
- Mediernas Kulturhistoria*, (red) Solveig Julich, Patrik Lundell & Pelle Snickars. Stockholm: Statens ljud och bildarkiv, cop. 2008
- Nationalencyklopedin*, band 13, band 15 Höganäs 1994

Nicey, Jérémie and Agostino Antonella: Foreign Correspondence in France. From Prestige Status to Changing Practices and Complex Perspectives i *Mapping Foreign Correspondence in Europe/* edited by Georgios Terzis, New York, NY: Routledge, 2015.

Price, Roger: *Napoleon III and the Second Empire*. London and New York 1997

Price, Roger: *The French Second Empire. An Anatomy of Political Power*. Cambridge 2001

Rydén, Per: *Vår dagliga läsning*. Några sidor till belysning av den svenska dagspressens genrer och historia. Stockholm: Norstedt: 1981

Schön, Lennart: *En modern svensk ekonomisk historia. Tillväxt och omvandling under två sekel*. Borås 2000

Svenskt porträttgalleri. 16, Tidningsmän / med biografiska uppgifter af Bernhard Lundstedt Redaktörer Hildebrand, Albin, Lundstedt, Bernhard, Stockholm : Tullberg, 1897

Sylwan, Otto: *Pressens utveckling under det nittionde århundradet*. Stockholm 1924

Text och verklighet. Tolv reportageanalyser/ red: Rydén, Per & Yrlid, Rolf. Lund 1992

The global dynamics of news : studies in international news coverage and news ageNDA / edited by Abbas Malek and AnaNDAm P. Kavoori

Torbacke, Jarl: *AllehaNDA skepnader. (Nya) Dagligt Allehanda 1767 – 1944*. Göteborg 2005

Williams, Kevin: *International Journalism*. London: SAGE, 2011

Världsreportern från Kristianstad. Kring Gustaf Hellströms journalistik i Dagens Nyheter / red. Lennart Leopold och Roland Persson. Visby: Normen: 2015

1800-talets mediesystem / red. Jonas Harvard & Patrick Lundell. Stockholm: Kungliga Biblioteket 2010

Bilaga 1

	GHT	NDA	StD
1859	2	5	
1860		28	
1861	16		
1862	23		
1863	65		5
1864	74		2
1865	8		
Summa	188	33	7

Bilaga 2

Tidningar som Lundin läste och deras tillhörighet eller tendens enligt Bellet och Lundin, 8 inom parentes):

Le Constitutionel: Govenrnemental (semi-officiös) daglig

Courrier du Dimanche: Démocrate-liberal (frisk och omtyckt veckotidn)

La France : Gouvernemental, catholique (stödjer Napoleon)

Journal des Débats : liberal, (fått sin andra varning) daglig

Le Moniteur universel : Impérial (officiös) daglig

L'Opinion Nationale : Jacobin, anticlérical, pro-imperial daglig

Le Pays : Pro impérial (stödjer Napoleon) daglig

La Patrie : Pro-impérial, (officiös) daglig

La Presse : liberal daglig

Le Progrès : (Lyontidning, suspenderas två månader)

La Réforme : Républicain

Revue des deux Mondes : (veckotidning ?) (ultradansk)

Revue National : (en värderad tidskrift, fått en andra varning)

Le Siècle : liberal, modéré (redaktör kejsartrogen ?) (ropar på krig/da/Ty) daglig

Le Temps : ej tendens, (kritik Siècles red) (kritisk Mexiko ?) (tolka kejsaren bäst)(verkligt liberal och oberoende) liberal tvådagars